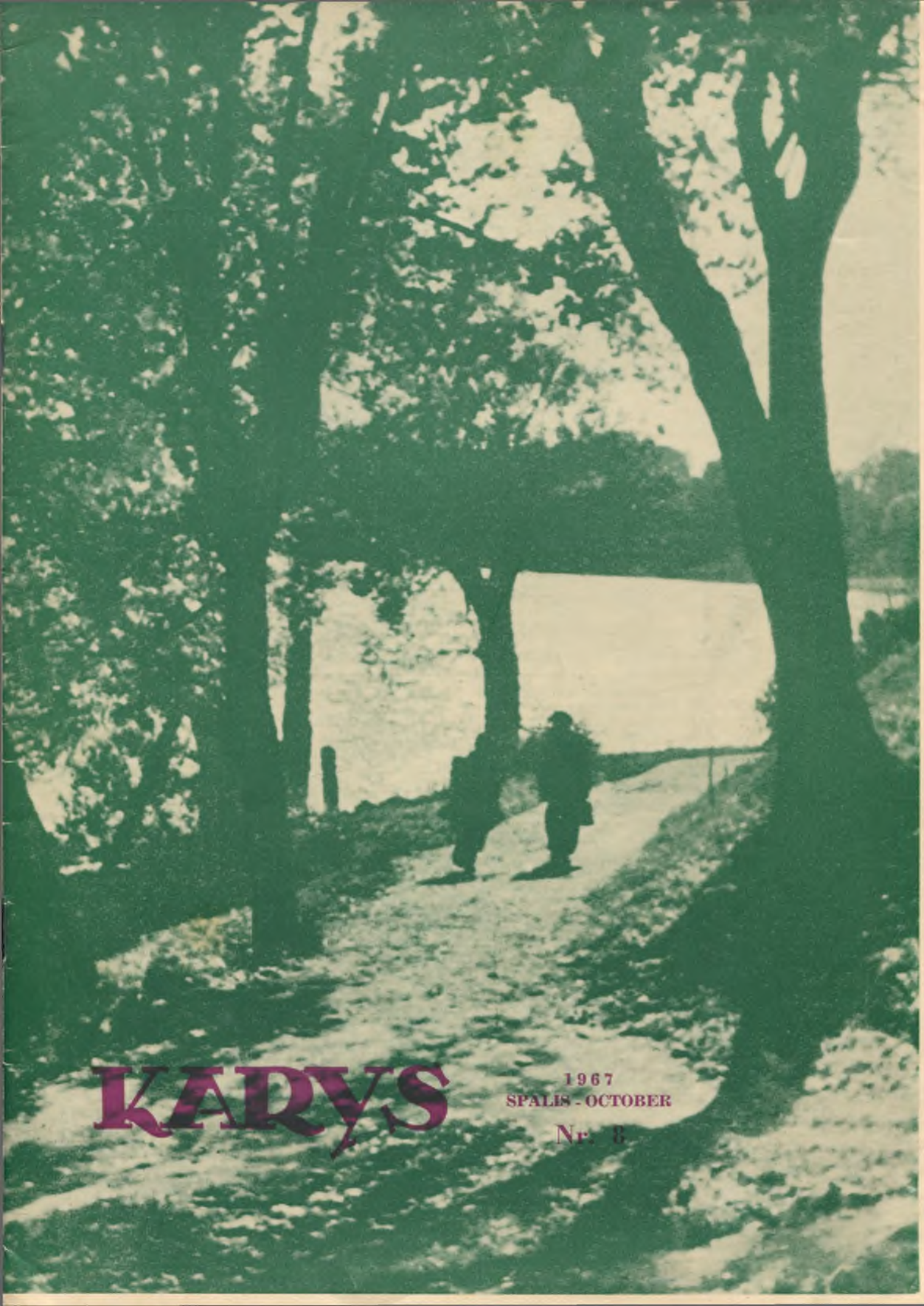

KARYS

1967
SPALIS - OCTOBER
Nr. 8

KARYS

1967
Nr. 8 (1435)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Administratorius — Leonas Bileris
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

Ruduo Trakų parke ..... viršelis
Dr. V. Gidžiūnas, O.F.M. — Pirmieji bandymai krikštyti Žemaičius 225
J. Miškinis — Vilnius ir lenkai 233
V. Vytenietis — Sprogdintojų kursai 234
J. Vaičeliūnas — Lietuvos kariuomenėje 236
V. Č. Išdavimas 238
B. B. — Amerikos krašto gynybos politika 239
K. Uoginius — Lietuvos policija 241
A. Budreckis — Karys ne vien kardu gina tautos interesus 243
Tremties Trimitas 245
Šaulė Tremtyje 248
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 250
Karinės Žinios 251
K r o n i k a 253

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... L. LEKNICKAS
Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai, H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė. Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523803 5

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1435) SPALIS - OCTOBER 1967

PIRMIEJI BANDYMAI KRIKŠTYTI ŽEMAIČIUS

(Žemaičių krikšto 550 m. sukakties proga)

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

1. PIRMIEJI ŽEMAIČIŲ SUSITIKIMAI SU KRIKŠČIONIMIS

a. *Neaiškūs spėliojimai.* Mūsų istorinėje literatūroje yra žinių apie įvairias pastangas krikštyti žemaičius, ir tos žinios yra gana ankstyvos. Yra tvirtinama, būk benediktinas Ansgaras (801 m. - 86[illegible] m.), Skandinavijos apaštalas (826 m. - 830 m.), popiežiaus Grigaliaus IV, 831 m., paskirtas šiaurės kraštų vikaru, buvo atvykęs į Kuršą ir žemaičių kaimynystėje įkūręs vyskupiją.[1] Vyskupas Valančius, nenurodydamas šaltinio, rašo, kad ir Norvegijos karalius šv. Olavas (miręs 1030 m.), su keliais kunigais, mokęs žemaičius katalikų tikėjimo.[2] Ar šie tvirtinimai turi kokios reikšmės, neištyrus istorinių Skandinavų šaltinių, sunku pasakyti.

b. *Žemaičių susitikimas su krikščionimis.* Istorinių šaltinių patvirtintas žemaičių susitikimas su krikščionimis įvyko XII amž. gale. Tuo metu Dauguvos žiotyse įsikūrę vokiečių pirkliai pradėjo susitikinėti su šiaurės Lietuvos gyventojais. Lotyniškoje Livonijos kronikoje skaitome, kad 1185 m., lietuviams užpuolus lybius, vos išsigelbėjo pirmasis Livonijos misininkas, augustinijonas Meinhardas. Vėliau, 42 m. laikotarpyje, ta pati kronika pamini virš 40 įvairių krikščionių susitikimų su lietuviais. Tiesa, čia minimi lietuviai, bet iš konteksto matosi, kad daugeliu atvejų kalbama apie žemaičius, dėl to krikščionių susitikimas su žemaičiais gali siekti 1185 m.[3]

c. *Pirmieji kryžiaus žygiai.* Panašių žinių, dažniausia apie nedraugiškus Livonijos krikščionių santykius su žemaičiais, patiekia mums ir nežinomo autoriaus XIII amž. gale vokiškai parašyta Eiliuotinė kronika, apimanti 1143 - 1290 m. laikotarpį.[4] Joje, kartais iki smulkmenų, aprašomos žemaičių kovos su Livonijos ordinu ir jo talkininkais, Saulės mūšis, Klaipėdos pastatymas, žemaičių žygiai Livonijon, Skuodo ir Durbės mūšiai.[5] Šie kryžiaus žygiai tačiau žemaičių prie krikščionybės nė kiek nepatraukė.

2. KRIKŠČIONYBĖ ŽEMAIČIUOSE MINDAUGUI APSIKRIKŠTIJUS (1250 m. - 1263 m.)

a. *Žemaičių didikai krikštijasi.* Žemaičius krikščionybė dar daugiau palietė Mindaugui priėmus krikštą. Nėra abejonės, kad Mindaugo krikštui pritarė nemaža žemaičių didikų ir jie patys, kartu su juo, krikštijosi. Kitaip Mindaugas nebūtų galėjęs Žemaičiuose dovanoti vyskupui žemių ir jose jį įkurdinti, paliekant be jokios krikščionių globos pagonių krašte.[6]

b. *Vyskupo ir ordino žemės Žemaičiuose.* Priėmęs krikštą, Mindaugas turėjo rūpintis krikščionybės įvedimu visame krašte. Jis turėjo įsteigti hierarchiją ir jos veikimui sudaryti medžiagines sąlygas. Nuostabu, kad jis, kaip tik Žemaičiuose, 1254 m. vyskupui Kristijonui užrašė pusę Raseinių, Betygalos ir Laukuvos žemių. Aišku, kad vyskupas savo žemėse turėjo ir gyventi, nes jose jis buvo kartu ir pasaulinis valdovas. Atsidėkodamas už draugystę ir karaliaus vainiką, Mindaugas ir Livonijos ordinui dovanojo žemių Žemaičiuose. Žemaičiai tačiau nenorėjo užleisti savo žemių nei ordinui, nei vyskupui. Nesuvaldydamas žemaičių, vyskupas skundėsi popiežiui. Dėl to, Aleksandras IV, 1255 m. paragino Mindaugą ginti vyskupą nuo pagonių.[7]

c. *Žemaičiai traukiami į katalikų tikėjimą.* Žemaičių krikštu rūpinosi Mindaugas, vyskupas Kristijonas ir Livonijos ordinas. Mindaugas, dėl mums nežinomų priežasčių, pirmiausia norėjo patraukti Kristaus tikėjiman žemaičius. Tam jis Žemaičiuose įkurdino ir vyskupą. Iš tikro, vyskupas Žemaičiuose gyvendamas turėjo rūpintis vietos gyventojų krikščioninimu, nors apie tai šaltiniai ir tyli. Reikia manyti, kad ir ordinas,

norėdamas įsitvirtinti savo valdose, stengėsi krikštyti žemaičius. Kiek tačiau tada krikščionybė žemaičiuose buvo išsiplatinusi žinių neturime. Viena yra aišku, kad Mindaugui mirus ji greitai išnyko.

3. VOKIEČIŲ ORDINO PASTANGOS KRIKŠTYTI ŽEMAIČIUS (1263 m. - 1382 m.)

a. *Žemaičių padėtis Mindaugui mirus.* Jei po Mindaugo mirties, vidaus suiručių metu, žemaičiai nesusilaukė prūsų ir latvių likimo, tai juos nuo to išgelbėjo Durbės mūšio pergalės padariniai (1260 m.). Po šios pergalės, livoniškė vokiečių ordino šaka, žiemgalių sukilimo ir nuolatinės nesantaikos su Rygos miestu ir arkivyskupu nusilpninta, jau nebeatgavo savo reikšmės.[8] Tik, kai 1283 m. vokiečių ordinas galutinai pavergė prūsus, tada jis iš Prūsų pradėjo pulti žemaičius, kad Dusburgo žodžiais tariant, krikščionių valdžiai palenktų pagonių kaklus.[9] Žemaičiai, žinoma, taip lengvai savo kaklų kalaviju atnešančiai vergiją religijai nelenkė, bet ilgainiui jiems su krikščionimis kovojant, prekiaujant ir kitaip bendraujant, jie šiek tiek susipažino ir su krikščionių religija, ir jos idejos, nors ir pamažu, nejučiomis, skverbėsi į jų tarpą.

b. *Belaisvių įtaka.* Savo išvykų metu kryžiuočiai parsivarydavo daug belaisvių, ypač moterų ir vaikų, kurie būdavo pakrikštijami ir krikščioniškoje aplinkoje gyvendami, išaugdavo krikščionimis. Vėliau, kad ir nedaugeliui, atsirasdavo galimybių grįžti į tėvų šalį ir čia savo žodžiu ir gyvenimu paskleisti žinių apie Kristaus mokslą. Pagaliau patys žemaičiai su lietuviais puldami Livoniją, Prūsus ir Lenkiją iš ten parsivarydavo belaisvių,[10] kurių tarpe galėjo pasitaikyti kunigų ir vienuolių. Jie, nors ir vergais būdami, galėjo tačiau, daryti šiokios tokios įtakos į aplinką, kurioje vergavo.

c. *Žemaičių prekyba su krikščionimis.* Žemaičius su pagrindinėmis tikėjimo tiesomis galėjo supažindinti ir pirkliai, kurie nuo Rygos miesto įkūrimo jau pastoviai prekiavo su žemaičiais. Net ir po Mindaugo mirties ta prekyba nenutrūko, nes yra žinių kad Traidenio viešpatavimo metais (1270 m. - 1282 m.) ėjo prekyba su rygiečiais.[11] Vytenio ir Gedimino laikais (1295 m. - 1341 m.) — ne tik prekyba, bet ir draugiški ryšiai užsimezgė su rygiečiais ir jų arkivyskupu.[12] Nežiūrint nuolatinių kovų, žemaičiai varė prekybą ir su vokiečių ordinu.[13] Net Vytautui esant pas kryžiuočius, 1390 m. į Karaliaučių atvyko žemaičiai iš Medingėnų, Kaltinėnų, Knetuvos, Kražių, Raseinių ir Ariogalos ir sutarė laisvai prekiauti su Prūsais. Remiantis ta sutartimi žemaičiai galėjo lankytis ordino pilyse Jurbarke, Ragainėje ir Klaipėdoje, o Prūsų pirkliai Žemaičiuose.[14] Ši prekyba leido žemaičiams susitikti su krikščionimis ir kai ką iš jų išmokti. Manoma, kad pirklių vežimais ar laivais atvykdavo ir vienas kitas kunigas, kuris bandydavo apaštalauti pagonių krašte.

d. *Misijonierių apsilankymas.* Galėjo ir vienas kitas kunigas, vien apaštališko uolumo skatinamas, atvykti pas žemaičius, tikėdamas juos laimėti Kristui. Vieną tokį atvejį Dusburgas aprašo savo kronikoje. Jis sako, kad 1285 m. Konradas iš Alemanijos nuvyko į Lietuvą (greičiau į Žemaičius, nes tuo metu ordinas daugiausia juos puldinėjo), su viltimi atversti pagonis. Čia jis gyveno ir darbavosi du metu, iki pagonys jį nužudė.[15] Aišku, tokie partizaniški misininkai, be valdovų paramos, didesnio pasisekimo neturėjo, tačiau, jie vistiek paskleidė šiek tiek žinių apie Kristaus mokslą pagonių tarpe.

e. *Bažnyčios ordino pilyse.* Kai vokiečių ordinas labiau įsigalėjo, jis Nemuno pakrantėse pradėjo statyti savo pilis, o pilyse visuomet įrengdavo ir bažnyčias. Iš šaltinių patiriame, kad jų būta Ragainės ir Skirsnemunės pilyse.[16] Nereikia abejoti, kad bažnyčias ar bent koplyčias turėjo Trapėnų, Jurbarko, Bajerburgo, Marienburgo, Salyno, Gotesverderio ir Ritersverderio pilys, prie kurių turėjo gyventi kunigai — įgulų kapelionai. Visa tai vyko žemaičių teritorijoje, nors ir priešų pilyse. Šios bažnyčios tarnavo ne tik pilių įguloms, bet ir priepiliams, kuriuose vykdavo turgai ir gyveno, vienokiu ar kitokiu būdu ordino valdžion patekę, žemaičiai, kurie galėjo būti supažindinti su Kristaus mokslo pagrindais. Patys kryžiuočių kunigai rūpinosi atversti pagonis. Tai sužinome iš Dusburgo, kai 1323 m. žemaičiai, sunaikinę Klaipėdą, sudegino tris neofitų pilis ir nužudė kryžiuočių kunigą.[17] Vadinasi, aplink ordino pilis krikščionių tikėjimas pamažu plito.

ė. *Apaštalavimo metodai.* Iš Henriko Latvio kronikos žinome, kad Livonijoje kare nugalėti pagonys būdavo verčiami krikštytis. Žemaičiuose, atrodo prievarta mažiau tevartota. Čia daugiau stengtasi juos naikinti, silpninti, kad lengviau būtų galima krikščionių valdžiai palenkti.

Dusburgas mini tik vieną atsitikimą, kai žemaičiai prievarta buvo pakrikštyti. Į Prūsus atvykus Bohemijos karaliui su daugeliu garbingų svečių iš Bohemijos, Anglijos ir Vokietijos, didysis magistras, vesdamas 18,000 raitelių, 1329 m. vasario 1 d. padarė didelį žygį į Žemaičius ir apgulė Medvėgalio pilį. Stipraus puolimo gynėjai neatlaikė ir turėjo pasiduoti krikščionims, kurie tuomet ten pakrikštiję 6,000 pagonių. Priėmusie-

ji krikštą, karaliui Jonui patarus, buvo paleisti, bet gavę laisvę, Dusburgo liudijimu, greitai atsimetė nuo tikėjimo.[18]

ę. *Nugalėti žemaičiai prašo krikšto.* Atsitikdavo, kad apgultų pilių įgula, negalėdama atlaikyti vokiečių ordino ir jo svečių puolimo, paprašydavo krikšto. Taip padarė 1363 m. apgultos Peštvės pilies įgula, kai įsitikino, jog nebeįstengs atlaikyti priešų puolimo, bet paskui, derybų paliaubų metu, pasinaudojusi nakties tamsa, išbėgiojo.[19] Taip ir vėl, svetimųjų pastangos krikštyti žemaičius paliko be vaisių.

f. *Krikščionybės infiltracija.* Nežiūrint kaip žiauriai ordinas beteriojo žemaičius, jam vistiek pavykdavo jų tarpe rasti tokių, kurie vesdavo jo kariuomenę į įvairias pilis, net padėjo sudaryti karo išvykų vadovą — "Die littauischen Wegeberichte",[20] o kartais net išduodavo savo pilis, atidarydami priešui jų vartus. Dusburgas aprašo net kelis tokius pilių išdavimus. Du kartu taip buvo išduota Aukaimio pilis. Pirmą kartą 1302 m. ją išdavė pats pilies sargas Draika, kuris, pasak Dusburgą, panoręs atsiduoti tikrojo Dievo tarnybai, pasiuntė savo sūnų Pinoną pas Ragainės komtūrą Volradą prašydamas, kad jis jį išvaduotų iš pagonių rankų. Atvykus kryžiuočiams, jis naktį atidarė pilies vartus, pro kuriuos įėję kryžiuočiai iššudė įgulą, sudegino pilį, moteris ir vaikus išvarė belaisvėn ir patį Draiką, nusivedę Ragainėn, pakrikštijo.[21] Matyt, šis išdavimas turėjo ir daugiau sąmokslininkų, nes iš to paties Aukaimio pabėgęs Gigaila 1303 m. iš ordino magistro gavo dvi dubas žemės Prūsuose ir turėtas tėviškėje didiko teises.[22] Aukaimio pilį atstačius 1305 m., panašiu būdu ją vėl išdavė Svirtila, kuris, paskui nuvykęs į Prūsus, su visa šeima priėmė krikštą.[23] Tą patį padarė Spudas 1307 m., išduodamas Putvės-Putenicke pilį prie Jūros upės, ir paskui su tėvu, broliais ir visa šeima priėmęs krikštą.[24] Aišku, tokių išdavikų krikštas žemaičių krikščionybėn nepatraukdavo, bet tas parodo, kad buvo ir tokių žemaičių, kurie priimdavo krikštą iš vokiečių ordino.[24a]

4. ŽEMAIČIŲ KRIKŠTO KLAUSIMAS IKI ŽALGIRIO MŪŠIO (1382 m. - 1410 m.)

a. *Jogaila atiduoda Žemaičius vokiečių ordinui.* Pagaliau atėjo laikas, kai žemaičių krikštu pradėjo rūpintis ne svetimi, bet pačios Lietuvos valdovai Jogaila ir Vytautas. Tiesa, ir jie, ilgai tarp savęs dėl valdžios besigrumdami, Žemaičius užrašinėdavo ir dovanodavo vokiečių ordinui. Pirmiausia Žemaičius iki Dubysos 1382 m. ordinui padovanojo Jogaila, atsidėkodamas už Kęstučio ir Vytauto įveikimą, bet kai sekančiais metais liepos mėnesį reikėjo Dubysos saloje sutartį patvirtinti, išsisukinėjo, nenorėdamas vykti į Skirsnemunę, kur ordino magistras, dėl Nemuno seklumo negalėdamas pasiekti Dubysos, buvo sustojęs. Įdomu, kad magistras, vykdamas į šį suvažiavimą, buvo pasiėmęs ir du vyskupu. Matyt, jis tikėjo ne tik Jogailą su palydovais, bet ir padovanotus Žemaičius pakrikštyti.[25] Kai suvažiavimas neįvyko, tai ordinas 1383 m. liepos 30 d. Lietuvai paskelbė karą,[26] bet Žemaičių jis vistiek neužėmė.

b. *Vytauto pabėgimas pas ordiną ir Žemaičių užrašymas.* Kaip tik tuo metu pas vokiečių ordiną į Prūsus, iš Jogailos kalėjimo ištrūkęs, atbėgo Kęstučio sūnus Vytautas, dėl to ordinas pradėjo jį remti prieš Jogailą. Čia jis 1383 m. spalio 21 d. Tepliuvoje buvo pakrikštytas ir gavo Vyganto vardą. Tada ordinas jam pavedė valdyti Marienburgą ir dar kitas dvi pilis ant Nemuno kranto.[27] Ordino ir žemaičių remiamas, Vytautas vykdė karo žygius prieš Jogailą, norėdamas užimti Trakus ir Vilnių. Tapdamas ordino lėninninku, Vytautas buvo priverstas jam užrašyti Žemaičius iki Nevėžio, Nemuno pakrantę iki Kauno ir Sūduvą. Tai jis padarė Karaliaučiuje 1384 m. sausio 30 d.[28] Nežiūrint užrašų, Žemaičiai paliko laisvi ir nekrikštyti, nes Vytautas, susitaikęs su Jogaila, tų pačių metų vasarą atsimetė nuo ordino ir, sudeginęs jam pavestas valdyti pilis, grįžo į Lietuvą, kur tapo Gardino kunigaikščiu.[29]

c. *Žemaičių nusiteikimas krikščionybės atžvilgiu.* Nuo Vytauto sugrįžimo iki naujo kivirčo su Jogaila žemaičių krikšto klausimas nė kiek pirmyn nepasistūmėjo. Prisirišę prie savo senojo tikėjimo ir daugelį metų vokiečių ordino puolami, žemaičiai nė girdėti nenorėjo apie krikščionybę. Jie dar 1382 m., vidaus karų metu, Medininkuose kalbėjo Kęstučiui, kad klausysią Jogailos, jei jis pasiliks pagonis, bet, jei jis taps krikščioniu, jie jo neklausysią.[30] Jų nusistatymo nepakeitė ir 1387 m. Lietuvos krikštas, nes jie buvo nepriklausomi.[31]

d. *Žemaičių parama Vytautui antrą kartą pabėgus pas ordiną.* Kai Vytautas, Jogailos skriaudžiamas, 1389 m. vėl susidėjo su ordinu ir 1390 m. sausio 19 d. pasižadėjo laikytis 1384 m. sutarties, tai žemaičiai, nepatenkinti Jogailos Lietuvoje įvesta tvarka ir krikščionių tikėjimu, rėmė Vytauto kovas su juo, nors šis juos pačius (galbūt jiem nežinant) vėl atidavė amžinajam jų priešui, vokiečių ordinui.[32] Keista dar ir tai, kad žemaičiai, neapkęsdami Jogailos už krikščionybės įvedimą, 1390 m. gegužės 26 d., atvykę į Karaliaučių, padarė taiką su vokiečių ordinu ir pažadėjo remti Vytautą, nors jis jau buvo katalikas.[33]

e. *Kryžiaus karas prieš totorius sutrukdė žemaičių krikštą.* Lenkų didikų patartas, Jogaila 1392 m. pavasarį padarė taiką su Vytautu, kuris birželio gale sudeginęs Rittersverderį, Naująjį

Gardiną ir Meteną, įsitvirtino Gardine. Grįžęs į Lietuvą, 1392 m. rugpjūčio 5 d. sutartimi, Vytautas atgavo Lucko ir Gardino kunigaikštijas, savo tėviškę Trakus, o netrukus ir Vilnių.[34] Dabar Vytautas tapo visos Lietuvos ir Žemaičių valdovu. Tada Lietuvoje buvo tęsiamas krikščioninimo darbas, o žemaičiai, bendraudami su augštaičiais, vis labiau pradėjo susipažinti su Kristaus tikėjimu. Šiuo metu Vytautas dar negalėjo pasirūpinti jų krikštu. Jam dar reikėjo įsitvirtinti didžiojo kunigaikščio soste ir sutvarkyti valstybės reikalus Rytuose, nes ten jis buvo įsivėlęs į karą su totoriais, kuriame vadovavo pragaištingam 1399 m. kryžiaus žygiui prie Vorkslos. Norėdamas įsitvirtinti Rytuose, jis 1398 m. Salyno sutartimi vėl atidavė ordinui Žemaičius iki Nevėžio ir vakarinę Sūduvos dalį iki Šešupės.[35]

ė *Žemaičiai pirmą kartą ordino valdžioje.* Vytautui padedant, po Salyno sutarties, ordinas, iš tikro, pirmą kartą užvaldė Žemaičius. Tarp ordino ir Vytauto užsimezgė draugiški ryšiai. Vytauto žmona Ona, 1400 m. vasarą, lankė stebuklingas vietas Prūsuose. Ordinas prievarta ir dovanomis stengėsi palenkti savo valdžion žemaičius. Jų kilmingieji, 1400 m. per Kalėdas, nuvykę į Karaliaučių, buvo apdovanoti druska ir vilnoniais drabužiais. Sekančiais metais, sausio mėnesį, jie buvo nuvykę į Marienburgą, kur prašė savo luominių teisių patvirtinimo, patys priėmė krikštą ir prašė pakrikštyti vaikus, paimtus įkaitais. Sakoma, kad žemaičiams krikštyti ordinas tuomet buvo pasiuntęs kunigų ir vienuolių. Atrodė, kad žemaičiai jau palinks į krikščionybę, bet taip neįvyko. Perdidelė ordino priespauda daugelį kilmingųjų žemaičių privertė bėgti į Lietuvą ir prašyti Vytauto globos. Pagaliau 1401 m. kovo mėnesį, Vytauto remiami, žemaičiai sukilo ir išsivadavo iš vokiečių ordino valdžios.[36]

ę. *Vytauto pastangos krikštyti žemaičius.* Dabar žemaičiai atsidavė Vytauto globai, kuris jiems valdyti paskyrė vietininką.[37] Einant nuožmioms kovoms tarp ordino ir Lietuvos dėl Žemaičių, nebuvo laiko rūpintis jų krikštu.[38] Iš kitos pusės, ordinui savo propagandoje kaltinant Vytautą išplėšus Žemaičius ir neleidus jų pakrikštyti, Vytautas turėjo bent šį tą daryti, kad atrodytų jog jis rūpinasi jų krikštu. Buvo labai kebli padėtis. Krikštas galėjo apsaugoti žemaičius nuo ordino pretenzijų, tačiau, verčiant juos krikštytis, jie galėjo sukilti. Nežiūrint to, atrodo, kad Vytautas bandė Žemaičiuose įvesti Kristaus tikėjimą, nes yra žinių, kad jis tuo reikalu buvo davęs apskričių valdytojams įsakymų ir misininkams plačių teisių.[39]

f. *Jeronimo Pragiečio misijos.* Marijos Andziulaitytės-Ruginienės teigimu, kaip tik šiuo metu (1401 m. - 1404 m.) Jogaila Vytautui pasiuntė sumanų misininką Jeronimą Pragietį, premonstratiečių ordino vienuolį,[40] kuris, Vytautui suteikus virš minėtas galias, trejus metus darbavosi Žemaičiuose.[41] Naudodamasis suteiktąja galia, Jeronimas iššudė ir sudegino žalčius, užgesino amžinąją ugnį, iškirto šventuosius miškus, įvedė krikščionių papročius ir per daugelį dienų mokė pagonis tikėjimo paslapčių, nurodydamas, kad tikrasis Dievas sukūrė saulę, mėnulį, žvaigždes ir įsakė joms apšviesti žemę.

Taip jam benaikinant senąją religiją ir skelbiant naujos religijos mokslą, pradžioje, žemaičiai jo klausė ir net padėjo mušti žalčius ir kirsti šventuosius miškus, bet paskui jiems pagailo savosios religijos. Tada susirinko daug moterų, kurios, nuvykusios pas Vytautą, verkė ir aimanavo, maldaudamos, kad jis neleistų naikinti jų religijos. Vyrai taip pat to paties reikalavo, grasindami apleisti kraštą ir tėvų namus. Tada Vytautas, pabūgęs, kad tikrai jų neprarastų, atšaukė savo duotąjį apskričių valdytojams įsakymą ir Jeronimui liepė apleisti misijas.[42] Ar Jeronimas Pragiškis čia besidarbuodamas buvo pasiekęs kokių pastovesnių laimėjimų, kad jam išvykus būtų palikusi bent mažytė krikščionių bendruomenė, žinių mums nepaliko. Greičiausia jam išvykus vėl žuvo jo įvestieji krikščioniškieji papročiai.

g. *Žemaičiai antrą kartą ordino valdžioje.* Vokiečių ordinas per tris metus (1401 m. - 1403 m.) puldinėdamas Lietuvą nieko nelaimėjo. Neturėjo pasekmių ir jo prieš Vytautą varoma propaganda,[43] nes Vytautas Vakarų valdovams parašė, kad ordinas nori užgrobti katalikišką Lietuvą ir kankina jo paties padovanotus Žemaičius.[44] Ilgainiui karas išvargino abi puses, o Vytautui vėl reikėjo atgauti Maskvai pasidavusį Smolenską, dėl to, Racionže 1404 m. gegužės 22 d. buvo padaryta taika, kurios metu Žemaičiai, vėl Salyno taikos sąlygomis, buvo atiduoti ordinui.[45] Dabar ordino vadovybė manė, kad Žemaičiai jau niekuomet iš ordino valdžios nebeištruks, dėl to ji statėsi pilis, ėmė žemaičių įkaitus, įvedinėjo griežtą tvarką, bet nesirūpino žemaičių krikštu, kas turėjo būti pirmaeiliu jos uždaviniu.

Kad taip buvo, matome iš vėlesnių Jogailos, Vytauto ir žemaičių skundų. Antai, Jogaila 1409 m. rugsėjo 9 d., gindamasis nuo ordino skelbiamų šmeižtų, krikščionių valdovams rašo: "Atidavėme jam kai kurias pagonių žemes, kaip Žemaičius, kad juos pakrikštytų. Jie gi nieko per penkeris metus nepakrikštijo, tik džiaugėsi žemės paveldėjimu, nejieškodami tai kas Dievo, bet tai kas jų."[46] Ta pačia proga Vytautas dar stipriau išsireiškia klausimu: "O Žemaičių žemėje, kurią beveik per penkeris metus stengėsi užvaldyti, kiek pakrikštijo, kodėl nepasako?"[47] Patys žemaičiai 1407 m. skundėsi krikščioniškojo pasaulio valdovams vokiečių ordino priespauda, o taip

Jersonas (Rudolfo kopija) — Vytautas ragina žemaičius krikštytis

pat ir tuo, kad jis visai nesirūpina jų krikštyti, nes iki tol nei vienos bažnyčios nepastatė, nei vieno kunigo neatsiuntė.[48]

h. *Galutinis Žemaičių išvadavimas.* Didelė ordino priespauda ir nuolatinis didikų vaikų ir net žmonių įkaitais ėmimas, taip suerzino žemaičius, kad jie pradėjo bruzdėti. Pats Vytautas, 1408 m. sutvarkęs valstybės reikalus rytuose, panoro vėl atsiimti Žemaičius, dėl to, sukilimui kurstyti, jis pasiuntė savo žmonių. Kai ordinas stipriau pradėjo saugoti Lietuvos sieną ir iš žemaičių pareikalavo naujų įkaitų, tai sukilę žemaičiai 1409 m. vasarą, sudegino ordino pilis ir bandė nusikratyti jo valdžia. Negana to, ordinas įžeidė patį Vytautą, reikalaudamas atsiimti Racionžo sutartimi išsiderėtus 250 žemaičių ir sulaikydamas Ragainėje, Jogailos laivais siunčiamus Lietuvai, grūdus. Tada jis pasiuntė savo bajorus, kad jie paremtų žemaičius ir užimtų sukilusį kraštą. Karas pasidarė neišvengiamas. Kadangi ordinas turėjo kivirčų ir su lenkais, tai šį kartą Vytautas ir Jogaila su savo kariuomenėmis įžygiavo į ordino žemę ir Žalgirio mūšyje, 1410 m. liepos 15 d., sutriuškinę ordino galybę, galutinai išvadavo Žemaičius. Tiesa, ordinas iki 1422 m. Melno taikos dar reiškė į juos savo pretenzijas, bet ne jam buvo lemta juos pakrikštyti.[49]

5. ŽEMAIČIŲ KRIKŠTO REIKALAS PO ŽALGIRIO MŪŠIO (1410 m. - 1413 m.)

a. *Žemaičius krikštyti verčia politinės aplinkybės.* Po Žalgirio mūšio, Vytautui ir Jogailai nepavyko galutinai priveikti vokiečių ordino, dėl to jie negalėjo padiktuoti ir taikos sąlygų. Taikos sutartimi, pasirašyta Torūnėje, 1411 m. vasario 1 d., Žemaičius, be aiškiai nustatytų sienų, jie atgavo tik iki savo gyvos galvos, o po jų mirties, jie turėjo vėl atitekti ordinui. Toje pačioje sutartyje buvo įrašyta sąlyga, kad Jogaila ir Vytautas turi pakrikštyti visus savo valdomų žemių pagonis ir pastatyti jiems bažnyčią. Tą patį pažadėjo padaryti ir ordinas savo žemėse.[50] Pilna prasme pagonys Lietuvoje buvo tik iš ordino atimti žemaičiai. Juos tad ir reikėjo Vytautui ir Jogailai pakrikštyti. Tai daryti juos vertė ne tik gera valia, bet ir politinės aplinkybės, dėl to, kad ordinas ištraukęs iš archyvų senus popiežių, imperatorių ir Lietuvos valdovų dovanojimų raštus, tarptautinio teismo keliu stengėsi gauti nors pagonis Žemaičius, kad ir po Vytauto ir Jogailos mirties, kaip buvo įrašyta Torūnės taikos sutartyje. Krikščionių tikėjimo įvedimas čia galėjo atimti ordinui teisę užimti pagonių kraštą, kurią jam praeityje buvo suteikę popiežiai ir imperatoriai. Be to, krikštas galėjo Žemaičius neatskiriamai pririšti prie krikščioniškos Lietuvos, nuo kurios nei ordinas, nei jo vyskupai nepajėgtų atplėšti.

Žemaičių vadai ir bajorai tikrai žinojo šias politines aplinkybes, todėl nesipriešino krikščionybės įvedimui, ypač, kad šį kartą ji žadėjo jiems laisvę ir galėjo būti apsauga nuo kryžiuočių vergijos. Nors žinių šaltiniuose ir nerandame, bet reikia manyti, kad Žemaičiuose misininkai iš Lietuvos jau darbavosi nuo 1409 m., dar prieš Jogailos ir Vytauto 1413 m. rudenį surengtą krikšto ekspediciją. Taip taikių misininkų skatinami ir mokomi, užsispyrę žemaičiai susvyravo ir pradėjo linkti prie krikščionybės.

b. *Vytautas ir Jogaila 1413 m. krikštija žemaičius.* Po Torūnės taikos, sutvarkę kitus valstybinius reikalus, pasirašę Horodlės aktus ir išleidę imperatoriaus atstovą Benediktą Makrą, kuris nustatė sienas tarp vokiečių ordino ir žemaičių žemių, Vytautas ir Jogaila 1413 m. rudenį išvyko žemaičių krikštyti. Jei tikėti J. Dlugošu ir M. Valančiaus praplėstu aprašymu, atrodytų, kad jie pirmiausia sumanė aplankyti garsiąsias senojo tikėjimo šventoves, jas sunaikinti ir pakrikštijus pagonis, jų vietoje pastatyti naujojo tikėjimo bažnyčias. Paskui, jau pradėtą krikščionybės platinimo darbą, palikti kunigams ir vietinei valdžiai.

Jiedu savo kelionę, kartu su kunigais ir vienuoliais, palydovais ir kareiviais, pradėjo iš Kauno. Pasiprašę Dievo palaimos, greičiausia, paties Vytauto statytoje pranciškonų bažnyčioje,[51] sėdę į laivus, Nemunu nuplaukė iki Dubysos, o iš ten, prieš srovę irdamiesi, pasiekė Aukaimio kalną, prie Betygalos, kur buvusi garsi šventykla ir gyvenęs žymiausias kunigas.[52]

Susirinkus plačios apylinkės žmonėms, valdovai pareiškė, kad jie čia atvyko panaikinti senosios religijos ir įvesti krikščioniškąją. Tada buvo užgesinta amžinoji ugnis, sugriautas aukuras ir iškirstas šventasis miškas. Tuo pat metu, atvykusieji iš Lenkijos ir Lietuvos kunigai, pradėjo mokyti žemaičius krikščionių tikėjimo.[53] Kadangi nedaug kunigų buvo mokančių lietuviškai, tai nemokantieji kalbos naudojosi vertėjais. Dlugošo teigimu, kaip prieš 25 metus Vilniuje, taip ir dabar Žemaičiuose, pats karalius Jogaila mokęs pagonis "Tėve mūsų" ir "Tikiu į Dievą" ir raginęs krikštytis.[54] Tuos gi, kurie krikštijosi, apdovanojęs pinigais, drabužiais ir privilegijomis.[55] Kiti autoriai tvirtina, kad taip pat daręs ir Vytautas.[56]

c. *Žemaičiai linksta į krikščionybę.* Žemaičiai pradžioje tik stebėjo, kaip valdovų įsakymu buvo naikinama visa tai kas šventa, dėl to nekantriai laukė pasireiškiančios dievų bausmės. Jos nesulaukdami įsitikino, kad senosios religijos dievai netikri, jei nesugeba apsiginti. Tada jie pasiuntė savo pasiuntinį pas karalių, kad jis visų

vardu pareikštų, jog jie pripažįsta krikščionių Dievą, kaip galingesnį už senuosius dievus.[57] Karalius, išklausęs jo pranešimo, jį gausiai apdovanojęs. Tada pagonys atydžiau pradėjo klausyti kunigų skelbiamos Evangelijos. Bet, netrukus, vienas nuotykis vėl sudrumstė jų pamokslus. Miniai besiklausant domininkono Mikalojaus Venžiko pamokslo apie pasaulio sukūrimą, vienas senis, karaliui girdint, prabilęs: "Kaip jis visa tai žino, toks jaunas būdamas? Mes už jį senesni žinome, kad saulė, mėnulis ir žvaigždės visuomet švietė!" Jogaila jį nutildė ir paaiškino, kad kunigas skelbia ne tai ką jis pats matė, bet tai kas prieš tūkstančius metų yra įvykę. Tai išgirdę žemaičiai nurimo ir vėl atydžiai klausė pamokslo.[58] Šiek tiek supažindinti su tikėjimo tiesomis, nors ir nenoromis, jie pamažu pradėjo krikštytis.

Paskui, valdovai, pasak Valančių, iš Aukaimio nuvyko į Šatrijos kalną, kur taip pat įsakė užgesinti amžinąją ugnį ir iškirsti šventąjį mišką, o kunigai susirinkusiems aiškino krikščionių tikėjimo tiesas. Žemaičiai ir čia buvo abejingi naujam tikėjimui. Vyskupas Valančius tą jų abejingumą šitaip aiškina. Esą jie per šimtmečius vokiečių ordino įbauginti nepasitikėjo nei kunigų žodžiais, nei Vytauto ir Jogailos pažadais. Jie bijojo, kad tapę krikščionimis, neprarastų savo laisvės, papročių, kalbos ir net namuose gaminamų drabužių. Nepasitikėdami jie klausėsi valdovų raginimų ir nenoriai krikštijosi. Vieni krikštijosi iš baimės, kiti norėdami įtikti valdovams ir gauti dovanų. Buvo ir tokių, kurie visai nesikrikštijo, arba ir priėmę krikštą, greitai atkrito nuo tikėjimo.[59]

d. *Oficialus, paviršutiniškas žemaičių krikštas.* Apie šią 1413 m. Vytauto ir Jogailos žemaičių krikšto ekspediciją pirmaeiliai šaltiniai mums mažai ką tepasako.[60] Jie neduoda nei pilno krikšto vaizdo, nei priėmusių krikštą skaičiaus, nei vietų, kur buvo žemaičiai krikštijami.[61] Tiesa, Dlugošas lakoniškai pamini, būk Jogaila tuo metu pastatęs Medininkų katedrą ir kelias kitas bažnyčias, tačiau kur tos bažnyčios buvo pastatytos nepasako.[62] Z. Ivinskis, remdamasis J. Fijaleku,[63] mano, kad tos bažnyčios buvo pastatytos Dlugošo nurodytuose Žemaičių apskričių miestuose.[64] Medininkuose, Raseiniuose, Kražiuose, Viduklėje ir Ariogaloje.[65] Nežiūrint to, atydžiau į visa tai pažvelgus atrodo, kad čia Jogailai priskirti Vytauto darbai, ypač kas liečia Medininkų katedros pastatymą ir vyskupijos įkūrimą. Tai matome ir iš autentiškų paties Vytauto dokumentų.[66] Dlugošas gi, matyt, nenorėdamas priskirti Vytautui Žemaičių vyskupijos įkūrimo nuopelnų, katedros pastatymą iš 1417 m. atkėlė į 1413 m. pabrėždamas, kad ją pastatęs lenkų karalius Jogaila.

Tik vėlesnės kronikos duoda daugiau žinių, kuriomis remdamasis M. Valančius ir kiti autoriai teigia, jog krikštas vykęs Aukaimio ir Šatrijos kalnuose,[67] paskui esą valdovai pasukę per Kražių ir Medininkų apskritis į Panevėžį, o iš ten į Trakus.[68] Atsižvelgus tačiau į ano meto susisiekimo priemones, Žemaičių krikštytojai vargu tokią didelę kelionę galėjo atlikti per vieną savaitę. Žinoma, kad Vytautas ir Jogaila žemaičių krikštyti išvyko per šv. Martyną (X.12), o jau per šv. Elzbietą (XI.19) buvo Trakuose.[69] Per tokį trumpą laiką daug ką nuveikti jie negalėjo. Žemaičiai buvo tik skubiai, paviršutiniškai pamokyti ir pakrikštyti. Nežiūrint to, oficialiai jie jau buvo laikomi priėmę krikštą ir įsijungę į Katalikų Bažnyčią.[70] Tas daug padėjo jiems laimėti bylą prieš vokiečių ordiną, kai ji atsidūrė visuotiniame Bažnyčios susirinkime Konstancoje. Tolesnį krikščioninimo darbą turėjo tęsti Vilniaus vyskupijos kunigai ir vienuoliai, ypač būsimasis Žemaičių vyskupas Motiejus Trakiškis,[71] o iš valdžios pusės jų darbą rėmė Mykolas Kęsgaila.[72]

e. *Tendencingas Dlugošo Žemaičių krikšto aprašymas.* Visai teisingai mūsų istorikas A. Alekna pastebi, kad Dlugošo Žemaičių krikšto aprašymas neatitinka tiesai, nes jis nutyli Vytauto ir Lietuvos dvasiškijos vaidmenį.[73] Lietuvos krikšte Vytauto darbų nutylėjimas dar labiau suprantamas, nes tuo metu Jogaila dar tebebuvo Didysis Lietuvos kunigaikštis, atėmęs Vytauto tėviškę Trakus, ir tik neseniai grįžusį iš ordino Vytautą padaręs nereikšmingu kunigaikščiu. Jau mažiau Dlugošui atleistina, kai jis nieko nežino apie pranciškonų veiklą 1387 m. krikšte, nors jie tuo metu jau turėjo savo vienuolyną Vilniuje ir daug dirbo krikštydami pagonis.[74] Gi 1413 m. Žemaičių krikšto metu Vytauto darbų nutylėjimas yra tiesiog tendencingas. Šio krikšto metu Vytautas jau buvo Didysis Lietuvos kunigaikštis, Jogaila, nors ir karalius, buvo tik svečias. Taip pat ir Lietuvos kunigai ir vienuoliai negalėjo likti nuošalyje ir leisti nemokantiems lietuvių kalbos lenkams mokyti ir krikštyti žemaičius. Juk vieni pranciškonai tada jau turėjo savistovią misijų vikariją su šešiais vienuolynais, kuri galėjo turėti apie 30 kunigų vienuolių.[75] Vilniaus vyskupijoje Bistricoje dar 1399 m. buvo įsikūrę šv. Augustino atgailos kanauninkai.[76] Pats Vytautas 1400 m. įkurdino benediktinus Senuosiuose Trakuose.[77] Per 26 metus veikusi Vilniaus vyskupija negi nė vieno kunigo į šias misijas atsiųsti negalėjo taip, kad ten būtinai reikėjo lenkų kunigų ir Jogailos pamokslų? Taigi, lakoniškai aprašytas 1413 m. Žemaičių krikštas neatitinka tiesai. Dlugošas, arba nežinojo būklės Lietuvoje, arba tyčia iškėlė lenkų darbus, kad, štai, jų karalius ir dvasiškija pakrikštijo Žemaičius.

NOTOS

1. RIMBERTAS, **Vita S. Ansgarii** 1864 et 1884 ir **Scriptores rerum Suecicarum**, II; **Lietuvių Enciklopedija**, So. Boston 1953, I, 196.
2. **Žemajtiu wiskupiste**, I., Wilniuj 1848, 29. Šv. Olavas mirė apie 1030 m. **Lietuvių Enciklopedija**, XXI, 68.
3. HENRICI **Chronicon Livoniae**, ed. 2, Hannovere 1955, 3 eil., ls. ir index — Lethonia-Litauen-Litauer, 230; Z. IVINSKIS, **Henrikas Livonijos, Lietuvių Enciklopedija**, VIII, 198 ss.
4. **Livländische Reimchronik**, herausgegeben von LEO MAYER, Hildesheim 1963; Z. IVINSKIS, **Eiliuotinė Livonijos kronika, Lietuvių Enciklopedija**, V, 396 s.
5. Z. IVINSKIS, **Lietuvių tautos istorija** (rankraštis).
6. **Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten**, I, ed. F.G. von BUNGE, Reval 1852 (LUB), n. 263, 345; **Preussisches Urkundenbuch**, I, 1 sąs., ed. A. PHILIPPI, Scientia Alen 1961, n. 284, 215 (PUB).
7. LUB, I, n. 252, 333; III, n. 279a, 50; IV, n. 315, 17; PUB, I, 1 sąs., n. 274, 206; n. 312, 230.
8. PETRI DE DUSSBURG, **Chronica terrae Prussiae, Scriptores rerum Prussicarum**, I, Minerva GMBH — Frankfurt am Main 1965, 96-147.
9. "Anno domini MCCLXXXIII eo tempore, quo ab incepto bello contra gentem Pruthenorum fluxerunt jam LIII anni, et omnes naciones in dicta terra expugnate essent, et exterminate, ita quod unus non superesset, qui sacrosancte Romane ecclesie non subieceret humiliter colum suum, fratres domus Theutonice predicti contra gentem illam potentem et durissime cervicis exercitatem in bello, que fuit vicinior terre Prussie, ultra flumen Memele in terra Lethowie habitans, inceperun bellum." **Scrip. rer. Prus.**, I, 146.
10. **Scrip. rer. Prus.**, I, 174 s., 187.
11. LUB, I, n. 507, 627 s.
12. Z. IVINSKIS, **Die Handelsbeziehungen Litauens mit Riga ir 14 Jahrhundert, Prima Baltijas Vesturnieku Konference**, Riga 1938, 280 ss.; V. GIDŽIŪNAS, **De missionibus Fratrum Minorum in Lituania** (saec. XIII et XIV), extractum ex **Archivum Franciscanum Historicum** (1949), 22-35 ir **De Fratribus Minoribus in Lituania**, Romae 1950, 19 ss.
13. Z. IVINSKIS, **Lietuvos prekyba su Prūsais**, I, Kaunas 1934 ir **Lietuvių ir prūsų prekybiniai santykiai pirmoje 16-jo amž. pus., Židinys** (1933) nr. 8-9, įvade 134-136.
14. **Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae** 1376 - 1430, collec. A. PROCHASKA, **Monumenta medii aevi**, VI, Cracoviae 1882, n. 67, 23, n. 68, 24.
15. **Scrip. rer. Prus.**, I, 205.
16. Loc. cit., 178 s., 184.
17. Loc. cit., 187.
18. Loc. cit., 215, 283.
19. Loc. cit., II, 545 ss.
20. Loc. cit., II, 662-711; Kryžiuočių kelius į Žemaitiją lietuviškai išvertė V. BIRŽIŠKA, **Praeitis**, I, 1-63. Antrą kartą išleista **Praeities pabiros**, Brooklyn, N.Y. 1960, 7-59.
21. **Scrip. rer. Prus.**, I, 166 s.
22. PUB, I, 2 sąs., n. 791, 488 s.
23. **Scrip. rer. Prus.**, I, 171.
24. Loc. cit., 174.

24a Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 127.

25. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 4, 1; **Codex diplomaticus Lithuaniae**, ed. E. RACZYNSKI, Breslau 1845, 57; **Codex diplomaticus**, ed. VOIGT Prussicus, IV, n. 14; A. ALEKNA, **Katalikų Bažnyčia Lietuvoje**, Kaunas 1936, 35 s; Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 198 s.
26. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 10, 2; n. 11, 3; LUB, III, n. 1189, 396 ss.
27. Z. IVINSKIS. **Liet. taut. ist.**, 199 s.
28. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 13, 3.
29. **Scrip. rer. Prus.**, III, 131; J. JAKŠTAS, **Vokiečių ordinas ir Lietuva Vytenio ir Gedimino metu, Senovė**, 1 (1935), 140 ir nota 59.
30. **Scrip. rer. Prus.**, II, 619.
31. J. JAKŠTAS, **Vokiečių ordinas ir Lietuva**, 1 (1935), 140.
32. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 64, 20 s.; Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 233, 235.
33. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 67, 23; n. 68, 24 s.
24. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 92, 30; Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 234-239; A. ŠAPOKA, **Lietuvos istorija**, Fellbach 1950, 113-117.
35. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 188, 55; LUB, IV, n. 1478, 210-222; A. ŠAPOKA, **Lietuvos istorija**, 122 s.
36. M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, Kaunas 1937, 30; Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 257-259.
37. M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, 30 s.
38. Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 259-261.
39. AENEAS SYLVIUS, **De Polonia, Lithuania etc., Poloniae historiae corpus a Johanne Pistorio editum, Basileae**, (be metų) 9, 3.
40. Nuo 1413 m. jis kamaldulių vienuolis Italijoje. M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, 26.
41. J. JAKŠTAS, **Lietuvių Enciklopedija**, IX, 385.
42. M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, 106.
43. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 241, 77-81.
44. Loc. cit., n. 238, 75 s.
45. Loc. cit., n. 283, 96; n. 284, 96; 285, 96 s.; n. 286, 97 s; n. 288, 98; n. 291, 99; Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 260.
46. **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 426, 197, app. IX.
47. Loc. cit., n. 427, 201.
48. Loc. cit., app. n. 5, 1021 s.
49. Z. IVINSKIS, **Liet. taut. ist.**, 263-276; A. ŠAPOKA, **Lietuvos istorija**, 125-141.
50. **Codex saeculi XV**, ed. LEVICKI, II, n. 40; **Codex diplomaticus Lithuaniae**, 124-138; LUB, IV, n. 1871; **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 468, 218.
51. V. GIDŽIŪNAS, **De Fratribus Minoribus in Lituania**, 47.
52. JOANNIS DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, Cracoviae 1877, 159-163; M. WOLONCZEWSKIS, **Žemajtiu Wiskupiste**, I, 35 s.; S. SUŽIEDĖLIS, **Vytautas Didysis ir Lietuvos Christianizacija**, 458.
53. A. WIJUK KOIALOWICZ, **Historia Lituaniae**, I, Antverpiae 1669, 93 s.
54. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 161.
55. M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, 45 s.; M. WOLONCZEWSKIS, **Žemajtiu Wiskupiste**, I, 36.
56. A. WIJUK KOIALOWICZ, **Historia Lituaniae**, I, 93s.; M. WOLONCZEWSKIS, **Žemajtiu Wiskupiste**, I, 36 s.; A. ALEKNA, **Katalikų Bažnyčia Lietuvoje**, 44.
57. MATHIAE A. MIECHOV, **De Sarmatia Europea, Polonicae Historiae corpus**, 144.
58. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 162; M. MIECOV, **De Sarmatia Europea**, 144; A. WIJUK KOJALOWICZ, **Historia Lituaniae**, I, 94.
59. M. WOLONCZEWSKIS, **Žemajtiu Wiskupiste**, I 40-42.
60. Apie patį krikštą nėra jokių oficialių dokumentų, duotų valdovų.
61. Yra užuomenų tik netiesioginiai krikštą liečiančiuose dokumentuose, kurių pirmaeilės vertės yra **Proposicio Samaytarum, Codex epistolaris Vitoldi**, append. b./, 1018-1024.
62. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 162.
63. J. FIJALEK, **Uchrzescijanenieie Litwy przez Polske / Polska i Litwa w dziejowym stosunku**, 1914, 71 ss.
64. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 160.
65. Z. IVINSKIS, **Kovos bruožai dėl Žemaičių ir jų sienų**, atsp. iš **"Athenaeum"**, VI, 1935, 20.
66. **Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioecesis Vilnensis**, ed. J. FIJALEK et W. SEMKOWICZ, I, w Krakowie 1932 et 1939 (CV), n. 70, 101; n. 71, 102; n. 72, 103; **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 643, 393; n. 644, 394.

VILNIUS IR LENKAI

JONAS MIŠKINIS

Italai savo didžiosios praeities paminklus vadina "Akmenys, kurie kalba".

Nors jau baigiasi trečiasis dešimtmetis kai Vilnius iš lenkų okupacijos atsipalaidavo, tačiau lenkai degdami lietuvių neapykanta, vis dar savinasi Vilnių.

Vilniaus problema nėra tiktai grynai politinė, teritorinė. Taip į ją žiūrėti neleidžia ilga mūsų santykių su lenkais istorija ir ypač lenkų kultūros ekspansija, kuri prasidėjo senosios Lietuvos valstybės žydėjimo laikais ir kurios vaisius dar jautėme ir nepriklausomos Lietuvos metais.

Paskutinysis lenkų karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis, savo prisiminimuose apie Lietuvą ir jos kilnią sostinę Vilnių, sakė, kad jei vilniečiai ir norėtų užmiršti didžią Lietuvos valstybės praeitį ir jos garbingus žygius, kurie taip tampriai yra susiję su Lietuvos sostine, jie to negalėtų, nes kiekviename žingsnyje jo gimtojo miesto akmenys kalbėtų apie garsią Lietuvos praeitį ir vėl iš naujo pabrėžtų, kad jis yra kilnios lietuvių tautos ainis. Tai, ką anuomet teigė karalius, nūdieną, nekultūringomis priemonėmis, lenkai stengiasi paneigti

LENKŲ GOBŠUMAS

Bismarkas, visą laiką rodęs lenkams didelį pritarimą ir laikęs save net jų draugu, ne vienoje savo kalboje yra pabrėžęs, kad lenkų smerktiniausias ypatumas yra neteisybės pamėgimas ir su tuo susijęs svetimos naudos gobšumas. Apie tai Bismarkas rašo savo knygoje "Bismark ueber die Polen" (V. F. Koch, Berlin 1913). Bismarkas ryškiai apibūdina lenkus, pavadindamas juos intrigantais, pataikūnais, visiškai nepajėgiais dirbti naudingą darbą, kurie šiandieną tik garsiai rėkia "jeszcze Polska", rytoj vėl valio "Waschilapski ir Krapulinski". Pasikliauti lenkų diduomene yra lygu stokai politinės nuovokos ir t.t., taip rašo Bismarkas.

LENKIJA — LIETUVIŠKA

Anais laikais, vienas užsienietis lankydamasis Paryžiaus pasaulinėje parodoje, labai sąmoningai pasakė, kad iš lenkų paviliono parodytų didvyrių, esą, galima susidaryti įspūdį, jog ne Lietuva yra lenkiška, kaip lenkai dažnai mėgsta kuopikčiausiai lietuvius įžeidinėti, bet Lenkija yra lietuviška. Taip, tatai galima patvirtinti. Lenkų pasisavinti didelio vardo ir kilnios dvasios lietuviai visais laikais objektyviai žiūrėjo į nenormalius kaimynystėje gyvenančių tautų santykius ir ne kartą aiškiai yra pabrėžę, dėl kieno kaltės toji pakrikusi padėtis susidarė.

Žvelgiant į Lenkiją be jokio pavydo, ramiai galima tvirtinti, jog Lenkiją kūrė, gynė ir išgarsino ne kas kita, o lietuviai. Vokiečių rašytojas W. Harichas, rašydamas apie Lietuvos santykius su Lenkija, apie Horodlės uniją, ne be pagrindo, teisingai pamini, kad nežiūrint visų nors ir įžymių lenkų didikų savybių, nuo pat Horodlės unijos sudarymo, Lenkijos diduomenę, šviesuomenę ir vadus, iki pat naujųjų laikų, sudarė ne lenkai, bet lietuviai: Čartoriskiai, Kosčiuškos, Jogaila, Oginskiai, Pilsudskis ir kiti." Be to, tas pat vokiečių rašytojas aprašydamas Žalgirio mūšį, apibūdina lietuvius, Vytautą Didįjį ir pagaliau tą patį Jogailą, kaip pirmuosius karo vadus, sugebėjusius savo nepalaužiamu ryžtingumu, per vieną mūšį, nulemti visa kas anuomet buvo susiję su viešpatavimo problema. Tame didžiajame žygyje lenko vardo nepaminėta nė vieno. Be jau paminėtų asmenų dar galima būtų priskaityti visa eilė Lietuvos sūnų, kurie yra Lenkijos pasididžiavimas. Vadinasi, visose lenkų kultūros srityse garsiausių žmonių tarpe matome lietuvius iš Vilniaus, Minsko, Kauno, ar Daugpilio, — rašo C. A. Sch. ir S. Litauen, Berlin, 1918 m.

Tautų gyvenimas, kaip anksčiau buvo manoma, susideda iš ekonomiško pajėgumo. Toji mintis, užvaldžiusi tam tikrą amžiaus laikotarpį, betgi, yra netiksli: tautos gyvena ne vien tik savo ekonominiu pajėgumu, kaip manė Marksas ir skelbia komunizmas, bet kraujo ir sielos sąsaja. Ekonomiškasis pajėgumas yra tik tautos gajumo pažymys kilęs iš vidujinės jos dorovės ir dvasinio pakilumo. Ar gi lenkai, apsišarvavę didžiais, bet savo dvasia, savo krauju ir siela svetimais jiems lietuviais, mano įstengsią tais vardais paveikti Vilniaus ir jo krašto sveikos lietuvių tautos sąmoningumą?

67. M. WOLONCZEWSKIS, **Žemaitiu Wiskupiste**, I, 34 - 42.
68. S. SUŽIEDĖLIS, **Vytautas Did. ir Liet. christ.**, 458.
69. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 159, 163; **Codex epistolaris Vitoldi**, n. 567, 21; A. ALEKNA, **Katalikų Bažnyčia Lietuvoje**, 44.
70. A. ALEKNA, loc. cit.
71. S. SUŽIEDĖLIS, **Vytautas Did. ir Liet. christ.**, 458.
72. J. DLUGOSSII, **Historiae Poloniae**, IV, 163; M. ANDZIULAITYTĖ-RUGINIENĖ, **Žemaičių Christianizacijos pradžia**, 47; R. KRASAUSKAS, **Lietuvių Enciklopedija**, XI, 400 s.
73. A. ALEKNA, **Katalikų Bažnyčia Lietuvoje**, 44.
74. V. GIDŽIŪNAS, **De Fratribus Minoribus in Lituania**, 61 ss.
75. Loc. cit., 34-51.
76. CV., n. 37, 66 s.
77. Loc. cit., 40, 68; n. 42, 69.

I eilėje iš k. į d. sėdi: 1 ir 2 kursų vadovo palydovai, 3 šio straipsnio autorius, 4 kursų vadovas ltn. Kručas, 5 rinktinės vado pavaduotojas kpt. B. Keturakis, 6 karo komendantas ir šaulių rinktinės vadas plk. ltn. K. Michalauskas, 7 komendanto pavaduotojas kpt. V. Tarasonis. Likusieji — įvairių šaulių būrių šauliai.

SPROGDINTOJŲ KURSAI

V. VYTENIETIS

1940 m. rugpjūčio mėn. šaulių rinktinės vadovybė suruošė sprogdintojų kursus. Buvo įsakyta iš šaulių kuopos ar būrio į kursus komandiruoti nors po vieną šaulį. Aš tuo metu buvau 4 šaulių kuopos karinio parengimo instruktorius. Mielai priėmiau pasiūlymą vykti į kursus, nes norėjau praktiškai susipažinti su sprogdinimo veiksmais, kas karinio parengimo instruktoriui yra būtinai reikalinga žinoti. Tarnaudamas kariuomenėje tik teoriškai susipažinau su sprogstamomis medžiagomis. Todėl, jausdamas pareigą pagilinti trūkstamas žinias ir išvykau į kursus.

Birželio 10 d. iš visos rinktinės kandidatai susirinkome Vilkaviškio apskrities komendantūroje. Tuomet apsk. komendantai ėjo ir šaulių rinktinių vadų pareigas. Mus apgyvendino vienaname kareivinių pastate. Maitino 9 pėst. pulko 3 kuopa. Kursams vadovavo ltn. Kručas. Buvo atvykusių šaulių ir visai netarnavusių kariuomenėje. Pirmąją dieną atlikome šaudymo pratimus. Vadovavo ltn. Švalka. Rytojaus dieną jau prasidėjo teoriškos sprogdinimo pamokos. Buvome supažindinti su įvairiomis sprogdinimo medžiagomis, jų ardomąja jėga ir apskaičiavimais kiek jų reikalinga naudoti sprogdinimui tiltų, pastatų ir pan. Kartu su šauliais sprogdinimo pamokose dalyvavo ir ulonų būrys. Kadangi tuomet Vilkaviškyje stovėjo ir ulonų pulko dalinys, tai tam tikras skaičius vyrų buvo paskirtas praeiti kursus. Po susipažinimo, tuoj pradėjome praktikos darbus. Jojykloje sprogdinome žemės fugasus, į žemę įkastus medinius ir geležinius stulpus ir kt. Čia jau turėjome padaryti apskaičiavimus kiek reikalinga medžiagos, kaip ją pritvirtinti, paruošti užtaisą ir susprogdinti. Sprogdinome pavienius stulpus ir po keletą kartu, kurie buvo sujungti detonuojančia virvute. Pastatus ir tiltus "sprogdinome" tik vaizduojamai.

Išaušo birželio 15 d. rytas. Po pusryčių, kaip paprastai, visi susirinkome pamokoms. Atėjęs instruktorius šaulių ir ulonų būriams pavedė įvykdinti specialius uždavinius. Mane paskyrė šaulių būrio viršininku ir gavau uždavinį vaizduojamai užminuoti ir užbarikaduodti plentą. Tai buvo apie 5 km. ilgumo plentas, kuris jungė Vilkaviškio miestą su Vilkaviškio geležinkelio stotimi. Vietovės pasirinkimas buvo laisvas. Mes šauliai pasilikome arčiau kareivinių, o ulonai pa-

sirinko vietą arčiau geležinkelio. Nuodugniai išaiškinau šauliams gautą uždavinį ir pradėjome jį vykdyti. Pirmiausia, pradėjome "pjauti" paplentėje augančius medžius ir jais užbarikadavome plentą. Užminavome laukus ir dalį nupjautų medžių. Taip pat reikalingose vietose išstačiau sunkiuosius kulkosvaidžius. Apie pietus atvyko kursų vadovas patikrinti. Aš jam atraportavau, kad uždavinį įvykdžiau ir smulkiai apibūdinau pagal mano paruoštą planą būsimų kautynių eigą. Vadovas pagyrė, kad uždavinys įvykdytas gerai. Remiantis tos dienos darbotvarke, po pietų buvo numatyta "susprogdinti" Vilkaviškio geležinkelio stotį. Tačiau vadovas pareiškė, kad po pietų jokių pamokų nebus, nes esanti neaiški ir įtempta padėtis. Jeigu tik bus galima, tą uždavinį įvykdysime rytoj, t.y., sekmadienį.

Kursų vadovas turėjo du jam paskirtus palydovus — j. puskarininkį ir grandinį, bet jau jų pavardžių nebeprisimenu. Po pietų, vienas iš jų (grandinis, kilęs iš Simno) paprašė, kad eičiau kartu su juo pasivaikščioti į miestą. Turėdamas gražaus laiko išėjau pasivaikščioti ir susipažinti su Vilkaviškio miestu. Bevaikščiojant man krito į akį greitu tempu kursuojančios lengvosios mašinos, važiavusios Kybartų link. Per Vilkaviškio miestą nuo Marijampolės iki Kybartų yra nutiestas ištisinis plentas. Tuo plentu taip smarkiai spaudė mašinos, kad tik dulkių debesys pakyla ir jau jų nebematyti. Bet, kadangi apie esamą padėtį nieko aiškaus nežinojau, tai nusprendžiau, kad tai paprastas šeštadienio judėjimas nesilaikantis važiavimo taisyklių.

Grįžome į kareivines. Įguloje vyravo jau visai ne šeštadienio nuotaika, — buvo jaučiamas įtempimas ir susirūpinimas. Tačiau, kokia buvo tikra padėtis, niekas nepasakė. Po vakarienės jau visai rimtai pradėjome teirautis, bet girdėjome tik spėliojimus. Vieni sakė, kad komunistinė Rusija nori okupuoti Lietuvą, kiti — kad jau okupavo, o Lietuvos vyriausybė pabėgo. Taip pilni spėliojimų ir neaiškumų sugulėme ir užmigome.

Miegojome neilgai. Saldų miegą nutraukė pavojaus trimitas. Tuoj daviau šauliams komandą: "Vyrai pavojus. Skubiai apsirengti ir laukti tolesnių įsakymų." Pagal vidaus tarnybos taisykles, man buvo pavesta būstinėje palaikyti drausmę ir tvarką. Išeinu į rajoną, žiūriu visa įgu[illegible] sukelta ir apginkluojama. Visa tai pamatęs įsitikinau, kad yra tikras pavojus. Tik tada paaiškėjo vakarykščios dienos spėliojimai ir neaiškumai.

Kol dar atskiro įsakymo šauliams-kursantams nebuvo, nutarėme laikytis kartu su kariuomene. Neužilgo ir vėl suskamba trimitas. Visa įgula nuginkluojama, įsakoma visiems ramiai užsilaikyti ir būti savo vietose. Mes šauliai turėjome atsivežę iš būrių šautuvus, ir nežiūrint koks buvo įsakymas, niekam jų nedavėme ir laikėme savo būstinėje.

Įsakymai keitėsi labai dažnai. Įgula, tai nuginkluojama, tai apginkluojama, tai ir vėl nuginkluojama. Vienu metu, net buvo duotas įsakymas, kad visa įgula paleidžiama į atsargą. Atrakino sandėlį ir pro duris ir langus pradėjo mesti laukan civilinius drabužius. Sako, greitai persirenkite ir spauskite į namus. Tada jau tikrai buvo liūdnas vaizdas ir tryško ašaros iš akių. Vėliau girdėjau pasakojant, kad nekurie ulonai net su arkliais buvo išjoję į namus. Bet neilgai trukus ir vėl naujas įsakymas — padėti į sandėlį civilinius drabužius, apsirengti kariškai ir apsiginkluoti.

Tuo laiku Vilkaviškyje buvo internuotų lenkų karių stovykla. Lenkai padėtį pajuto gan iš anksto, nekurie jau buvo įsigiję civilinius drabužius ir pasiruošę bėgti. Kai įgulą nuginkluoja, tai lenkai lenda pro vielas ir sprunka į laukus, o kai apginkluoja, tai kareiviai juos gaudo ir vėl grąžina į stovyklą.

Po ilgesnio stebėjimo, nutariau nueiti į komendantūrą ir išsiaiškinti kokia dabar yra padėtis. Teko praeiti pro internuotų lenkų stovyklos tvorą. Vos priėjau prie tvoros, tuoj apipuolė mane lenkų kareiviai. Bučiuoja rankas, puola po kojų ir prašo "panočik, panočik, paleiski mus." Gaila jų, bet ką aš galiu padaryti? Raminu, kad einu pas komendantą ir tuo reikalu pasitarsime. Komendantūroje radau kpt. V. Tarasonį, kurį vėliau rusai išvežė į Sibirą. Pasisveikinau ir klausiu: "Tamsta kapitone, pasakyki man kokia dabar yra padėtis, kaip mums laikytis ir kodėl taip dažnai keičiami įsakymai, kad net nespėjame jų vykdyti. Kapitonas liūdnai apibūdino esamą padėtį, pareikšdamas: "Tamsta esi lietuvis, tai ir pilnai supranti kaip tokioje padėtyje reikia užsilaikyti. Įsakymus taip dažnai keičiame todėl, kad iš Kauno gauname įsakymus stovėti savo nuolatinėje vietoje, užsilaikyti ramiai, nesipriešinti ir įžygiuojančią raudonąją armiją sutikti su gėlėmis. Pulko gi vadovybė duoda įsakymus apsiginkluoti, priešintis ir pasveikinti rusus ginklų ugnimi. Taigi, kokį įsakymą gauname, tokį ir jums perduodame." Nuoširdžiai padėkojau jam ir išėjau.

[illegible]ą liūdnąjį rytą įgulos rajone daugiausiai teko susitikti su puskarininkiais ir viršilomis. Kartais pasirodydavo ir vienas kitas karininkas. Kiti jau buvo civiliniais drabužiais apsirengę ir kraustė iš kareivinių savo šeimas. Atsimenu, vienas ulonų karininkas gailiai verkė ir prašė kareivių, kas turi ūkį, kad priimtų jį už berną. Prie kareivinių susirinko minia vilkaviškiečių, tikėdamasi surasti susiraminimą pas savo gynėjus. Bet, deja, ir ten buvo liūdna padėtis.

LIETUVOS KARIUOMENĖJE

J. VAIČELIŪNAS

(tęsinys)

Plk. Zaskevičius dėstė dar ir pėstininkų taktiką. Ją dėstė prie smėlio dėžėje paruoštos vietovės. Karo mokykloje buvome išbuvę apie metus laiko. "Kas iš jūsų dar nestovėjo valandų?" kartą paklausė pulkininkas. "Aš, tamsta pulkininke," atsistojęs pasakė kariūnas M. Augutis. "Menkas kariūnas," sako pulkininkas. Mes visi nustebome, kad pulkininkas taip pavadino drausmingą kariūną. Vėliau jis su šypsena tą savo pasakymą kiek pataisė. Jis davė suprasti, kad ir kariūnams pravartu pastovėti su šautuvu ant peties nors vieną valandą, kad tą bausmę praktiškai pergyventų ir vėliau galėtų teisingiau bausti savo kareivius, jei bus reikalas.

Plk. Zaskevičius buvo įdomus karo istorijos lektorius. Aš gi, buvau istorinių dalykų mėgėjas. Tačiau pulkininkas į mane žiūrėjo ne istoriko akimis. Jaunesniame kurse iš karo istorijos kariūnus egzaminavo pats lektorius. Aš dalyką atsakiau neblogai ir tikėjausi gauti 8, ar 9. Tačiau, po mano atsakymo į paskutinį klausimą, jis pasakė: "Išsisukai, kavalieriau," ir pastatė 7. Man iš karo istorijos gauti tik 7, buvo mizerija! Jaunesniame kurse iš mokomųjų dalykų gautieji pažymiai nebuvo sprendžianti, bet jie buvo skambutis ateičiai. Kas nors panašaus gali, gi, atsitikti ir kitais metais vyresniajame kurse . . .

1932 m. Velykų atostogų nevykau į namus. Nors, būdamas viršila, turėjau pirmenybę vykti atostogų, bet jų atsisakiau. Tuo palengvinau padėtį kitiems kariūnams, nes reikėjo ir iš vyresniojo kurso keliems kariūnams pasilikti Karo mokykloje tarnybai dviejų savaičių Velykų atostogų metu. Svarbiausia atostogų nevykimo priežastis — pasiruošimas egzaminams, kurie turėjo prasidėti po Velykų.

Velykų atostogų metu Karo mokyklos karininkai nebūdavo skiriami budėtojais. Budėdavo trys vyresniojo kurso kariūnai. Taigi budėti tekdavo kas trečia diena. Kartais laisvalaikiu grupelė kariūnų išjodavo mokyklos arkliais į apylinkę pasijodinėti. Tai buvo malonus sportas pavasario metu, o buvo naudinga ir arkliams. Vienas kavaleristas kariūnas pasakė, kad kavalerijos rikiuotės arklys kasdien turi padaryti nemažiau 15 km kelio.

Laisvalaikiu užsukdavau ir į vyresniojo kurso klasę, kur ant sienų kabojo įvairūs žemėlapiai. Čia prie žemėlapių atydžiai pakartodavau karo istorijos programą, ypač apie Napoleono žygį į Rusiją. Nenorėjau, kad ir šiais metais plk. Zaskevičius iš karo istorijos man pastatytų tik 7.

Kai atėjo karo istorijos egzaminų diena, klasėje prie pailgo, žaliu uždangalu uždengto, stalo sėdėjo plk. Zaskevičius su dviem asistentais. Nustatyta tvarka kariūnai šaukiami traukti programos numerius—bilietus ir atsakyti į programoje numatytus klausimus. Ateina mano eilė. Ištraukiu bilietą — Napoleono žygis į Rusiją. Drąsiai išpilu pagal programą, kaiką pridėdamas, daugiau kaip iš karo istorijos konspekto, kurį buvo paruošęs plk. Zaskevičius. Kai atsakiau bilietą,

---

Kaip žinome, tą naktį Marijampolės įgula, vykdydama Krašto Apsaugos ministro gen. K. Musteikio įsakymą, buvo iššygiavusi į pasipriešinimo žygį. Apie kokią 10 ar 11 val. dienos metu į Vilkaviškio kareivinių rajoną įvažiavo keletas sunkvežimių Marijampolės įgulos karių. Jie atstatė tvarką ir buvo vykdomi tik pulko įsakymai, tačiau neilgai. 9 pėst. pulkas buvo apramintas ir įvairiais keliais, manevravimo tvarka sugrįžo į savo pamiltas Marijampolės kareivines. Tenka priminti, kad 9 pėst. pulkas dar ilgą laiką priešinosi prieš įvedimą rusiškos santvarkos. Vėliau pulkas buvo izoliuotas, bet jis vis vien nepasidavė ir pasipriešinimo kovą tęsė toliau. Pagaliau, pulkas buvo rusų tankų apsuptas ir išformuotas. Daug karininkų ir kareivių buvo suimta ir išvežta. Jie dingo be žinios.

Po viso to ir susirinkusieji šauliai išvyko į savo būrius. Už kokios savaitės gavome kursų baigimo pažymėjimus.

Tai buvo paskutinieji kursai, kurie vyko pačiomis liūdniausiomis mūsų gyvenimo dienomis. Pradėjome nepriklausomos Lietuvos vadovybės pakviesti ir baigėme bolševikinio okupanto, komunistinės Rusijos, kruvinos letenos prislėgti. Neilgai trukus buvo nuginkluoti šauliai ir uždaryta Šaulių Sąjunga. Daugumą jos narių žiaurusis okupantas sugrūdo į kalėjimus, nukankino ar išvežė į Sibirą.

manęs daugiau nieko nebeklausinėjo. Plk. Zaskevičius pastatė 9. Vienas asistentų pastatė 10. O kitas asistentas, žvilgterėjęs į lektoriaus pastatytą laipsnį, taip pat pastatė 9. Taigi iš karo istorijos gavau 9. Plk. Zaskevičius jau nebeturėjo progos pasakyti: "Išsisukai, kavalieriau."

Iš karo istorijos pirmą bilietą ištraukė nedidelio ūgio kariūnas V. Gavelis. Pirmame numeryje paprastai yra įvairių sąvokų apibrėžimas: karas, karo istorija ir t.t. Jis, gerai nebeprisimindamas karo sąvokos, pradėjo: "Baisus daiktas yra karas . . ." Net ir kariūnai šyptelėjo iš jo karo sąvokos apibrėžimo. Kadangi jis tą bilietą atsakinėjo silpniau, tai lektorius jam davė dar keletą klausimų iš viso kurso. Tuo metu ir Lietuvos žurnaluose buvo pagarsėjusi Paryžiaus naktinių klubų šokėja negrė Juozafina Beker. Plk. Zaskevičius paklausė: "Kaip vadinosi Napoleono pirmoji žmona?" Kariūnas Gavelis gerai nebeprisiminė. Lektorius, norėdamas jam padėti, sako: "Juozafina . . ." "O, Juozafina Beker," greitai atsakė kariūnas Gavelis. Iš to atsakymo juokėsi kariūnai, juokėsi ir egzaminų komisija.

KADRE

Kai 1931 m. rudenį buvo išleista Karo mokyklos XIII-ji karininkų laida, mes jau buvome vyresniojo kurso kariūnai. Tą rudenį su keleta draugų buvau paskirtas I-mos kariūnų aspirantų kuopos kadran. Man teko viršilos pareigos. Nors kariūnai aspirantai atvyko iš pulkų, kur jau buvo praėję jaunų kareivių apmokymą, tačiau, jiems dar trūko karinės drausmės. Drausmei pakelti vartodavau griežtą žodį. Retai kada juos nubausdavau stovėti su šautuvu ar neišėjimu į miestą.

Kariūnai aspirantai savo viršininkus iš kadro kariūnų labjau gerbė už tokius pat viršininkus iš savo tarpo. 1931 m. Kalėdoms kadro kariūnai išvyko atostogų. Aspirantai tų atostogų negavo, nes jų karinė tarnyba buvo trumpesnė — vieneri metai — todėl turėjo daugiau padirbėti. Mūsų atostogų metu kariūnams aspirantams kadras buvo paskirtas iš jų pačių. Viršilos pareigoms buvo paskirtas Dzidas Toliušis, iš profesijos advokatas. Jis buvo drausmingas ir tvarkingas kariūnas, bet saviesiems vadovauti ir tą porą savaičių jam buvo nelengva. Drausmę palaikyti jam teko griebtis baudų. Kai grįžau iš atostogų, kariūnas aspirantas A. Šatraitis, kurį pažinau dar iš Augštesniosios Technikos mokyklos laikų, man sako: "Gerai, kad jau sugrįžai. Mūsų naujas viršila nieko nepadaro su savaisiais: neklauso latrai. Mūsų naujas viršila per tas dvi savaites kariūnams aspirantams baudų davė daugiau, negu jūs per visą laiką."

1932 m. vyresniojo kurso kariūnų gyvenime pažymėtini trys svarbesni įvykiai. Pirmasis — per 2 val. ir 40 minučių kariūnai atliko 24 km žygį blogose oro sąlygose, sumušdami visus iki tol buvusius tos srities rekordus.

Antras įvykis — kariūnų kavaleristų žygis per Lietuvą. Jie tą žygį atliko kartu su gusarų pulko mokomuoju eskadronu, kuriam vadovavo kpt. Žlabys (poetas Žengė). Jie žygiavo, vykdydami kaikuriuos manevrinius uždavinius, palei demarkacijos liniją, aplankydami Nepriklausomybės kovų vietoves. Toliau jie žygiavo į Biržus, kur aplankė gusarų pulko šefo Jonušo Radvilos pilį. Iš Biržų pasuko į Pasvalį, Joniškėlį ir kitas vietoves, ir grįžo į Kauną. Šis žygis buvo įspūdingas kariams, o taip pat ir vietos gyventojams, nes jie nuo Nepriklausomybės kovų nebuvo matę didesnių vienetų lietuvių karių, ypač kavaleristų.

Trečias įvykis — Vytauto Didžiojo paminklo atidengimas A. Panemunėje, Augštųjų karininkų kursų sodelyje. Paminkle Vytautas žvelgia į rytų pietus, kur lenkų pavergtas Vilnius su trečdaliu Lietuvos. Paminklas buvo atidarytas Tautos šventės išvakarėse. To paminklo atidaryme dalyvavo ir kariūnai. Jie sudarė garbės kuopą į iškilmes atvykstančiam valstybės prezidentui sutikti, o vėliau buvo išrikiuoti aplink paminklą.

TĖVYNĖS MEILĖ

Tėvynės meilė arba patriotizmas yra tautinė dorybė, kuri privalo glūdėti kiekvieno tautiečio širdyje. Ypatingai savo tėvynę, savo tautą, privalo mylėti karininkas. Lietuvos Karo mokykloje buvo ruošiami jauni karininkai Lietuvos kariuomenei. Be karinio mokslo, bei drausmės, čia buvo skiepijama ir tėvynės meilė. Juk jauni karininkai daugumoje mokys, auklės kareivius. Kad įdiegtų savo kareiviams tėvynės meilę, tą meilę privalėjo jausti jie patys.

Patriotizmą dar galima būtų vadinti tautiniu susipratimu. Susipratęs tautietis visuomet vertins savo tautos požymius: kalbą, lietuvišką šeimą, papročius, pavardę. Lietuvos karininkai daugumoje vertino savo kalbą, lietuvišką šeimą, papročius, bet ne visi vertino savo pavardę. Buvo karininkų, kurie turėjo suslavintas pavardes, bet nesirūpino jų atlietuvinimu.

Karo mokyklos XIV-je laidoje apie 25% karininkų turėjo suslavintas pavardes, nors iš 80 baigusiųjų tik du buvo slavai. Prieš baigiant Karo mokyklą, kalbėjausi su vienu draugu kariūnu, kad, išleidžiant jaunus karininkus iš mokyklos, visų suslavintos pavardės būtų automatiškai atlietuvintos. Galvojome apie tai komandos keliu pranešti mokyklos vadovybei. Bet nuo to žingsnio susilaikėme, nes ir mokykloje dar buvo vienas kitas karininkas su suslavinta pavarde.

(bus daugiau)

Išdavimas

Ištrauka iš švedų generolo von Horno knygos "Soldiering for Peace". Jis buvo vokiečių ir pabaltiečių repatriacinės komisijos pirmininkas, juos išduodant iš Švedijos rusams, o vėliau Jungt. Tautų armijos vadas Palestinoje, Konge ir kitur.

Paskutinėmis II Pas. karo dienomis, kai rusų armijos nesulaikomai veržėsi vis gilyn į Vokietijos teritoriją, kaikurioms vokiečių kariuomenės grupėms ir mažiems pabaltiečių dalinlams iš Kuršo, ar Danzigo, pusiau skęstančiais laiveliais, pavyko pasiekti Švedijos krantus. Jie galvojo, kad pasiekus Švediją, bus internuoti, o vėliau jiems bus leista grįžti į Vokietiją. Vieton to, jie buvo uždaryti specialiose, vielomis aptvertose, stovyklose ir pasidarė baisiu antivokiškos propagandos taikiniu.

Didžiausia to viso priežastis buvo ta, kad tuo metu pasaulio spauda iškėlė viešumon visas koncentracijos stovyklų baisenybes. Faktinai, vargšai internuotieji džiaugėsi būdami už spygliuotų vielų ir saugomi stiprios sargybos nuo demonstruojančios ir įsiutusios minios.

Neilgai trukus, dalis švedų viešosios opinijos buvo nustatyta prieš viską, kas vokiška. Žinoma, tuo pasinaudodami rusai, padarė vyriausybei oficialų demaršą, reikalaudami atiduoti jiems viską kas vokiška, įskaitant ir pabėgėlius — internuotuosius.

Nežiūrint susidariusios būklės, oficialus švedų vyriausybės atsakymas nustebino ir dalinai išgąsdino visus, nes tuometinė Švedijos koalicinė vyriausybė sutiko patenkinti visus rusų reikalavimus.

Šešioms dienoms praėjus, atėjo oficialus raštas į Gynybos štabą, kuris pavedė "Alien" skyriui susitikti su rusais ir aptarti visas reikalingas detales. Nežiūrint vyriausybės aiškinimosi, visiems buvo aišku, kad rusų spaudimo įtakoje ji sulaužė, šveduose seniai įaugusią, tradiciją padėti ir apsaugoti pabėgėlius.

Gynybos štabe kilo pasibaisėjimas ir nenoras tikėti, nes mums buvo aišku, kad tai reiškė mirties sprendimą pabaltiečiams ir gal būt patiems belaisviams vokiečiams. Mūsų pasibaisėjimas buvo juo didesnis, kadangi mums buvo aišku, kad anksčiau ar vėliau, mes tai turėsim įvykdyti — tokį žiaurų mūsų vyriausybės, politinį posūkį.

Niekad prieš tai, man asmeniškai kaip kariui, neteko išgyventi tokį žiaurų ir komplikuotą lojalumo bandymą, kaip šį kartą, aptariant techninės detales su rusų karo laivyno attaché, komandieriu Slepenkovu! Aš gan atvirai pareiškiau Slepenkovui, kad šitos, man primestos, pareigos jokio malonumo nesuteikia.

Iš karto mūsų pasitarimai buvo slapti. Tačiau, kai Slepenkovas atvažiavo pasimatyti su manimi — viskas išėjo viešumon. Laiškai, prašymai ir telegramos pasipylė į parlamentą ir į patį karalių, kad priversta repatriacija būtų sustabdyta.

Mūsų ruselis nudavė visiškai nesuprantąs, kad pabaltiečiai, ar vokiečiai turėtų ko nors bijoti ir kodėl gi?!...

Slepenkovas, kuris dėl daugybės sidabrinių dantų buvo pravardžiuojamas "Sidabro Dantis", absoliučiai nesutiko su mano įspėjimais, kad jis turi tikėtis didelių nubyrėjimų pakeliui...

Rusai buvo nusistatę gauti visus internuotuosius — pagal sąrašą. Mes klausėm jo, kas įvyks, jei traukinys su trimis tūkstančiais keleivių atvažiuos su nusižudžiusių lavonais, ar žmonėmis, pasiryžusiais kovoti ligi paskutinio?! Savaime aišku, jie kaltins mus už visos operacijos sabotavimą. Mes dar klausėm jo kokio įrodymo jie reikalaus dėl dingusių? Kad lavonai būtų pristatyti į rusų ambasadą, o gal jie pasitenkins tik jų nosimis ir ausimis?!

Niekad man neteko pastebėti nei mažiausio sentimento pas Slepenkovą, kad jis nors mažiausia būtų rūpinęsis, koks likimas laukia vargšų repatriantų. Į visus mano įspėjimus jis nei kiek nereagavo. Nei kiek jis nepasikeitė nei tada, kai lapkričio mėn. 30 d. stiprūs kariniai daliniai ir policija atvyko prie internuotųjų stovyklų, kad jėga išvilktų juos į paruoštus traukinius.

Aš negalėjau pakęsti šito žiauraus epizodo, kuris man atrodė daugiausia žeminantis mus visoje moderniojoje švedų istorijoje.

Be vokiečių, šitoje grupėje buvo daug austrų, čekų, alzasiečių, prancūzų, suomių ir lenkų. Tarp jų buvo 14 metų rusiukas, kuris buvo rastas vienišas, kažkur kovos laukuose, kareivių priglaustas ir išgelbėtas nuo mirties. Jis griežtai atsisakė pasitraukti nuo savų geradėjų ir gelbėtojų. Ir galiausiai, tenai dar buvo 160 pabaltiečių: daugiausia latviai ir lietuviai, kurių Wehrmacht'o uniforma buvo užantspaudavusi ir jų likimą, dėl kurių daugiausia jaudinosi švedų visuomenė.

Nežiūrint baisių nusižudymo scenų, šitie beviltiški kankiniai jėga buvo velkami į traukinius, kur jų laukė kelionė į dar beviltiškesnę ateitį. Trelleborge, kur jų laukė rusų laivas, daug nemalonumų nebuvo. Tačiau, šitie nusivylę, beviltiški, mūsų išduoti veidai, kurie atrodė su kiekvienu žingsniu artėja prie jų laukiančios mirties, kuriuos mes neteisingai išdavėme, — iššaukė mumyse tokią gėdą ir asmenišką nuženiminimą, kad mes neįstengėme daugiau net žiūrėti į tai.

Prie kontrolės punkto jų laukė paskutinės vilties žiburėlis. Nelabai toli stovėjo švedų pasamdytas laivas, kuris, kai kuriuos laiminguosius (kas jie toki buvo — nepaaiškinta) turėjo išlaipinti Vokietijoje — Britų zonoje. Čia tie laimingieji išgirdo savo pavardes. Jų džiaugsmo veidų aš niekados nepamiršiu.

Likusieji pradėjo eiti į rusų laivą ir mes iš tolo matėme — vos tik pasiekus jį, iš jų viskas buvo atimama ir jie dingdavo laivo vidury...

Iš visos šitos tragedijos aš prisimenu tik vieną malonų momentą. Anksčiau minėtą švedų laivą lydintis karininkas priėjo prie manęs ir pašnabždėjo: "Man atrodo, kad ant to laivo randasi daug daugiau žmonių, nei buvo iššaukta, — ar aš privalau patikrinti, — Sir?!"

Mano įsakymas buvo griežtas ir trumpas: Išplaukti kuo skubiausiai! Ir nedrįsk nieko tikrinti! Aš dar laukiau keletą valandų bijodamas, kad rusai norės išplaukiantį laivą patikrinti. Jokio oficialaus įsakymo nebuvo. Tuo momentu pastebėjau atbėgantį įsiutusį komandierių Slepenkovą, iš kurio "sidabrinio" snukio išgirdau tai, ką aš jau seniai žinojau — pagal sąrašus—daugumo žmonių trūksta. Aš jam priminiau, kad jis buvo jau seniai įspėtas, jog transporte tikimasi daug nubyrėjimų. Mano asmeniški jausmai ruskiui nei kiek draugiškesni nepasidarė, kada jis pasitempęs man atraportavo: "Pagal gegužės mėn. 16 d. susitarimą, — sąrašai duoti sovietams nėra pilni. Laivas "Kuban" neišplauks kol viskas pilnai bus paaiškinta, patikrinta ir įrodyta!" Tie biaurūs ruskio dantys galutinai išvedė mane iš kantrybės. Aš dar kartą ir gana griežtai jam priminiau, kad šitoje purvinoje operacijoje tikimasi daug nubyrėjimų. Dabar, kai mūsų ligoninės perpildytos bandžiusių geriau nusižudyti, nei išvykti į Sovietų rojų, jis dar drįsta kokius nors reikalavimus statyti Švedijos vyriausybei. Begėdystė! Aš neturiu teisės sulaikyti vieno švedų kareivio, nekalbant apie ištisą karinį traukinį, kada aš laikau, kad savo susitarimą mes atlikom ligi galo. Nebent vienas valandos laikotarpyje, aš gausiu iš Sovietų ambasados Stokholme tele-

Amerikos krašto gynybos politika

Amerikiečių krašto gynyba ir karinės jėgos, 1966 m., taupymo sąskaiton, atsidūrė ne visiškai pageidaujamoje būklėje. Nūdieninėje amerikiečių spaudoje vis dažniau pasirodo pasisakymų, nepritariančių vedamai krašto gynybos ir ginklavimo politikai, pabrėžtinai užakcentuojant reikalą imtis radikalių priemonių atstatyti svyrančią Sovietų Rusijos link karinio pajėgumo pusiausvyrą. Kiekvieną pasisakymą, be abejo, reikėtų priimti kritiškai, nes kiekvieno autoriaus patyrimas ir turimos žinios — informacijos gali būti ribotos. Manydamas, kad karių pasisakymai būtų mums priimtinesni, kaip tos srities žinovų, bandysiu patiekti bendras apybraižas, oro jėgų atsargos gen. I. C. Eaker pasisakymo.

Amerikos prezidentas yra vyriausias karinių jėgų viešininkas. Tačiau priklauso Kongreso, kas liečia gynybos jėgų didinimą ir ginklavimą. Krašto gynybos reikalu, įstatymų tvirtinimas Kongrese sudaro dvi institucijas atsakomybės atžvilgiu. 1947 m. krašto gynybos aktu buvo įsteigtas krašto gynybos departamentas, gynybos sekretoriaus žinioje, su armijos, laivyno, aviacijos, saugumo ir jungtiniu kariuomenės štabu. Ši institucija yra patariamasis organas prezidentui kariniuose reikaluose. 1958 m. priedas šiam aktui padidino krašto gynybos sekretoriaus teises, taip pat nustatė priklausomumo eilę: — Prezidentas, krašto gynybos sekretorius, jungtinio štabo viršininkas su savo poskyriais — iš viso būtų devyni asmenys tiesioginiai įeinantys į vyriausią krašto gynybos operacinę organizaciją. Įstatymas nusako šiai institucijai atsakomybę nustatyti taikos meto gynybos paruošimo standartus, parengti gynybos doktrinas, ginklavimą, prižiūrėti tinkamą apmokymą, tinkamą ginklų plėtotę, patiekti sąmatas ir prižiūrėti visos gynybos sistemos išlaikymą; karo metu vykdyti veiksmų operacijas, aprūpinti veikiančias jėgas visais reikalingais ištekliais ir gyvosios jėgos papildymais.

Nuo 1961 m. Kongrese pasireiškė nepasitenkinimų, kad minėta institucija tvarko krašto gynybą neatsižvelgdama į Kongreso teises ir atsakomybes.

Antrąjį Pasaulinį karą amerikiečiai laimėjo su dideliais ir stipriais sąjungininkais. Šiandien Amerikos priešai yra daug stipresni, negu bet kada yra buvę, be to, Amerika neturi stiprių sąjungininkų.

Nebūtų ryšku nagrinėti amerikiečių gynybos planus, neperžvelgus Sovietų Rusijos jėgų ir karinių pasirengimų 1966 m. (šis laikotarpis paimtas tik palyginimui, nes vaizdas yra jau pasikeitęs). 1966 m. tiesioginė kraštui grėsmė buvo iš Sovietų Rusijos. Patiekiant gynybos biudžetą Kongresui, Sovietų Rusijos jėgos, manoma, buvo tokios: 200 pėstininkų divizijų, iš jų apie 90 šarvuotų, arba motorizuotų, labai gerai parengtos ir moderniškai ginkluotos — viso apie 4 milijonai vyrų. Sovietų Rusijos oro jėgas sudaro apie 10,000 karo lėktuvų, iš jų 200 strateginių bombonešių, galinčių pasiekti Amerikos strateginius taškus su branduolinėmis bombomis, ir grįžti atgal į savo bazes. Apie 800 bombonešių, galinčių pasiekti Amerikos žemyną, bet negalinčių sugrįžti į savo bazes. Didžiausią oro laivyno dalį sudaro taktiniai lėktuvai, ginkluoti, kurių tarnyba apmokyta remti žemės jėgas ir kauti priešo bombonešius. 1966 m. Sovietų Rusija turėjo apie 200 tarpžemyninių raketų su branduoliniais užtaisais ir apie 1000 — vidutinės tolinašos, kurios buvo išdėstytos Nato valstybių pasieniuose, tikslu sunaikinti Nato karinius įrengimus ir Vakarų Europos miestus.

Laivyno jėgos ryškios povandeniniais laivais, kurių buvo apie 400 su branduolinėmis raketomis (laidomos iškilus ant vandens paviršiaus). Šiuo metu Sovietai dalį povandeninių laivų pritaikė laidyti raketas pasinėrus, panašiai kaip amerikiečių Polaris tipo.

Labai ryškus Sovietų Rusijos gynybos faktorius 1966 m. yra įvedimas prieš tarpžemynines branduolines raketas gynybos sistemos (kuri šiais metais baigta išdėstant tankiu raketų tinklu visame Sovietų Rusijos krašte ir priekiniuose okupuotuose kraštuose). Reikia pastebėti, kad tokios gynybos sistemos amerikiečiai neturi ir todėl gynybos balansas jau pakrypo Sovietų naudai.

Kinijos iškilimas su savais branduoliniais ginklais, amerikiečius pastato prieš naują gynybos problemą, spręstiną galimai artimesnėje ateityje, jei to nedaroma dar šiandien (birželio mėn. kiniečiams išsprogdinus H bombą, krašto gynybos sekretorius pareiškė, kad kiniečiai branduolinės energijos ginklus galės panaudoti tik 1970 m.).

Sovietų Rusija pasiekė žymų laimėjimą atplėšusi Prancūziją nuo Nato ir sudariusi Nato jėgoms nepalankią atmosferą Europos kraštuose. Sovietų Rusija atmetė amerikiečių pasiūlymą apriboti ginklavimąsi ir iki šiol nesimato jokių pakeitimų jų planuose užkariauti visą pasaulį. Pridedant Kinijos agresyvinius planus, Amerika atsidūrė prieš didžiausią komunizmo ekspansijos pavojų, koks kada yra buvęs.

Paminėtina keletas aplinkybių, turėjusių įtakos amerikiečių karinei politikai 1966 m.

1. Nusistatymas tęsti pagelbą Pietų Vietnamui, ir padidinimas savų karinių jėgų pasipriešinti invazijai iš šiaurės.

2. Išstojus Prancūzijai iš Nato, reikėjo pertvarkyti jėgas Europoje. Pa-

---

gramą, kad jie apsiima sumokėti visas išlaidas susijusias su karinio traukinio sulaikymu, — antraip, jis asmeniškai bus už viską atsakingas.

Kada, prie manęs buvęs, mūsų užsienių reikalų ministerijos atstovas dar jam rusiškai pridėjo pora "komplimentų", ruskelis nusigando ir nuskubėjo prie pirmo telefono. Lygiai po valandos jis grįžo. Dar kartą sublizgėjo dantys ir jis pareiškė, kad sovietų valdžia tapo painformuota apie įvykį dėl didelio žmonių trūkumo, bet atsižvelgiant į pulkininko von Horno pareiškimą, laivas išplauksiąs, o reikalas bus išaiškintas vėliau!

Karių dideliam pasitenkinimui, žmonės, kurie pasveiko ligoninėse, kad vėliau būtų atiduoti mirčiai, — galiausiai atiteko civilinei valdžiai.

Ir taip, dėl aiškių politinių sumetimų, nežiūrint publikos protestų, šita biauri afera buvo baigta. Žinoma, ji paliko neišdildomą prisiminmą visiems tiems, kurie prie jos buvo priversti, vienaip ar kitaip, prikišti savo rankas

Bet ar mūsų vyriausybė turėjo kokios nors naudos iš pagerėjusių santykių su Sovietų Sąjunga? Aš labai abejoju. Aišku, politikieriai, kurie galvojo, kad teoretinis santykių pagerinimas yra vertas tokios didelės žmonių kančios ir mizerijos, bei tautinės gėdos, niekados negalės pasigirti, kad kariniai ar civiliniai autoritetai stovėjo už jų, tų politikierių, kurie ateina ir nueina, — kad pritarė jų darbams ir machinacijoms.

Mes kariai, dar mėnesius po to, negalėjom pamiršti tų vargšų pasmerktųjų veidų. Nuo tada aš pradėjau suprasti, kokioje padėtyje atsiduria profesionalas karys, kai jis susiduria su politikieriais! **V. č.**

didėjo įsipareigojimų Azijoje. Papildyti patyrusį techninį personalą Vietname, prisiėjo paimti apie 25,000 vyrų iš šešių divizijų, esančių Nato sudėtyje. Numatoma visos amerikiečių jėgos atitraukti iš Europos ir Nato sąjungininkams šiuo metu yra aišku, kad Nato sienų gynyba paliekama jiems patiems.

3. Sąjungininkų aprūpinimas branduoliniais ginklais paliko neišspręstas iki šiol. Amerikiečiai nesusitarė su Sovietų Rusija dėl branduolinių ginklų plėtros apribojimo, todėl ir ginklavimas Nato sąjungininkų branduoliniais taktiniais ginklais pasiliko neįvykdytas (tuo tarpu Sovietai pademonstravo taktinių branduolinių ginklų panaudojimą "Moldau" manevruose, spalio mėn. 1966 m. — Plačiau žiūr. Wehrkunde 1966 November — "Moldau" — Die groessten Manoever des Ostblocks").

4. Vienašališkas amerikiečių nusiginklavimas prasidėjęs 1961 m. ir pasiekęs augščiausį tašką 1966 m. Strateginės jėgos drastiškai sumažintos: SAC bombonešių skaičius nuo 1600 iki 450 (1955 - 1960 m. laikotarpyje apie 19 nuošimčių viso karinio biudžeto buvo skiriama SAC bombonešiams ir Polaris tipo povandeniniams laivams. 1966 m. biudžete jiems skirta tik 7 nuošimčiai). Išėmimas SAC bombonešių iš 24 valandų parengties strategines jėgas labai sumenkino (gynybos sekretorius Kongresui paaiškino, kad SAC bombonešių išlaikymas labai brangiai kainuoja ir juos pakeisią 1000 tarpžemyninių raketų, kurios nesidėvi ir nenaudoja kuro ir 450 Polaris tipo povandeninių laivų, kurie visvien turi įeiti į ginklavimo sąstatą. Minėjau anksčiau, kad Sovietų Rusija pasigamino ir išdėstė reikiamą gynybos priešraketinį tinklą prieš tarpžemynines amerikiečių branduolines raketas. To negalėjo jie padaryti prieš SAC bombonešius).

5. Nepanaudoti rezervai ir "National Guard" jėgos Vietname. Bazuojamasi reguliaria kariuomene ir naujokų papildymais.

6. Labai maža dėmesio skiriama CD (Civil Defense — tai vietinė apsauga, organizuojama armijos civilių tarpe gynybos reikalams ir pagelbai gamtinių nelaimių atveju). Pagrindinės krašto gelbėjimo priemonės branduolinio karo atveju — prieš radio aktyvius krituslius, slėptuvės, yra visai užmirštos — Kongresas nebuvo prašytas pinigų, o krašto gynybos sekretorius, tam reikalui, iš kitur reikalingos sumos neskyrė.

7. Taktinės oro jėgos nevystomos, nors Vietname karo veiksmai parodė, kokios didelės reikšmės turi žemės jėgoms taktinė aviacija.

8. Visas tiekimas ir evakuacija Vietname yra paremta lėktuvais ir helikopteriais. Kariniai lėktuvai pergabeno virš 500,000 vyrų į Vietnamą ir kitas užjūrio bazes. Kasdieninis reikmenų tiekimas sudaro virš 500 tonų per parą. Tiekimas kovojantiems daliniams šaudmenų, maisto, kuro išimtinai priklauso oro jėgoms. Žvalgymas, taktinis žemės jėgų kilnojimas, ryšis, parama pėstininkams išimtinai atliekama oro jėgų.

9. 1966 m. helikopterių panaudojimas permetimui žemės jėgų buvo labai sėkmingas (dvidešimts pirmos kavalerijos divizijos veikimuose).

10. Gynybos departamentas, 1962 m. perėmęs amerikiečių karinių jėgų ginklavimo darbą ir atsakomybę iš Jungtinio Kariuomenės Štabo, tebetęsia savo darbą iki šiol. Armijos, laivyno ir aviacijos štabai anksčiau patiekdavo savo reikalavimus, projektus ir sąmatas krašto gynybos departamentui, per Jungtinį Štabą. Pagal dabartinę sistemą, ginklavimą apsprendžia grupė civilinių patarėjų su civiliniu gynybos sekretoriumi priekyje, kurie nustato ginklo reikalingumą pagal jo kainą doleriais. Pagal šią sistemą daug gyvybiniai reikalingų ginklų nebuvo leista apyvarton (laivynas negavo atomine energija varomų laivų, nepagerintas nuo povandeninių laivų gynybos ginklavimas, o jis reikalingas prisiminus 1966 m. Sovietų Rusijos povandeninių laivų skaičių — 400. Oro jėgos negavo jau suprojektuoto ir išbandyto naujo strateginio bombonešio, armijai neduota prieš tarpžemynines raketas nauja ir veiksminga raketa).

11. Dabartinis krašto gynybos planas didina pėstininkų skaičių ir mažina laivyno ir aviacijos jėgas. Tai aiškinama, kad didžiojo karo galimybė mažėja, taigi ir branduolinių ginklų panaudojimo, gi vietiniai, komunistų planuojami ir remiami, "tautų išlaisvinimo" karai yra daugiausia ateityje galimi.

12. Tendencija visus krašto gynybos sprendimus centralizuoti krašto gynybos sekretoriaus kabinete labai išryškėjo 1966 m., pašalinant Jungtinio Štabo įtaką sprendimuose, palaipsniui mažinant Jungtinio Štabo poskyrių viršininkų autoritetą. Tiesioginė priklausomybė krašto gynybos sekretoriui karo tiekimo skyriaus, karinių žinių rinkimo skyriaus ir karinių ryšių tarnybos, išryškina šio apjungimo programą.

Be abejo, pats svarbiausias faktorius buvo ir tebėra karo veiksmai Vietname, kurie paima didžiausią dalį biudžeto, ginkluotų krašto jėgų, daugiausiai dėmesio skiriama strateginiams sprendimams, ginklų parinkimui ir ginkluotų jėgų organizavimui.

Šiandien galima pasakyti, kad iki šiol vesta karinė politika nebuvo pakankamai veiksminga. Amerikiečiai veda karą 10.000 mylių atstu nuo krašto, didelėje įtampoje, gelbėdami Pietų Vietnamą. Rusai ir kai kurie amerikiečių sąjungininkai tiekia ginklus ir aprūpinimą komunistams, per Haiphongo uostą netrukdomi.

Ho Chi Min atmeta bet kokias galimybes derėtis dėl paliaubų, nes yra įsitikinęs, kad laikas amerikiečius sudoros — amerikiečiams karas kainuoja 25 bilionus metams, kai komunistams vos penktadalį to; laukia išsipildant kiniečių gynybos ministerio Lin Piao pareiškimo, kad amerikiečius paklupdys masyvinis karas Azijoje. Kyla balsų Kongrese baigt Tolimų Rytų karą, sutelkiant oro ir laivyno jėgas esminėse vietose, iš kur vyksta tiekimas ir parama palaikanti šį karą.

Statistika rodo, kad amerikiečių nuostoliai proporcingai didėja ir net viršija pačių Pietų Vietnamo nuostolius. Veiksmai parodė, kad amerikietis kareivis, kuris toli praneša kitų kraštų kovotojus, Vietname, tačiau, labai skaudžiai nukenčia dėl veiksmų apribojimo, padiktuoto iš krašto gynybos sekretoriaus kabineto.

Gen. I. C. Eaker žodžiais tariant, "sekančios gynybos priemonės turi būti panaudotos, žiūrint patyrusių karo vadų akimis: išvystyti gynybą prieš tarpžemynines raketas; papildyti SAC bombonešių skaičių naujais, moderniškesniais; išvystyti oro sekimo tinklą; pagerinti ginklus prieš povandeninius laivus; padidinti karo laivyno statybą; sustabdyti dalinį nusiginklavimą, nes taika išlaikoma tik gerai apsiginklavus". **B. B.**

A.a. C. ŠČEPAVIČIENEI

mirus, sūnui Broniui Ščepanavičiui ir artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

E. VAITKAUS ŠEIMA

LIETUVOS POLICIJA

KALPAS UOGINIUS

Jeigu nepriklausomos Lietuvos valstybės funkcijos II-jo Pasaulinio karo nebūtų buvusios sutrigdytos, Lietuvos policija šiemet švęstų 49-sius savo gyvavimo ir veiklos metus.

1918 m. X. 11 d. buvo sudarytas pirmasis ministerių kabinetas. Tuo metu krašte viešpatavo chaosas ir anarchiškos nuotaikos. Siautėjo demoralizuotos priešų kariuomenės likučiai, slankiojo "plienčikai" ir įvairūs vietiniai žmonės, ištroškę svetimo turto. Plėšė, kankino, prievartavo ramius krašto gyventojus, ypač ūkininkus. Naujoji vyriausybė net savo saugumui dar neturėjo organizuotos jokios ginkluotos jėgos. Nebuvo lėšų. Norėdamas, pirmiausia, apsaugoti valstybę nuo netvarkos, ministerių kabinetas ėmėsi kurti piliečių apsaugą (tada milicija vadinamą), kurios anksčiau organizuoti neleido okupacinė krašto valdžia. Reikėjo kurti visą administracijos aparatą ir savivaldybių organus. Jeigu susidariusių apskričių pirmaisiais piliečių apsaugos — milicijos vadais daugumoje buvo iš caro kariuomenės grįžę lietuviai karininkai, bei civiliniai įvairių profesijų žmonės, tai žemesniųjų tarnautojų kadrai buvo apverktinoje būklėje. Jų tarpe galėjome užtikti ir caro bei kaizerio policijoje (žandarmerijoje) tarnavusiųjų žemesniųjų pareigūnų, buvusių caro kariuomenės kareivių ir šiaip kaimų bei miestelių vyrų, be jokio tai tarnybai pasiruošimo, o nemaža jų mažaraščių ir net beraščių. Jų tarpe buvo ir abejingo beprisikeliančios naujam gyvenimui tautos idealams elemento, nemokančio lietuvių kalbos, net nelietuvių ir iš praeities turinčių neigiamų tarnybinių įpročių. Pirmieji milicijos pareigūnai uniformos neturėjo. Tik ant kairės rankovės ryšėjo baltą raikštį su įrašu: "MILICIJA".

Ginkluoti jie buvo įvairiai: kas kokia berdanka, kas primityviu medžiokliniu šautuvu, kas revolveriu, pistoletu, kitas — kardu. Toks margas milicijos kadrų sąstatas ne tik nedarė išviršinio gero įspūdžio, bet negalėjo nė progresuoti. Neturėjo jis autoriteto ir gyventojų pasitikėjimo. Gyventojai juos vadino "Miliucija", "Miliucininkas" ir nemėgo jų.

Tuo pat metu, 1918 m. pabaigoje, vokiečių kariuomenei besitraukiant, įkandin Lietuvon brovėsi Rusijos raudonoji armija. Pavojus buvo didelis. Ankstyvesnis vyriausybės manymas, kad Lietuvos niekas nepulsiąs ir, kad sienų apsaugai pakaks milicijos, pasirodė klaidingas. Vyriausybė skubiai pradėjo organizuoti kariuomenę. Beveik visi milicijos tarnyboje buvę lietuviai karininkai stojo kariuomenėn. Milicijoje jų vietas užėmė, dėl kokių nors priežasčių, kariuomenėn nepatekę karininkai arba civiliniai, buvę Vokietijos ir Rusijos prieškarinės policijos pareigūnai. Kiek vėliau milicijos tarnybon atėjo, dėl įvairių priežasčių anksti iš kariuomenės pasitraukę karininkai. Milicijos kadrai vis dar buvo silpni. Valstybės aparatui besikuriant, besitvarkant, visos šalies milicija, visais atžvilgiais (aprūpinimo, komplektavimo, instruktavimo), buvo centralizuota Vidaus Reikalų ministerijos žinyboje, Piliečių Apsaugos d-to vadovybėje. 1920 m. V. 20 d. buvo išelistas Milicijos įstatymas (Vyr. Žin. Nr. 32) ir nuolat buvo leidžiama įvairūs vadovėliai, instrukcijos. Pradėta sistemingai kelti intelektualinį ir moralinį milicijos tarnautojų lygį. Buvo leidžiama oficialus laikraštis "Milicijos Žinios", kurias nuo 1924 m. pradžios pakeitė gana augšto (profesine prasme) lygio, dvisavaitinis, gražiai iliustruotas žurnalas "Policija". Policiją redagavo "Mūsų Lietuvos" autorius, dipl. ekonomistas ir teisininkas Br. Kviklys. Policijoje bendradarbiavo ne tik visų laipsnių policijos pareigūnai, žymūs teisininkai, augšti karininkai, rašytojai, menininkai ir žurnalistai.

Nuo 1924 m. I. 15 d. milicija buvo oficialiai pavadinta policijos vardu. Lietuvos policija buvo tvarkoma karinės drausmės pagrindais ir vadinosi viešoji policija. Kraštą nuo įvairių išorinių ir vidaus priešų apvalius, krašto ūkiui ir valstybės reikalams sparčiai plintant, vien tik viešosios (arba tvarkos) policijos nebeužteko. Laipsniškai buvo tveriamos kitos, specialios paskirties policijos šakos: valstybės sienoms saugoti — pasienio; geležinkelių srityje tvarkai pa-

Kėdainių apskr., šėtos nuovados policijos pareigūnai. Viduryje sėdi nuovados viršininkas— šio straipsnio autorius.

laikyti, nusikaltimams aiškinti bei pasų kontrolei — geležinkelių; panašios paskirties — vandens kelių policija. Valstybės saugumo policija sekė ir aiškino—kovojo su įvairiu priešvalstybiniu elementu. Kovai su didžiaisiais nusikaltimais ir tarptautinio masto kriminalistais, banditizmu buvo — kriminalinė policija. Didmiesčiuose — Kaune ir Vilniuje, buvo dar raitosios policijos rezervai (būriai), kurie ypatingais atvejais padėdavo viešajai policijai tvarką palaikyti arba atstatyti. Prie miestų policijos nuovadų buvo specialūs valdininkai mažamečių nusikaltėlių reikalams; buvo ir taip vadinama "Doros Brigada", kurioje tarnavo ir moteris policininkė. Teismuose palaikyti kaltinimą policijos iškeltose bylose buvo policijos valdininkai-teisininkai, kuriuos teisiamasis elementas "policijos advokatais" vadindavo. Jie jų labai nemėgo, kadangi jų kaltinami retai kada būdavo išteisinami.

Man geriausia yra pažįstama viešosios policijos darbo sritis. Lietuvos viešoji policija turėjo labai plačią kompetenciją ir labai daug darbo. Nebuvo valstybinės ar savivaldybės įstaigos su kuria nebūtų reikėję bendradarbiauti. Mūsų viešoji policija buvo vienodai ginkluota ir turėjo uniformą. Kitos policijos rūšys turėjo truputį skirtingą uniformą, o Klaipėdos Krašto policija turėjo visai skirtingą organizaciją, uniformą ir laipsnius. Viešoji policija laipsnių neturėjo; jos pareigūnai buvo tituluojami pagal užimamas vietas: apskrities policijos vadas, nuovados viršininkas, nuovados v-ko padėjėjas. Tik policininkai turėjo laipsnius, pav. vachmistras, vyr. policininkas, eilinis policininkas. Apskričių viešoji policija buvo subordinuota apskrities viršininko valdžiai. Policija sparčiai progresavo, nes atitarnavę kariuomenėje savanoriai-kūrėjai, viršilos, puskarininkiai ir kt. stojo policijos tarnybon. Buvę milicininkai, sistemingai, vieni dėl brandaus amžiaus, kiti dėl nepilno tinkamumo, buvo iš tarnybos atleidžiami. Iš naujai stojančiųjų tarnybon, be geros išvaizdos, nustatyto ūgio, svorio, amžiaus, gero regėjimo, klausos ir bendrai sveikatos, buvo reikalaujama geras raštingumas ir gera atestacija, o iš kandidatų į valdininkų vietas dar ir mokslo cenzas nemažiau progimnazijos kurso arba tolygus. Jau tarnaujantieji pareigūnai nuolat buvo mokslinami augštesniojoje policijos mokykloje bei prie mokyklos veikusiuose policijos specialybių kursuose. Policininkai būdavo mokslinami ir instruktuojami nuovadose. Pasižymėję gabumu, drausmingesnieji ir turį pakankamą mokslo cenzą būdavo komandiruojami į augštesniąją policijos mokyklą, kurią baigę avansuodavo į valdininkus. Nuo 1924-1926 m. ir vėliau, policijon nemaža stojo iš kariuomenės atsargon išėjusių karininkų. Tuomet policijos eilėse atsirado ne tik daug su augštesniuoju mokslu, bet ir su kariniu bei augštuoju mokslu valdininkų. Kaip mūsų policija nuo 1918 iki 1926 metų kokybės atžvilgiu pakilo, vaizdžiai rodo faktai, jog 1918-1923 metais, kaikurie buvę apskričių milicijos vadai, jei nebuvo iš tarnybos atleisti, tarnavo jau tik vyresniaisiais policininkais... Nebepagrindo todėl, nuo 1929 m. XI. mėn. policijos valdininkų vestos kvotos įstatymu buvo prilygintos teismo tardytojų tardymams. Net ir kaikuriems vyr. policininkams, atskirais Apygardos teismų prokurorų leidimais, buvo suteikta teisės apygardos teismams teismingose bylose vesti tardymus.

Zarasų nuovados policijos pareigūnai 1933 m. I eil. vid. nuovados viršininkas, šio straipsnio autorius.

Lietuvos policija neturėjo (kaip kad šioje šalyje yra) nė iš anksto nustatytų darbo valandų, nei laisvų dienų. Per ištisus metus dirbo po 24 val. paroje. Tam tikrais atvejais, net būdamas atostogose, Lietuvos policininkas privalėjo eiti pareigas. Alga, palyginamai, buvo nedidelė. Vaizdingumo dėliai pasakytina, kad policijos tarnyba pačių tarnautojų buvo charakterizuojama šitaip: įstojęs policijos tarnybon, viena koja atsistojai karste, kita — kalėjime. Šis apibūdinimas trumpas, bet vaizdingas. Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu kovose su nusikaltėliais žuvo daugiau kaip 120 policijos pareigūnų.

Lietuvos policija gražiai tvarkėsi, mokslinosi ir savo darbo srityje buvo pasiekusi gerų rezultatų. 1932 m. birželio mėn. buvo įsteigtas Kaune policijos klūbas, kurio skyriai buvo apsrityse. Palangoje klūbas turėjo policijos tarnautojų sanatoriją. Klūbas buvo gerai tvarkomas ir turėjo jau nemaža turto. Klūbo vadovybė, klūbo reikalams buvo investavusi 372,140 litų. 1940 m. klūbą apiplėšė ir likvidavo bolševikai. Viešojoje policijoje, Klaipėdos kraštą prijungus, turėjome apie 2500 rinktinių vyrų.

Didžiajai katastrofai Lietuvą ištikus, 1940 m. pirmiausia buvo likviduota Lietuvos policija. Jos vietoje įsteigta "Liaudies Milicija". Koks toje milicijoje buvo sutelktas elementas, visiems žinoma. Todėl apie ją ir nerašysiu. Pabrėžtina tik tiek, kad toji milicija uoliai padėjo NKVD tremti geriausiuosius Lietuvos sūnus ir dukras Sibiran.

Kaip gaila, — per virš 22 metus

(Perkelta į viršelių 3 psl.)

Karys ne vien kardu gina tautos interesus

ALGIRDAS BUDRECKIS

Karys ne vien kardu gina savo tautos interesus. Kartais plunksna pavaduoja kardą, o moderniais laikais rašomoji mašinėlė pavaduoja kulkosvaidį.

Žvelgiant į Lietuvos atkūrimo laikotarpį, matome, kad du veiksniai įgyvendino Vasario 16 Aktą: kūrėjai savanoriai ir mokytojai. Dažnai šitie du veiksniai būdavo supinti į vieną. Juk, neretai studentas palikdavo mokslo suolą ginti kraštą. Taipogi ir pati kariuomenė, šalia karo žygių, užėmė mokyklos vaidmenį, bemokydama naujokus, kaip skaityti ir rašyti.

Vėliau, taikos metu, Lietuvos karinė literatūra suvaidino nemažą vaidmenį tautos kultūrinėje pažangoje. Imkime Šaulių Sąjungos oficiozą, **Trimitą**, pavyzdžiu. Iš **Trimito** korespondentų kilo visa eilė Lietuvos žurnalistų ir publicistų. Rašytojas Zobarskas ir istorikas Ivinskis pirmuosius savo straipsnius spausdino **Trimite**. Tokių pavyzdžių sąrašą galima būtų šimteriopai padidinti.

Netekus nepriklausomybės, plunksna ir kardas vėl sudarė sąjungą prieš okupantą—užpuoliką. **Laisvės Kovotojo, Į Laisvę, Nepriklausomos Lietuvos** bei kitų pogrindžio laikraščių redaktoriai ir rašytojai — buvo kartu ir ginkluotų partizanų būrių vadai. Daumanto veikalas **Partizanai už Geležinės Uždangos** duoda mums gražių pavyzdžių.

Tremtyje atsidūrę Lietuvos kariškiai nebeturi galimybių ginklu ginti kraštą. Tačiau, būtų klaidinga konstatuoti, kaip kad kai kurie kritikai ir sofistai teigia, jog mūsų "militaristai" nebereikalingi, jie tik "generolai be armijų", tat jiems belieka sėdėti prie židinio ir prisiminti savo būtus ir nebūtus žygius. Šitokie kritikai tai arba naivūs "katedros intelektualai", arba piktos valios tipeliai.

Norim ar nenorim, bet turime skaitytis su istorijos faktu, kad tauta, kuri nemoka gintis, arba neturi ryžto išsilaikyti, yra pasmerkta pražūčiai. Lietuvių tauta, nors gal niekuomet nebeiškils į pasaulio galybę, visvien, ji turi teisę egzistuoti. O tą egzistenciją laiduoja jos karingasis atsparumas. Karišku kadrų būsimai Lietuvai paruošimas yra nagrinėtinas dalykas, tačiau, tuo tarpu, pasitenkinkime sustoti ties vienu klausimu — KARIO žurnalo įnašu į tautos žūtbūtinę kovą.

Visų pirma, reikia konstatuoti, jog KARYS yra Lietuvos kariškos bei partizaniškos periodikos tęsinys. KARYS, kaip ir anų laikų kariniai žurnalai, privalo nagrinėti karybos naujoves, bet ir taip pat ugdyti tautines tradicijas ir tautos savigarbą. KARYS tai puikiai atlieka. Juk, kpt. B. Balčiūnas dažnai rašo apie naujus ginklus ir naujas strategines sąvokas. Eilė veteranų pateikė įdomių atsiminimų iš Nepriklausomybės kovų ir kariuomenės gyvenimo. Tokie straipsniai yra labai reikalingi, kadangi jie dokumentuoja mūsų karių patirtį ir išlaiko kariuomenės tradicijas. Gaila, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos karininkai nepaliko memuarų prancūzų ar lenkų kalbomis. Jų atsiminimai būtų galėję sudaryti dvasinį pagrindą atgimusios Lietuvos kariuomenėje. Neturint senų tradicijų dokumentacijos, į pagalbą ateina trečia kategorija straipsnių, būtent: istorinės studijos apie senovės didvyrių žygius. Nors tokio pobūdžio straipsniai nieko bendro neturi su modernia karyba, visvien jie duoda, šalia tradicijų, tam tikrą perspektyvą apie lietuvio kario buitį. Toje srityje Z. Raulinaitis ir O. Urbonas padarė nemažą įnašą į karinę istoriją savo studijomis. Kai kurios teorijos apie priešmindauginės Lietuvos karinę istoriją yra ginčytinos. Tačiau, reikėtų užfiksuoti senovės Lietuvos visus karus. Karys specialistas patarnauja tautos istorijai, kai jisai eksperto akimis apibūdina žymius mūšius ir žygius. Ogi žymi dalis Lietuvos istorijos susidaro iš karų ir žygių aprašymų, kadangi beveik iki pat Liublino unijos Lietuva buvo užkariautojų kraštas.

Yra dar vienas argumentas, kodėl yra naudinga susipažinti su karų istorija: visi pasaulio žymūs karvedžiai buvo istorijos žinovai. Julius Cezaris, Kosčiuška, Napoleonas, von Clausewitzas, von Moltkė, net Mac Arthuras buvo istorijos mėgėjai. Nors taktika kinta su technologine pažanga, tačiau karinis sumanumas ir sugebėjimas pasirinkti atatinkamą žingsnį lemiamoje padėtyje yra transcendentalus dalykas. Pavyzdžiui, Moltkė pritaikė Cannae taktiką Sedane, nors ginklai bei kitos priemonės nieko bendro jau nebeturėjo. Kitaip sakant, nors karo priemonės kinta, tačiau, pirmeivių karybą galima imti pagrindu. Kryžiuočiai, Napoleono didžioji armija ir Hitlerio Heeresgruppe Nord žygiavo į Lietuvą tais pačiais keliais. Kijeviečiai, maskoliai ir bolševikai pradėjo Lietuvos invaziją iš tų pačių punktų ir turėjo tas pačias gamtines kliūtis. Taigi, yra prasminga studijuoti senus karus ir jų strategiją.

Neužtenka mokėti, kaip kovoti. Reikia žinoti ir už ką kovojama. 1919 m. Lietuvos kariuomenė nežinojo, kur yra Lietuvos ribos. Čia ir prieiname prie dar vienos straipsnių kategorijos. Dažnai kaikurie skaitytojai nusiskundžia, jog P. Būtėno bei kitų etnografų straipsniai apie Rytų Lietuvą ir Prūsus lyg ir nepriklausytų KARYJE. Nesutinku. Tiesa, etnografiniai straipsniai **per se** nieko bendro neturi su karyba. Tačiau, karys privalo žinoti kur ta šalis, už kurią jis privalo kovoti. Reikia tiek veteranams, tiek būsimiems kariams įsisąmoninti kokios yra Lietuvos ribos. Kur yra maksimalinė riba, kur minimalinės valstybinės sienos. Karys bus geresnis gynėjas, jei jisai pamils savo kraštą. O kurgi gali būti meilė, jei meilės objektas yra nežinomas?

Galima sakyti, kad KARYS ir jo bendradarbiai puikiai dirba viršminėtose srityse. Dėkui jiems, KARYS įsigijo rimtesnę reputaciją. Daugelis straipsnių jame yra moksliški.

Tai ir kyla klausimas, ar KARYS atlieka savo užduotį? Reikia, trumpai ir drūtai, atsiliepti: TAIP. KARYS ATLIEKA SAVO PAREIGĄ.

Žinoma, yra visa eilė galimybių jį dar patobulinti. Lietuvos nepriklausomybės atstatymo penkiasdešimtmečio sukakties išvakarėse, KARIO bendradarbiai turėtų užsimoti žurnalą patobulinti, kad jisai ir toliau būtų naudingas tautos interesams. Leiskite man padaryti porą konkrečių pasiūlymų.

Kadangi yra gausi literatūra apie karo techniką anglų kalba, kaip antai: **Marine Corps Gazette, U.S. Infantryman**, ir kt., vertėtų duoti daugiau straipsnių apie modernią karybą. Ryšiu su tuo, turime nemaža jau-

nų atsargos karininkų ir vyrų, atitarnavusių JAV kariuomenėje. Juos reikėtų įtraukti į KARIO bendradarbius dėl dviejų priežasčių: 1) jie galėtų perduoti naujos karybos davinius skaitytojams, 2) dalinai nuo jų priklausys būsimos Lietuvos karinis potencialas, atseit, reikia juos traktuoti, kaip naujus lietuviškus kadrus. Nauja karyba turi savo terminologiją. Vertėtų laiks nuo laiko talpinti žodynėlius, kurie paaiškintų naujus terminus ir sąvokas, kaip **overkill, escalation, megatonnage.**

Ryšium su jubilėjiniais metais, reikėtų talpinti daugiau straipsnių apie 1944-54 m. partizanų karą. Turime žmonių, kurie dalyvavo operacijose prieš bolševikų partizanus ir kurie buvo Laisvės Armijos, bei kitų partizanų dalinių, pradininkai ar kovotojai. Tokie memuarai būtų aktualūs.

Šalutinė ideja irgi peršasi. Ar ramovėnai negalėtų paruošti karinę studiją anglų kalba apie partizanus? Daumanto priėjimas prie reikalo buvo daugiau asmeniškas, memuariškas. Ogi Tauro knyga yra populiaraus pobūdžio, nekritiška ir nekariška.

Kadangi jubilėjiniai metai yra pašvęsti Nepriklausomos Lietuvos prisiminimui, būtų galima paruošti eilę istorinių studijų apie laisvės kovas, kariuomenės dalinių ir įstaigų kūrimasi ir pan.

KARYS taipogi yra teoretinis vadovas būsimiems karininkams. Apdairiai žiūrint į Lietuvos geopolitinę padėtį, kiekvienas blaivus politikas ir karškis supranta, kad turėsime bėdų su savo kaimynais, ypač su lenkais ir gudais. Tatai, imant B.B. straipsnį apie lenkų kariuomenę, kaip modelį, reikia laiks nuo laiko parašyti analitines studijėles apie lenkų, rusų ir vokiečių kariuomenes, jų strategiją, taktiką, apginklavimą. Vadinasi, laikykimės senos aksiomos: pažink savo priešą. Čia reikėtų parafrazuoti: pažink būsimą ir galimą priešą.

Yra dar vienas konkretus įnašas į lietuvių patirties lobyną, kurį KARYS galėtų atlikti. Kaip kiekvienas mokslas, taip ir karyba turi savo literatūrą. Nei KARIO techniškos nei finansinės galimybės leidžia aprašyti nuodugniai visus aktualius klausimus. Kitaip sakant, neįmanoma visų rimtų svetimtaučių straipsnių bei studijų išversti į lietuvių kalbą. Tačiau, mūsų karškiams reikia žinoti, kur ir kas rašo apie karybą. Siūloma todėl išplėsti karinės bibliografijos skyrių. Gal kiekvienas KARIO bendradarbis apsiimtų parašyti trumpą karinės knygos recenziją, o redakcija savo nuožiūra patalpintų svarbesnes ir įdomesnes recenzijas. Čia turima omenyje, ne populiarios knygos, o tos, kurios yra karinių ekspertų parašytos. Reikėtų ir rusų ir vokiečių karinę spaudą sekti ir pateikti trumpas jos apžvalgas. Juk, galima užsiprenumeruoti ar bibliotekoje pasiskolinti **Krasnaja Zvezda**, bei kitą literatūrą.

Kaip matote, yra daug galimybių KARIO žurnalui pasitarnauti Lietuvos interesams. Šiandieną nebeturime nuosavų batalionų, net neturime karo mokyklos ar kursų paruošti saviškius ateities darbams. Žinoma, būtų galima suorganizuoti diskusijų būrelius kariniams klausimams nagrinėti, ar net suorganizuoti šaudymo pratimus. Tikrai, gal ir reikėtų, kaip kaikurie kad siūlo, atgaivinti VLIKo karinį skyrių, registruoti jaunimą, kuris turi karinį patyrimą, bei karininkų laipsnius. Bet šitie dalykai išeina iš mūsų kompetencijos. Vienas dalykas yra aiškus, būsimai Lietuvos kariuomenei pritruks karininkų. Išeiviai turės kraštui duoti karininkų kadrus. Turint tai omenyje, KARYS privalo atlikti karinių žinių indėlio funkcijas. Nesvarbu, kad žurnalo tiražas būtų tik kelių šimtų egzempliorių. Svarbu yra užrašyti, kol pajėgiame, savo patyrimą ir savo žinias. KARYS buvo ir yra mūsų žinynas ir archyvas. Rašydami straipsnius KARYJE, turėkime galvoje mintį, jog tas žurnalas bus vienas šaltinių, kai Lietuvos kariuomenė bus atstatyta.

KARYS taip pat galėtų būti tas poligonas, kur jaunas Amerikos, Vokietijos, ar Anglijos kariuomenėje atitarnavęs karškis galėtų sueiti su Lietuvos veteranu. Užtat, reikia raginti kuo daugiau jaunų žmonių prisidėti prie žurnalo. Visi kariai, nežiūrint amžiaus, gali rasti bendrą kalbą. Juk, galima ir jaunus šaulius bei studentus sudominti. Yra eilė lietuvių, kurie atliko savo prievolę Vietnamo džiunglėse. Jų kariniai prisiminimai ir pergyvenimai būtų visų jaunuolių suprantami. Tokiu būdu KARYS galėtų užmegzti tarpkartinį dialogą. Svarbiausia, kad mūsų šaunūs jauni vyrai nenutrūktų nuo lietuviškų reikalų. Ne vien kultūrininkai ir mokslininkai bus kraštui reikalingi. ROTC kariūnai ir GI eiliniai galės daug kuo padėti mūsų kraštui.

Tokios tai yra mano kuklios mintys. Gal jos ir buvo gana lėkščios, tačiau nebuvo mano tikslas patiekti išsamų planą. Tikiuos, kad jūs Lietuvos garbingi kariai ir kovų veteranai, priimsite idejas tik kaip žaliavą ir išdirbsite praktišką planą tiek patobulinti KARĮ, tiek išlaikyti lietuvišką karingumą.

Suprantama, kad nevisi yra plunksnos žmonės. Tas savaime aišku, nes jūsų profesijai naudingesnis talentas yra mokėti kaip miklinti kardą. Tačiau, dabartinė padėtis reikalauja, kad būtumėm šimtamoksliai. Jei kuris bijo, kad jo stilius neišvystytas, tas galėtų kitam duoti perrašyti savo straipsnį. Kaip bebūtų, visi ramovėnai galėtų užangažuoti daugiau bendradarbių, ypač jaunesniosios kartos žmonių. Visi galėtų išplatinti prenumeratų. Pagaliau, visi galėtu finansiniai prisidėti prie šio reikšmingo ir reikalingo žurnalo išlaikymo.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA RAMOVĖ

Čikaga, 1967 m. rugsėjo mėn. 5 d.

Plk. R. Liormanui
28 Barons Street
Rochester, N.Y.

Didžiai Gerb. p. Pulkininke,

L.V.S. RAMOVĖS vardu sveikinu Jus sulaukus garbingo 75 metų amžiaus.

Šia proga linkiu Jums ir visai Jūsų šeimai geros sveikatos, ištvermės ir pasisekimo visuose Jūsų darbuose ir užsimojimuose.

Laimė ir pasisekimas telydi Jus ir Jūsų artimuosius ateities gyvenimo kelyje.

Su pagarba,

Prof. S. Dirmantas, Centro valdybos pirmininkas
Edm. Vengianskas, sekretorius

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Į TĖVŲ ŽEMĘ MUS PARVESKI!..

Š.m. gegužės mėn. 7 d. Cicero jūrų šauliai turėjo nepaprastas iškilmes, nes tą dieną per lietuviškas mišias— sumą buvo pašventinta kuopos vėliava. Vėliavos krikšto tėvais buvo abu Amerikoje gimę lietuviai: vėliavos fundatorius J. Gribauskas ir S. Diržienė.

Prieš mišias kuopos kapelionas kun. dr. A. Juška pašventino vėliavą. Po šventinimo, nustatyta tvarka, ji buvo pritvirtinta prie koto ir ant jos buvo užrištas juodas gedulo kaspinas, kuris bus nuimtas tiktai kai Lietuva vėl bus laisva. Pamaldas laikė ir turiningą pamokslą apie vėliavos reikšmę pasakė kun. dr. A. Juška.

Po pamaldų, parapijos salėje įvyko akademinė dalis. Pakvietus garbės prezidiumą, buvo įneštos vėliavos. Amerikos ir Lietuvos Himnus sugiedojo G. Mažeikienė. Po to, krikšto tėvai vėliavą perdavė LŠST CV pirm. š. Vl. Išganaičiui, kuris ją įteikė kuopos pirm. j.š. St. Bernatavičiui, o pastarasis— kuopos vėliauninkui. Tuomet nauji kuopos nariai davė šaulio priesaiką. Reikia pastebėti, kad tarp naujų narių buvo ir Amerikoje gimusių lietuvių: krikštatėvis J. Gribauskas ir J. Budrikas bei jo sūnus. CV pirm. š. Vl. Išganaitis tarė žodį, ypač pabrėždamas vėliavos obalsį: "Į tėvų žemę mus parveski". Sveikinimo žodžius tarė LŠST garbės nariai gen. K. Musteikis ir teis. R. Skipitis ir Čikagos bei Cicero lietuviškų organizacijų atstovai. Raštu sveikino gen. konsulas dr. P. Daužvardis ir Amerikos bei Kanados šaulių padaliniai.

Pabaigoje, G. Mažeikienė padainavo dainų. Akademinę dalį sekė vaišės. Jas paruošė ir svečių priėmimu rūpinosi Cicero jūrų šaulės.

Alf. Gailius

Emilijai Pūtvytei Detroite apsilankius

Vl. Mingėla

Sužinoję, kad Kęstučio ir Kunigundos Kodačių vasarvietėje trumpam yra atvykusi E. Pūtvytė, sekmadienį, rugpjūčio 20 d., pakinkę savo arkliuką ir pagirdę jį benzinu, leidomės su žmona kelionėn — apie 60 mylių. Vargu, sakau, bepasikartos tokia gera proga susipažinti ir pasikalbėti su Lietuvos šaulių įkūrėjo Vlado Pūtvio dukra šaule E. Pūtvyte.

Tą sekmadienį oras kvepėjo drėgme ir lietumi. O debesys lyg Berlyno komunistų siena, savo nepermatomu tankumu ir tamsumu nepraleido nė vieno saulės spindulėlio. Šiemet Detroite ir jo apylinkėse pripratome prie didžių liūčių ir ne taip didelių lynojimų. Tartum ne vasara ir ne rugpjūtis būtų.

Po valandos jau buvome Kodačių Nidoje. Išlipome. Pokšt! - Pokšt! - Pokšt! — girdisi šautuvų šūviai. Nuėjome ir mes link jų. Pasirodo, šaulių besiruošiama rugpjūčio 27 d. priziniam šaudymui. Čia pat sukinėjasi kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas, Petras Bliūdžius, Bronius Burba, ant stalo guli du 22 kalibro šautuvai. Rikiuotės viršininkas ir šaudymų organizatorius Mikas Vitkus, žemaitišku užsispyrimu kastuvo pagalba taiso liūčių išraustą šaudymo vietą... Žemės tik lekia į šalimais didėjančią krūvą, tartum čia dirbtų buldozeris.

Nespėjome nueiti iki Kodačių vilos, kuri lietuviškais gaidžiukais iš stogo viršūnės viliojančiai šypsojosi mum, pamatėme beateinančią augštą moteriškę. Pasirodo, jog ji ir yra toji, mus sudominusi, — Emilija Pūtvytė.

Brolis V. Tamošiūnas pristatė sesę ir supažindino. Aišku, kaip ir visada,

Cicero, Ill. jūrų šaulių kuopos "Klaipėda" vėliavos šventinimo, įvykusio 1967 m. gegužės mėn. 7 d. garbės prezidiumas: iš k. į d. — LŠST garbės narys teis. R. Skipitis, g.n. gen. K. Musteikis, prel. Ig. Albavičius, CV narys G. Valantinas ir CV pirm. Vl. Išganaitis.

jis neužmiršo pridėti ir mano titulo "žurnalistas".

Sesė Emilija draugiškai ištiesė ranką. Supažindinau ją su savo žmona, kuri čia pat stovėjo pasirengusi šaudyti gulom nuo atramos.

Pagaliau, brolis Vitkus baigė tvarkyti šaudyklą. Atnešė iš kažkur antklodę. Žemė dar buvo gan drėgna, todėl paklojus antklodę, šaudymo sąlygos pagerėjo.

Padėjęs kastuvą į šalį, brolis Vitkus pakvietė sesę Emiliją pabandyti savo laimę.

O... kad tai būtų buvę anksčiau, kaip Lietuvoje! Buvome jaunesni. Teko šaudyti. Dabar jau be akinių blogai, ir su akiniais — negerai... Kažkaip rankos virpa. Gera valia šiuo atveju mažai ką reiškia. Pradžioje, šaudymo vadovas norėjo įkalbėti pašaudyti stačiom nuo rankos. Bet sesė Emilija nusprendė pabandyti savo laimę gulom nuo atramos. Berods, penkis šovinius iššovus, buvo atydžiai žiūrymas taikinys ir pačiame juodame viduryje ir pakraščiuose, bet... kažkas iš šalies tarė, kad "pataikyta ponui Dievui į langą".

Po šaudymų, kuriuos atliko ir šio rašinio autorius, šnekučiuodamiesi, priartėjome prie žvilgančio Lobdellio ežero. Pakrantė žvilgėjo sidabriniu vandeniu, ir žaliavo ajerais ir meldais. Į krantinę daužėsi ir svirduliavo apie dešimtis valtelių, jų tarpe kelios motorinės. Ąžuolinis, ūžaujantis ir senų senovės indėnų paslaptis bylojantis, miškas buvo naujų ateivių šaulių Kęstučio ir Kunigundos Kodačių nuosavybė.

Vėliau paaiškėjo, kad Kęstučio Kodačio ir Emilijos Pūtvytės motinos buvo tikros seserys — Gruzdytės. Taigi, Kęstutis ir Emilija yra pusbrolis ir pusseserė. Giminės. O kas gi apie tą giminystę Detroite žinojo?...

Sakoma, giliau girion besibraunant vis daugiau ir tankiau medžių atrandama. Taip ir šičia. Apie trečią valandą, prie lauke ištiesto ir maistu apkrauto stalo, buvome pakviesti pietų. Mano dešinėj sėdėjo Emilija Pūtvytė. Tad buvo auksinė proga išsikalbėti. Nors jau prieš pietus buvo atliktas trumpas "oficialus" pokalbis. Ir tie žodeliai jau slypėjo, surašyti popieriuje, mano kišenėje. Prie stalo matėsi: p.p. Baubliai, Kavaliauskai (Kavaliauskienė yra p. Kodatienės sesuo), Briedžiai, Kodačiai, V. Tamošiūnas (kuris, būdamas šeimininkas, tikrai nuoširdžiu uolumu visus vaišino), A. Bliūdžius, Br. Burba, M. Vitkus ir Mingėlai.

Kadangi sesė Emilija Pūtvytė, vieną savaitę pasisvečiavusi, kitą dieną turėjo išskristi namučių, į Mass. valstybę, tad jai buvo palinkėta laimingai sugrįžti ir neužmiršti detroitiečių šaulių. Savo žodyje, Vl. Mingėla pareiškė, jog būtų didi garbė, jeigu visi šių pietų dalyviai, kurie dar nėra šauliais, įstotų nariais į St. Butkaus Detroito šaulių kuopą. Taip pat užsiminė būsimąjį prizinį šaudymą. Minėtam priziniam šaudymui Vl. Selenis dovanojo puikią taurę, gen. J. Černius 20 dol., o M. Vitkus ir Vl. Mingėla, dar praturtino už šaudymą daugiausia taškų laimėjusiems dovanų sandėlį.

Tiesa, pradžioje, brangią viešnią Emiliją Pūtvytę ir visus svečius pristatė ir su humoru apibūdino šaulių s gos C.V. narė K. Kodatienė. Tačiau ir apie pačią šeimininkę — šaulę ir skautę Kodatienę būtų galima daug ką pasakyti. Tai įdomi ir daugelio talentų asmenybė. Ji visuomenininkė nuo pat jaunystės dienų: skautė, šaulė, žurnalistė ir poetė... o štai, šiuo metu ji žymiai reiškiasi ir dailės baruose.

Baigiant, malonu ir džiugu konstatuoti, jog Detroito St. Butkaus šaulių kuopa auga ne tik nariais, bet ir savo atliktais lietuviškais, brandžiais, kultūriniais darbais. Ruošiami įvairūs paminėjimai, literatūros popietės, jaunimui literatūros konkursai, vaidinimai. Artėja Z. Arlauskaitės-Mikšienės draminės veiklos ir jos amžiaus sukakties paminėjimas, kurio metu Detroito (Z. Arl.-Mikšienės vadovaujamas) dramos sambūris suvaidins Čiurlionienės "Pinigėlius". Nors šiuose darbuose vieningai, lyg skruzdėlytės konkuruodami ir vis skubėdami dirba visi kuopos šauliai, bet aiškiai matosi, viso to akivaizdoje, kad daug įtakos padaro malonus, garbės nejieškąs pirmininkas Vincas Tamošiūnas. Didžios garbės užsitarnauja visa Detroito šaulių kuopos valdyba. Vieninga veikla šauliškuose užmojuose, šviesiu pavyzdžiu šviečianti, kad ir ne savoje žemėje, tegu priartina Lietuvai laisvę. Detroito šauliuose matoma tiek daug pasiaukojimo dvasios. Atrodo, einama teisingu keliu į Šaulių S-gos įkūrėjo Vlado Pūtvio mum pateiktą šauliškų siekimų idealą.

O mes, pagaliau, savo paslaugiu žirgeliu pajudėjome namo. Bevažiuojant, žmonai vairuojant, paskendęs vizijų ir fantazijų pasaulyje, mačiau topoliuose nuskriaustus ir laisvės netekusius, palinkusius, prislėgtus blogio, pavergtus. Tai žmonės! Mačiau pavergtą kankinę Lietuvą!

Tačiau reikėjo iš svajonių ir pasakų pasaulio grįžti į realybę, nes namai buvo jau čia pat. Nakties tamsoje stovėjo vėjo šiurenama didžiulė liepa. Šešėliai, vizijos ir burtai nutolo. Automobilis sustojo prie garažo.

Staiga, išgirdau žmonos balsą: "Ko, berneli, dar svajoji. Jau atvažiavome, atrakink duris."

DETROITO ŠAULIŲ PRIZINIS ŠAUDYMAS

Jau anksčiau buvo skelbta, kad š. m. rugpjūčio 27 d., p.p. Kodaičių vasarvietėje Nidoje, įvyks prizinis šaudymas. Šaudyme dalyvavo 24 šauliai. I premiją laimėjo š. Kęst. Kodatis. Jis gavo dvi dovanas: žurn. Vl. Selenio pereinamąją dovaną — statulą ir gen. J. Černiaus laimėtojui paskirtus 20 dolerių. II premiją laimėjo St. Malinauskas. Tranzistinio radijo aukotojas — Mykolas Vitkus; jis taip pat pravedė ir šaudymo pratimus. III premiją laimėjo š. Antanas Mikalkėnas.Šią dovaną (KARIO metinę prenumeratą) paaukojo Vl. Mingėla. Paaiškėjus, kad laimėtojas KARĮ yra užsiprenumeravęs, jam buvo dovanota Martyno Jankaus monografija.

Po šaudymo pratimų buvo suruošti skanūs pietūs. Pietus namie paruošė ir į Kodačių vasarvietę Nidą atvežė, Stasė Pranėnienė. Prie stalų krovė valgius, aptarnavo svečius be sesės Pranėnienės, Kunig. Kodatienė ir Lidija Mingėlienė; paskutinioji rūpestingai atliko šaudymo pratimuose sanitarės pareigas.

Nors oras buvo vėsus ir drėgnas, o vėliau ėmė lynoti, vistiek šaulių ir jų bičiulių atvyko apie 60 asmenų. Į šaulių eiles įstojo gen. J. Černius su ponia, Juozas Briedis su ponia ir dr. L. Puskepalaitienė.

Kai kitose organizacijose dažnai trūksta žmonių, tai Detroito St. Butkaus kuopoje pastebima priešingai. Kuopa auga kaip ant mielių. Šiuo metu, su naujais nariais, persirista per 100 narių. Daug prie to prisideda ir vieningai dirbanti valdyba ir jos pirm. Vincas Tamošiūnas.

V. Saurimas

NESISTEBĖKIME, JEI KARAS VIETNAME BUS PRALAIMĖTAS

Kai priešui pranešama kas yra daroma fronte, nieko stebėtino jei pralaimima. Štai ištrauka iš Valst. Departamento Vašingtone rašto, rašyto 1965 m. rugp. 5 d. ir pasirašyto pasekretoriaus:

"J.A.V. vyriausybė tuojaus ir pilnai painformavo Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą apie visus mūsų žymesnius veiksmus Vietname."

Kas gi vadovauja tai J. T. Saugumo Tarybai, kuriai J.A.V. raportuoja apie karo veiksmus Vietname, kur kasdien žūva jauni amerikiečiai, jų tarpe ir mūsų lietuviai jaunuoliai? Na gi, ne kas kitas, kaip komunistas Vladimiras P. Suslovas, Sovietų vyriausybės narys.

C. S.

— — —

Rašytojas Alfonsas Nevardauskas padovanojo DLK Kęstučio šaulių kuopai 4 egz. savo knygos "Pajūriais pamariais".

Šaulių Kodačių vasarvietėje Stasio Butkaus, Detroito šaulių kuopos prizinio šaudymo metu, rugpjūčio mėn. 27 d., rungėsi 14 šaulių, jų tarpe šaulė Lidija Mingėlienė. Kairėje — teisėjų komisija; šaudo, iš k.: Antanas Šiurkus, stebi Stasys Malinauskas, 2-ros premijos laimėtojas. Taikosi Juozas Racevičius, šaudymo vadovas Mykolas Vitkus ir pirmąją vietą (šaulio Vlado Selenio trofėją ir generolo Jono Černiaus 20 dol.) laimėjęs, Kęst. Kodatis.
Nuotr. š. K. Sragausko

KARO TECHNIKOS NAUJENYBĖS IR JŲ PRITAIKYMAS KARE

Karinės komisijos atstovų posėdyje nesenai dalyvavo ir Pentagono atstovas, kuris padarė pranešimą apie amerikiečių karo technikos naujus laimėjimus ir apie naujas ginklų rūšis, kurias kariuomenė jau vartoja Vietname fronte.

Komisijos posėdis vyko prie uždarų durų ir tik dabar yra paskelbta kaikurios smulkmenos su ekspertų paaiškinimais.

1. Tuneliai. Amerikiečių kariuomenė dažnai susiduria su sunkumais bandant išvyti vietkongiečius iš tunelių, kurie Piet. Vietname yra padaryti dar prieš dešimt metų. Į tunelius būna pučiamos ašaras iššaukiančios dujos.

2. Įspėjimas apie priešą. Vienas iš būdų sužinoti apie netoliese esantį priešą naktį yra radiolokatorių išdėstymas. Jie gali įspėti apie einantį žmogų net trijų mylių atstume, nedidelį sunkvežimį — šešių mylių atstume.

3. Šarvai. Naujas išradimas — trapi kieta medžiaga. Už trapiosios medžiagos yra paprastos austos stiklinės vatos gana storas sluogsnis. Trapiąją medžiagą palietusi kulka subyra į smulkias daleles, o tas smulkias daleles sulaiko stiklinės vatos audinys.

4. Raketos. Aviacinėmis raketomis "Finix" bus ginkluoti viršgarsinio greičio naikintuvai F 111, kurie tokių rakietų turės po šešias sujungtas su radiolokatorine valdymo sistema.

5. Bomba su "akimi". Dabar konstruojama naujo tipo bomba, kuri turės savo nosyje optinį kryptuką. Lakūnas nustato kryptuką į duotą taikinį, tada numesta bomba eina į objektą, kurį ji pati mato.

6. Skridimo diržas. Tai stebėtinas išradimas. Dirs dar nevisai užbaigtas, bet bandymų rezultatai labai geri. Skraidymo diržas suteiks galimybę kariui patiam skraidyti ore.

Komisijos posėdyje apie tą diržą buvo paaiškinta mažai, bet buvo pasakyta, kad jo sukonstruavimui jau yra išleista virš milijono dolerių. Jėgos šaltiniu bus nedidelė turbina, kurios svoris yra apie 40 svarų. Tikimasi, kad šis diržas bus užbaigtas ir visaip išbandytas dar šių metų vasarą. Apie karinės technikos kitokius laimėjimus išgirsime kiek vėliau.

K. M. J. Šarūnas

TAIKINIAI VIETNAME

Kongreso mažumos vadas atst. G. R. Fordas, kalbėdamas rugpiūčio 8 d. kongrese apie Vietnamo karą, pareiškė, kad prez. Johnsono uždėti suvaržymai Amerikos lakūnams bombarduojant Š. Vietnamą, liečia:

1. beveik pusę pagrindinių taikinių Šiaurės Vietname,
2. didesnę dalį orinės apsaugos kontrolės centrų, dėka kurių J.A.V. jau neteko daugiau kaip 600 lėktuvų,
3. didesnę dalį visų priešo aerodromų,
4. visus jūrų laivyno įrengimus,
5. tris ketvirtadalius Š. Vietnamo petroleumo sandėlių,
6. trečdalį elektros jėgainių,
7. visus uostų įrengimus ir kanalų šliūžes,
8. apie 60% taikinių transporto tinkle.

N. R.

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

Petronėlė Orintaitė

*RUDENS ŠALNA**

Tau gailės, kai ruduo
su šalna iš pat ryto
jurginius mirtinai nubučiuos?
Kai nugels aviža
pūdyme nuguldyta —
ir neliks nieko žalio laukuos?
Ar kaišysies tuomet
nušalnotais jurginiais?
ar širdis dar jaunyste dainuos?
Kai nuo dalgio nusvirs
aviža paskutinė —
ir neliks nieko žalio laukuos . . .
O vistiek, lai ruduo
nugenės žalią mėtą
ir dirvas vėjo šuorais nušluos,
gal bernužis atjos —
mano laimė žadėta,
nors neliks nieko žalio laukuos . . .

TĖVIŠKĖS KLEVUI

Užsupavau mergystės džiaugsmą
ties javo lysvėm,
o tėviške, beržais kaišyta —
sapnais tave lankysiu!
Gal būt, ir svetimoj sodyboj
tu rasi uosį, klevą,
tik širdžiai ten sunku dainuoti,
kai viskas taip nesava . . .
Ir gelsta, vysta žalios rūtos,
ir niekas jų nelaisto,
o čia — mano jaunystė gęsta
be ašarų, be vaisto . . .
— — — — — —
O tėviške, vargais vagota,
šermukšniais nukaišyta,
su samanom ant seno stogo —
brangi neišpasakytai!

* Šie P. Orintaitės eilėraščiai paimti iš jos naujai išleisto poezijos rinkinio "Liūdnai linguoja lelija" — Saleziečių leidinys R.N. 18, Italija, Jaunimo Biblioteka — "Ir eisim Lietuvos keliu — 3/3."

ŽMOGAUS ASMENINĖ KULTŪRA

Praėjo nerūpestingoji vasara su visais džiaugsmais ir malonumais. Ruduo prasideda Šaulių Visuotinio Suvažiavimo ir Kultūros Kongreso ženkle. Ta proga iškyla daug naujų, svarstytinų temų. Pereitą kartą rašėme apie šaulių kultūrinę veiklą. Tad šiuo kartu pasvarstykime apie asmeninę žmogaus kultūrą.

Kuo pasireiškia žmogaus kultūringumas? Nekalbėsime apie tai iš moksliškai filosofinio taško, o tik grynai iš realaus gyvenimo supratimo. Tuo būdu tą kultūrą skirsime į dvi dalis: išviršinę ir vidinę žmogaus kultūrą, ir kuo ji pasireiškia.

Slavų patarlė sako, kad žmogų pasitinkama pagal drabužį, o palydima pagal jo protą. Kitaip sakant, naujai sutikę žmogų apie jį susidarome įspūdį iš jo išvaizdos — ar jo rūbai tvarkingi, švarūs, skoningi ir ar derinasi su jo amžiumi, padėtimi. Taip pat skiriame žmogaus apdarą dėvimo laiko ir progos atžvilgiu. Pavyzdžiui, į darbą neinama su baliniu apsirengimu, o į šermenis ar laidotuves per ryškiai ar šviesiai apsirengus. Be paprastų elgesio—etiketo taisyklių, čia veikia ir asmens nusivokimas — kas kur tinka. Žmogaus kultūrą parodo taip pat ir jo gyvenamos aplinkos sutvarkymas. Svarbiausią rolę ir čia vaidina tvarka ir švara bei skonis. Tik metę žvilgsnį į gyvenamą butą, tuojau susidarome sau vaizdą, koks žmogus jame gyvena — ar jo gyventojas puoselėja dvasinę kultūrą, ar jis pasitenkina tik tuščiu paviršutiniškumu, jieškosime meniškų paveikslų, išdirbinių, knygų, žurnalų.

Apie žmogaus asmeninę kultūrą taip pat daug pasako jo laikysena, elgesys, kalbos būdas. Kultūringas žmogus visur išlaikys pusiausvyrą ir apdairumą. Netinka, pavyzdžiui, triukšmingai ateiti į bažnyčią ar į kitą susirinkimų vietą, kur žmonės sėdi tyliai susikaupę, ar imti linksmai

šaipytis ten, kur vyksta rimti pasitarimai. Naujai susipažinus žmogų netinka tuojau jam apie save kalbėti, girtis, arba jam sakyti tuščius bereikšmius pagyrimus. Kultūringas žmogus visur nujaus kaip pasielgti. Kartais, patys to nejausdami, mes tarsi atsistojame ant svarstyklių, kur sudarome apie save kitų nuomonę. Žinoma, svarbu ir kiek reikšmingų žmonių ta nuomonė sudaryta. Pasitaiko kartais, kad neišauklėtam asmeniui nėra suprantama kito mandagus ir kuklus elgesys vien jau dėl to, kad jis pats taip nesielgtų.

Susidarę asmens išviršinį vaizdą, norime pažinti jo vidinį turinį. Tai parodo jo išsiauklėjimas, išsimokslinimas ir išmintis. Tačiau, reikia sutikti su vyskupu Valančiumi, kuris yra pasakęs, jog žmogų tikrai pažinsi tik tada, kada su juo kartu suvalgysi druskos maišą. Žmogų tikrai pažinti reikalinga ilgo laiko, o spręsti apie jo kultūringumą, reikia būti ir pačiam kultūringu, nes kaip gi spręsi apie kito kultūringumą pats būdamas atsilikęs? Be to, kartais žmogus būna taip geras artistas, jog parodo save ne tokiu, koks esąs.

Žmogaus išsilavinimo, išsimokslinimo ir protingumo laipsnį dabar moksliškai nustato, duodant jam įvairius klausimus ir paskui, suvedant teigiamus ir neigiamus atsakymus, išvedama vidurkis. Tai jau atliekama net mašinomis. Praktiškai gyvenime apie žmogaus vidinį inteligentiškumą — kultūringumą sprendžiama iš jo išviršinių pasireiškimų — iš jo elgesio, kalbos, skonio, palinkimų. Reikia atsiminti, kad vien šališkas išsimokslinimas kurioj nors mokslo ar gabumų srityje dar nereiškia žmogaus pilno kultūringumo. Žmogaus asmeninę kultūrą nulemia jo dvasios išbalansuota pusiausvyra — jo išprusimas, kalbos ir elgesio nuosaikumas. Kultūringas žmogus nedemonstruos savo tuštumo, visados elgsis garbingai, nepataikaus ir be reikalo nesižemins, bet visados išdrįs pasakyti teisybę.

Tačiau idealai taip pat žeme nevaikščioja. Kiekvienas žmogus turi savo silpnybių ir ydų, ir visi gali padaryti klaidų. Neklaidingas yra tik Dievas. Kad susidarius tikresnį apie žmogų vaizdą, tenka į jį pažiūrėti grynai bešališkai, atmetus visą jam asmeninį prielankumą ar neapykantą, kurie jį nuo mūsų tikro žvilgio pridengia, kitaip tariant, neatmestina kas jame yra gera, tačiau, pažvelgtina taip pat ir į trūkumus, nes tik tuo būdu pažiūrėję į žmogų susidarysime tikresnį jo asmenybės vaizdą.

Em. P.

ŽODIS PRIKLAUSO JAUNIMUI

(apie lietuvybę)

Miela Aldona,

Prieš savaitę gavau iš Tavęs senai lauktą laišką. Visi skaitėme ir jautėmės, lyg būtumėm kartu su jumis praleidę tas kelias Tavo aprašytas dienas pas senelius Kaune.

Mūsiškiai visi sveiki, gyvi. Vaikai šį mėnesį grįžo į mokyklą po ilgų vasaros atostogų, o tėveliai vis dar sunkiai tebedirba. Pati vis rašau straipsnelius į lietuviškus žurnalus. Vienu žodžiu — pas mus nieko nauja.

Tu klausei apie mūsų jaunimą ir lietuvybės išlaikymą Amerikoje. Tai yra vienas didžiausių, svarbiausių vyresniųjų rūpesčių. Nuo mažens dienų jaunimui yra kalbama, kad yra jų pareiga mokėti ir mylėti lietuvių kalbą, pareiga būti gerais lietuviais, pareiga išlaikyti lietuvybę. Anot jų, jaunimas privalo eiti į lituanistines mokyklas, dalyvauti lietuviškuose parengimuose, priklausyti lietuviškoms organizacijoms. Deja, kiekvienais metais vis daugiau jaunimo praranda lietuvišką dvasią, atitolsta nuo lietuviškosios bendruomenės.

Kaip tik, nesenai šia problema kalbėjausi su kai kuriais mokytojais ir studentais draugais. Pirmiausia, vyresnieji — taip kaip praradę mylimą žmogų, prisimena tik to žmogaus gerąsias ypatybes — jaunimui prieš akis kuria nerealų Lietuvos vaizdą. (Pati prisimenu, kaip buvau nustebinta, kai mama, grįžus iš kriminalinės filmos, papasakojo apie panašius nusikaltimus Lietuvoje.) Šių laikų jaunimas nepajėgia viršikinti tokią aiškią nerealybę. Be to, kaip gali vyresnieji reikalauti, kad jaunimas, niekad net nematęs tėvų žemės, mylėtų ją taip, kaip jie, kurie ten gimę ir augę, kurie ten praleido savo jaunystės dienas ir ten susidarė jaunystės įspūdžius. Negalima norėti, kad jaunimas, čia užaugęs, visiškai išsižadėtų šio krašto, taip kaip niekas nereikalauja vyresniųjų, kad jie užmirštų apie Lietuvą. Iš viso, atrodo, kad vyresnieji užmiršta, kad mūsų jaunimas Amerikoje yra pagautas tarp dviejų kultūrų ir , kad jam užtat taip ir yra sunku.

Žinoma, jeigu jaunimas nebus įskiepytas lietuvybe, lietuvybė žus. Tačiau prievarta ar nuolatiniu pareigos priminimu, tai nebus atsiekta. Yra lituanistinių mokyklų ir tėvai į jas siunčia savo vaikus. Bet kas iš to? Perdaug didelis vaikų skaičius nesidomi nei mokykla, nei lietuvybe ir yra lietuvybei prarandami. Matyt, kad kur nors yra daroma esminė klaida. Ją surasti, reikėtų išnagrinėti visą vaiko lietuviško auklėjimo sistemą. Pirmiausia, reikia pripažinti, kad vaikai turėtų būti mokomi nuo pat mažens apie visa tai, ką reiškia lietuvybė, bet jiems pritaikytoje, suprantamoje formoje. Čia, gal, reiktų jieškoti priemonių, kad ir Montessori metodo. Esu mačiusi, kaip maži, dar priešmokyklinio amžiaus, vaikai su didžiausiu entuziazmu skubėjo į Montessori lituanistinę mokyklą, o atsimenu, kaip nenorom pati su tėveliu važiavau į šeštadieninę lituanistinę mokyklą. Nuo pat mažens turėtų būti ruošiami vaikams lietuvišku pagrindu užsiėmimai, per kuriuos jie galėtų ir netiesioginiai mokytis. Jei pirmaisiais metais vaikai persiimtų lietuvybe, jiems paaugus nebūtų nei pusės dabartinio vargo vyresniesiems.

Dar viena problema — vyresniesiems sunku pasikeisti, sunku pripažinti pačio jaunimo parodytas tiesas, o susipratusiam jaunimui, dėl mokslo ir kitų priežasčių, nėra laiko rūpintis šiuo reikalu.

Problema, Aldona, kaip matai yra didelė, o iš mano atsakymo Tau išėjo pusė paskaitos.

Būk gerutė — parašyk apie visus ir viską Kaune ir Vilniuje!

Perduok visiems mūsų linkėjimus.

Tavo pusseserė

G a b r i e l ė

— — —

"Voice of America" naujasis direktorius nuo rugpjūčio mėn. yra John Charles Daly.

Jis paliko 250,000 dol. į metus darbą televizijoje ("What's My Line") ir perėmė Dėdės Samo propagandos agento darbą tik už 40,000 dol. į metus. Kodėl?

John Daly dirbo CBS bendrovei nuo 1937 m. iki 1941 m. Paskutinius 17 metų jis vadovavo televizijos programai. Daly yra vedęs "Honeybee" Virginiją Warren, vyr. teisėjo Earl Warren dukrą.

Ar jis seks savo uošvį, iškišdamas programas, kenksmingas J. A. Valstybėms?

Paskyrus jį naujom pareigom jis pasakė, jog sieksiąs to, kad "Amerikos Balsas" pranešinėtų "pilnai ir atvirai apie esamus nesutarimus krašte, imtinai apie susikertančias nuomones apie Vietnamo karą".

Kieno pusėje yra Daly ir ar jis yra vertas 40,000 dol. į metus? Taip rašo New York Independent, birž. 15 d. 1967 m.

— — —

Ne tušti pilvai veisia komunizmą, bet tuščios galvos.

Tom Anderson, A. O.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

— **Kpt. Vytautas F. Mikolaitis** tarnauja U.S. Army Missile and Munition Center and School, Redstone Arsenal, Alabama. Rugp. 20 d., su savo žmona ir dukra, vykdamas Kanadon į Expo 67, jis buvo sustojęs keturiom dienom pas savo tėvus J. M. Mikolaičius, Westwood, New Jersey. Iš čia, rugp. 29 d. vykdamas atgal Alabamon, jis apalnkė dar ir istorinį Gettysburgą, Pennsylvanijoje.

— **TSGT Leonardas Mikolaitis**, Vytauto jaunesnysis brolis, tarnauja US Air Force, Georgia valstijoje. Jau trys mėnesiai, kai jis yra išsiųstas į Tolimuosius Rytus. Jo dalinys tarnybinius uždavinius vykdo Pietų Vietname ir Tailande. Tėvam prisiunčiamuose laiškuose, tarp kitų dalykų, jis mini, kad laikraščiuose aprašomos žinios apie ten vykstančius įvykius, toli gražu neatitinka tikrenybei ... Tailandas neatrodo skurdus: daug savo derliaus produktų exportuoja į kitas Pietrytines Azijos šalis.

Paskutiniu metu atsiskyrė su šiuo pasauliu **Juozas Krutulis**, gyv. Dorchestery, Mass., mokytojas ir Lietuvos kariuomenės kapitonas;

— Savo gyvybę atidavė už pasaulio laisvę bekovodamas P. Vietname **Algimantas Vilkas**, kuris buvo parvežtas į Hamiltoną ir garbingai palaidotas Lietuvių kapinėse.

— **I/Cpl. Richardas Brenza**, bekovodamas P. Vietname, gavo Purple Heart medalį, nes buvo sunkiai sužeistas į pečius. Pasveikęs vėl sugrįžo į I marinų diviziją.

— **Sgt. Ed. Pečikonis**, išbuvęs P. Vietname visus metus, kur tarnavo kariuomenės ryšių dalinyje, gavo atostogų ir iš Čikagos išvyko į Vak. Vokietiją, kur tęs toliau tarnybą. Jis tarnauja JAV kariuomenėje nuo 1956 m.

— **Arvydas Endzelis**, visus metus išbuvęs Philipinuose, sugrįžo į JAV Bunker Hill bazę, Indianoje. Būdamas I klasės lakūnas, jis dažnai skrisdavo į P. Vietnamą.

— **Jonas Sliteris** atlieka karinę tarnybą Port Gordon, Ga.

— **SP4 L. S. Waichunas**, iš Čikagos, tarnauja 60 artilerijos grupėje, transporte.

— **Jonas Račkauskas** išvyko į JAV armijos dalinį. Po 6 mėnesių jis vėl grįš prie savo darbo Čikagoje.

— **Vilius Mikaitis** baigė karinę tarnybą. Ilgiausiai jis išbuvo P. Vietname. Dabar jis įstojo tęsti mokslą universitete.

— **Pfc. A. J. Yurkynas**, tarnaudamas armijoje, įstojo į augštesnę oro šaudymo įrengimų mokyklą. Jis dabar randasi Fort Belvair, Virginijoje.

— **Kpt. Robertas Aleksiūnas** buvo pakeltas į majorus. Jis vienus metus ištarnavo P. Vietname. **Ltn. Audris Endrijonas** pakeltas į kapitono laipsnį, toliau tęsia karinę tarnybą Fort Bragg, N.C.

— **Pcf. R. Klimas**, tarnaudamas JAV kariuomenėje susirgo ir mirė po sunkios operacijos.

— **Ltn. Pranas R. Bastis**, nesenai pakeltas į aviacijos kapitono laipsnį, yra raketų bazės viršininkas So. Dakotoje.

— **Glen Nasakaitis** išvyko į karinę tarnybą Fort Huston. **Kęstutis Kuraitis**, kilęs iš Cicero, yra P. Vietname, Pku Bai srityje.

— **Juozas Diamentis** baigė karinę tarnybą. Jis septynius mėnesius dalyvavo kovose su komunistais P. Vietname. Dabar jis įstojo į technikos institutą Čikagoje.

— **Alvydas Jonikas** ir **Vytautas Kasniūnas**, čikagiečiai, atlieka karinę prievolę. Abu buvę skautai, todėl atsilankė į Rako stovyklą pas skautus.

PLK. R. LIORMANAS ATŠVENTĖ 75 M. AMŽIAUS SUKAKTĮ

Ročesteryje, N.Y. gyvenantis ir veiklus ten visuomeninėje veikloje, plk. R. Liormanas sulaukė 75 m.

Šio, Lietuvai daug nusipelnusio, kario garbingą sukaktį gražiai paminėjo DIRVA, įdėdama 92 nr. J. Mišk inio straipsnį išryškinantį pulkininko gyvenimo kelią.

Sukaktuvininką laiškais sveikino eilė lietuviškų organizacijų, įstaigų ir asmenų, jų tarpe Lietuvos atstovas Vašingtone, J. Kajeckas, L.V.S. Ramovės centro valdyba, Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugija, Mažosios Lietuvos Bičiulių draugija, Mažosios Lietuvos Rezistencijos sąjūdis ir kt. Prie jų savo nuoširdžius linkėjimus jungia ir KARYS.

Buvusių karų išdavoje amerikiečiai laiko savo ginkluotas įgulas beveik visuose žemynuose, priedo, Vietname kovojančius apie pusę miliono vyrų. Ilgas karo veiksmų užsitęsimas Vietname amerikiečių politikų nebuvo pramatytas. 1967 m. birželio mėn. Izraelio - Arabų karas dalį amerikiečių karinių jėgų pririšo Artimuose Rytuose.

Pasaulio įvykių vystymasis amerikiečius įpareigoja daugiau ir daugiau plėsti savo karinių jėgų išdėstymą įvairiuose pasaulio kraštuose, kad tęsėtų savo pažadus. Negana to, esančios įgulos ir Vietname veikiančioji kariuomenė yra reikalingi pakeitimų ir papildymų medžiagomis ir žmonėmis. Užplanuoto biudžeto nepakanka, nes reikalingas pinigų kiekis nebuvo pramatytas. Karo veiksmams Vietname nesimato pabaigos, o išlaidos nuolat didėja. Gen. Westmorelandas reikalauja didinti karines jėgas, kad galėtų vesti karą pasekmingesne kryptimi, nes nuostoliai žmonėmis ir medžiagomis kasdien žymiai didėja. Senate yra stipri nuomonė — sutelkti pakankamai jėgų ir baigti karą Vietname vienu užsimojimu. Negalint to padaryti — jėgas atitraukti (sen. J. Stennis). Yra pasisakymų prieš krašto gynybos organizaciją, kad profesionalų karių sprendimai ir pasiūlymai nerespektuojami (sen. J. G. Tower). Amerikiečiai turi iškiliausius karo vadus istorijoje, kurie moka įvertinti tiek karines tiek politines aplinkybes, tačiau su jų sprendimais nesiskaitoma politiniuose sluogsniuose. Civilinis Krašto Gynybos sekretorius, su grupe civilių patarėjų, daro krašto gynybos sprendimus, neatsižvelgdamas į Jungtinio štabo patiekiamus pasiūlymus.

Š.m. liepos pradžioje Krašto Gynybos sekretorius devintą kartą nuvyko į Vietnamą asmeniškai įvertinti padėtį vietoje, įsitikinti kiek daugiau skirti pinigų ir gyvosios jėgos, kad galėtų suintensyvinti karo veiksmus, bet ne apspręsti planą, kaip baigti karą pergale.

Iki šių metų pradžios amerikiečiai Vietname neteko apie 6,500 vyrų nukautais ir daugiau kaip 41,000 sužeistais. 1966 m. kariniai veiksmai Vietname kainavo 20 bilionų; šiuo gi metu, virš 2 bil. dolerių kas mėnesį. Karinis krašto biudžetas dabar jau siekia 1945 m. biudžetą — 81 bil. dolerių. 1953 m. Korėjos karo metu jis siekė tik 48 bil. Didžiausias dėmesys yra skiriamas ginklavimui ir aprūpinimui reikmenimis. 1966 m. Vietname buvo išmesta 600,000 tonų bombų, išššaudyta virš 500,000 tonų įvairaus kalibro šaudmenų. Artilerijos sviedinių amerikiečiai Vietname sunaudojo daugiau negu II Pasaulinio karo metu.

Daugiau 500 tiekimo laivų netrukdomi plaukioja tarp Amerikos ir Vietnamo uostų, kiekvieną dieną 30 transporto lėktuvų gabena per vandenyną medžiagas ir kovotojus 11,000 mylių atstu nuo tiekimo bazių Amerikoje iki karo veiksmų teatro Vietname — viso apie 600,000 tonų kas mėnesį. (Iki 1967 m. pradžios kautynėse ir transporto metu amerikiečiai neteko apie 1,100 lėktuvų ir 600 helikopterių.) Iš politinės pusės žiūrint — "amerikiečiai kovoja Vietname ne su tikslu užimti teritoriją bet įrodyt, kad despotizmas negali primest savo valios smurtu. Amerikos tikslas sustabdyti agresiją, kad jauna valstybė, norinti tvarkytis demokratiniais principais, nebūtų diktuojama agresoriaus atkištu šautuvo vamzdžiu." (prez. Johnsonas).

Amerikiečių karių tarpe, tačiau, yra kita pažiūra: aukos medžiagomis ir gyvaja jėga yra perdidelės tokio pobūdžio veiksmams (ribotame kare). Reikia priešo puolimus sustabdyti ten iš kur jie ateina — jo paties žemėje. Nors nuostoliai gali ir būti dideli, bet tikslas būtų pasiektas. "Pergalei pakaitalo nėra." (Gen. McArturas)

— — —

— Šiais metais Sovietų oro jėgos kreipiamos nauja linkme. Iki šiol sovietai koncentravo dėmesį į tolimo skridimo strateginius bombonešius ir didelio greičio naikintojus. Dabartinės gi gamybos lėktuvai yra judrūs ore, pritaikyti veiksmams Vietname ir Artimuose Rytuose. Būdingas jiems vertikalus pakilimas ir nusileidimas, taip pat, sparnų kampinis kaitaliojimas lėtiems ir supersoniniams skridimams. (Vertikalaus kilimo ir supersoninio greičio naikintojus Vakaruose turi prancūzai — **Mirage III-V** ir britai **P-1127**. Sparnų kampiniu kaitaliojimu sovietų lėktuvas **TFX** prilygsta amerikiečių **F-111**).

Tiek Tolimuose, tiek Artimuose Rytuose, kilimo takai neturi reikiamų kvalifikacijų sunkiems lėktuvams, todėl ir naujieji sovietų lėktuvai, daugumoje, pritaikomi trumpiems kilimo ir leidimosi takams.

Dėka š. m. birželio mėn. penkių dienų karo tarp Izraelio ir Arabų, vakariečiams pavyko susipažinti su daugeliu sovietų ginklų, kurie iš Sinajaus pusiasalio pateko Izraelio rankosna. Iš ten Vakarų sąjungininkų ginklavimosi ekspertai persigabeno juos į savo tyrimų laboratorijas. Pav. du **MIG 21**, Edwards aviacijos bazėje, yra bandomi amerikiečių aviacijos ekspertų. Vienas — Wright-Patterson lėktuvų gamybos laboratorijoje yra nagrinėjamas. Lėktuvas **MIG 21** Vietname amerikiečių lakūnams buvo kietas riešutas. Dabar iš arabų atimtais MIG'ais amerikiečiai savuose poligonuose gali išmokti sovietų oro kautynių taktikos, ir ją pritaikyti Vietname.

Kitas, amerikiečiams mažai pažįstamas sovietų ginklas, tai oro taikiniams raketa **SAM**, kurių apie pustuzinis, tuo pačiu keliu kaip ir MIG-21, atsirado amerikiečių rankose. (**SAM** greitis yra 2,600 mylių per val. Ji pasiekia 60,000 pėdų augštį.) Kadangi **SAM** raketos išdėstytos visame Sovietų užimtame plote (Baltija - Uralas - Pacifikas, vakariečiams bus labai pravartu susipažinti iš pagrindų su šio ginklo technologija ir surasti būdus apsaugai. Gera proga yra, taip pat, susipažinti su sovietų elektronine technika, kuri, pasirodo, esanti labai augštų kvalifikacijų **SAM** raketos įrengimuose, pažinti mechaninę raketos gamybą, metalurgiją, laidymo techniką ir eilę kitų inžinerinių duomenų.

Priedui, nemažiau yra naudinga susipažinti su sovietų pėstininkų ginklais, artilerija (vienas pabūklas patekęs amerikiečių rankosna nebuvo iki šiol dar niekur matytas — tai 130 mm patranka, 70 sviedinių per minutę greitošaudos, labai didelio pradžios greičio, labai lėkštos trajektorijos, didelio taiklumo, net iki 17 mylių, manoma, kad ši patranka yra la-

bai veiksmingai vartojama Vietname "DMZ" zonoje. Šis pabūklas yra vadinamas M-63).

Dėmesio verti ir paskutinieji sovietų **T-55** vidutiniai tankai, su infraraudonų spindulių taikymo įtaisais tinka nakties veiksmams; vidaus nauji įrengimai yra su labai tiksliais krypties nustatymo instrumentais (važiuojant be kelių, naktį, rūke).

Be kitų, dar pažymėtina prieštankinė raketa **SHMEL**, šaudoma nuo mažos platformos pritaisytos ant autovežimio panašaus į amerikiečių džypą. Skrendanti raketa yra valdoma kabeliu, kuris nuolat yra sujungtas su autovežimiu. Tolinaša — 1.5 mylios.

Pagal paimtus iš arabų sovietų ginklus galima daryti išvadą, kad sovietai greta plataus masto branduolinės energijos ginklavimosi ir priešraketinės gynybos išvystymo, dideliu mastu vysto bei tobulina ir įprastą karinį ginklavimą.

— Ekonomičeskaja Gazeta 1967 m. vasario mėn. numeryje patiekia sekančius duomenis apie Sovietų armijos intelektualinį pasirengimą. Kas ketvirtas karininkas yra baigęs karinį augštąjį mokslą, arba tolygią specialią mokyklą. Dėmesio centre yra inžinerinis parengimas, todėl vadovaujamuose postuose karininkai yra visi su inžinerijos augštuoju mokslu. Apie 90% pašauktųjų karinėn tarnybon yra baigę augštesnes, vidurines ar pradines mokyklas, iš jų apie 70% turi kokią nors techninką specialybę. Karinėje tarnyboje antraisiais metais jie jau būna parengti atskirose šakose augštų kvalifikacijų specialistais.

Kiek skelbti nuošimčiai teisingi, sunku būtų pasakyti, tačiau pagal spaudoje skelbtus duomenis, sovietų šio meto tiek taktinis tiek strateginis ginklavimas reikalauja tikrai nemažo kiekio, gerai parengtų, specialistų. O, kad sovietai turėjo pakankamai laiko ir galimybių jų prisiauginti, netenka abejoti.

— Plačiai spaudoje buvo kalbama apie sovietų miestų priešorinio puolimo gynybos sustiprinimą. Kaip taisyklė — vykdyti puolimą, reikia pirmoje eilėje turėti gerą gynybos priedangą (ypatingai kada turima reikalo su oro jėgomis), todėl ir amerikiečiai prabilo spaudoje skaičiais, su kritika, dėl Amerikos nepakankamo pasirengimo prieš galimus du agresorius — Sovietų Rusiją ir Kiniją. Sovietai skaitomi dabartiniais oponentais su savo branduolinių ginklų arsenalais; kiniečiai (Gynybos sekretoriaus Mc Namaros pareiškimu) iki 1970 m. su branduoliniais ginklais nieko pavojingo šiam žemynui dar neturės. Tačiau, 1970 m. amerikiečių priešraketinė gynyba turės būti viršesnė prieš sovietus ir prieš komunistinius kiniečius, sudėjus juos drauge. Pagal spaudoje skelbiamus duomenis, dabartinis amerikiečių gynybos arsenalas atrodo nevisai atatinkantis šiuo metu esamiems reikalavimams. Iš 1000 **Minuteman** raketų, išdėstytų J.A.V. sienose, net 750 yra jau penkių metų senumo, trumpos tolinašos (6,300 mylių). Likusi dalis užpildyta galingesnėm (daugiau megatonų) ir 7,500 mylių tolnašumo A-raketom — **Minuteman II**, kurios palyginus su Minuteman I ir Polaris (tolinaša — 2,875 mylios) daug pranašesnės ir galinčios pasiekti betkurią Kinijos ar Rusijos vietą. Nelaimei, **Minuteman II**, kurios bandymų metu, Cape Kennedy, praėjo visai patenkinamai, kai buvo įmontuotos į pastovius raketų laidymo šulinius, tikrinant, pasirodė 40% neveiksmingos. Bandant Grand Forks, N. Dakotoj, trys raketos iš eilės prieš mygtuko paspaudimą parodė raudonos šviesos pavojaus signalus — tai reiškė, kad susidedanti iš trijų dalių raketa nepakiltų iš šulinio, arba taptų pavojinga iššovus, dėl blogai veikiančios valdymo sistemos. Krašto gynybos padėtis, tuo būdu, atsidūrusi pavojingoje padėtyje, palyginus su sovietų pasirengimais. Jei susumuot amerikiečių A-strateginės jėgas, kurios susideda iš 1000 **Minuteman**, 54 **Titan** raketų, 656 **Polaris** (povandeniniuose laivuose), 555 strateginių lėktuvų **B-52**, 80 — **B-58**, (60 iš **B-52** yra Guame ir Tailande, Vietnamo frontui), tai šiuometinis amerikiečių A-puolimo arsenalas priešininkui suteikia tikras atostogas.

B. B.

ARABŲ PABĖGĖLIŲ PROBLEMA

Dėl pusantro milijono arabų pabėgėlių likimo dabar lieja ašaras arabų valstybių "humaniškieji" vadai.

Aišku, kad arabų pabėgėlių didelės masės likimas ne tik iššaukia pasigailėjimą, bet ir būtinumą išspręsti dvidešimt metų užsitęsusią problemą. Nei Nasseriui ir nei Husseinui visai nereikėjo verkti krokodilo ašaromis, bet imtis realių priemonių. Tos realios priemonės, pirmoje eilėje, privalėjo būti sąžinės dalykas pačių arabų valstybių ir jų vadų, kadangi tos valstybės yra pasakiškų turtų valdytojos, turtų semiamų iš naftos, sudarančios 65% viso pasaulio naftos versmių.

Saudiarabijos karalius, su visa savo gimine ir haremais, kasdien gauna tiek pajamų (iš naftos pramonės), kad užtektų visą masę pabėgėlių išmaitinti ištisą mėnesį.

Kuveito valdovas emiras Abdullasas-Salim iš naftos turi metinių pajamų 1,4 milijardo dolerių — t.y. kapitalas, kurio užtektų visą masę pabėgėlių aprūpinti dešimtį metų, taipogi išspręstų jų likimo ir materialinio aprūpinimo klausimą.

Statistiniai daviniai 1966 m. rodo visų arabų valstybių pajamas už parduotą naftą — 28 milijardus dolerių. Grynas pelnas, 6 milijardai dol. eina į arabų valstybių valdovų kiauras kišenes.

Austrijos žurnalistas S. Schlamma, pabūvojęs Art. Rytų visose arabų naftos valstybėse, sąžiningai ir su pasipiktinimu pastebi, kad niekas, o tik arabų valstybių galvos ir vadai išperka Europoje milijonines brangenybes papuošalams ir azartinio lošimo klubuose palieka milijonus dolerių.

Bendrai paėmus, arabų valstybių "šimtas šeimų" eksploatuoja savų kraštų visus naftos turtus. Kreiptis į pasaulį jiems visai nereikia, nes ir patys gali lengvai likviduoti pabėgėlių problemą, jų pragyvenimui skirdami kasmet nors po 15 milijonų dolerių.

Iš antrojo su Izraeliu karo arabų galvos, atrodo, galėjo aiškiai suprasti, jog jei ir mažiau visokių modernių ginklų turėdami, bet, kaip žydai, gerai apmokintą, išsilavinusių karių kariuomenę (mokančių kaip ir kada turimus ginklus pavartoti) turėdami,

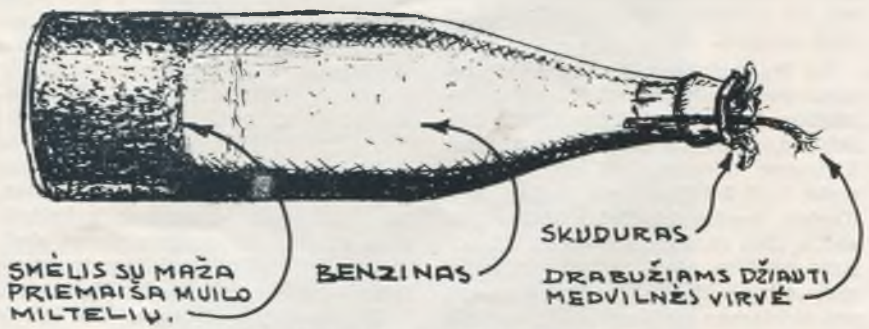

MOLOTOV COCTAIL

TOKIĄ SCHEMĄ PASKELBĖ NEW-YORK'O "REVIEW", KAIP PAČIAM PASIGAMINTI TOKĮ ĮTAISĄ.

Viršuje — meninės dalies klausosi, iš k.: p. Pumputienė, p.p. Liaukai, p. Sanda, p. J. Montvila, p. O. Bilerienė, p. H. Garmienė, p. B. Oniūnienė. Už stalo, matosi meninės dalies dalyvių nugaros, dešinėje — vadovas, V. Alksninis. Apačioje — minėjimo dalyviai pertraukos metu, vasarvietės kieme. Iš k.: B. Balčiūnas, L. Čėsnienė, K. Jankūnas, M. Raulinaitienė, L. Jankūnienė, J. Matiukas, V. Raulinaitis ir A. Kaunas (žiūr. 254 psl.) Nuotr. L. Tamošaičio

NEW YORKO RAMOVĖNAI PAMINĖJO RUGSĖJO 8 DIENĄ

Tautos Šventės — IX. 8 minėjimas įvyko rugsėjo 16 d., J. ir H. Garmų vasarvietėje, Echo Valley, Echo Lake, Pennsylvania.

Suvažiavo apie 30 ramovėnų su poniomis ir svečiais. Erdvioje vasarvietės salėje minėjimą atidarė New Yorko sk. pirmininkas plk. J. Šlepetys, primindamas šventės reikšmę.

Meninę dalį — B. Sruogos "Milžino paunksmėje" ištraukų skaitymą — pravedė kult. reik. vedėjas V. Alksninis. Skaitė: V. Česna, K. Jankūnas, L. Česnienė, V. Raulinaitis ir J. Klivečka.

Po pertraukos programą perėmė KARIO štabas, pravedė Z. Raulinaitis. B. Balčiūnas supažindino audienciją su k a r o sąvoka, mesdamas trumpą žvilgsnį į jo plėtrą; iškėlė ir valstybės saugumo klausimą, bei Lietuvos sienų gynybą. Po gyvų diskusijų, L. Bileris patiekė KARIO finansinio stovio apžvalgą, pabrėždamas, kad pakilus spaudos kainoms, teks kelti KARIO prenumeratos kainą.

Ta proga dalyviai parėmė KARĮ aukomis, viso apie 90 dol.

Po vakarienės buvo perskaitytas dr. A. Budreckio žodis į KARIO bičiulius (talpinamas ištisai šiame KARYJE, 243 psl.).

Linksmoji dalis ir šokiai tęsėsi iki gilios nakties.' Visi dalyviai likosi nakvynės. (Žiūr. 253 psl. L. Tamošaičio nuotr.) **D.**

— — —

Minėjimo proga New Yorko ramovėnus raštu pasveikino Bostono sk. p-kas K. Šimėnas, Waterburio sk. K. Urbšaitis, ramovėnas, dail. J. Juodis ir KARIO skaitytojas A. Diržys, kurio sveikinimas taip skamba:

Ačiū už kvietimą dalyvauti Tautos Šventės minėjime, kurį ruošiat — lytų ar nelytų — Pocono kalnų šlaituose.

Negalint man asmeniškai dalyvauti, siunčiu širdingą sveikinimą visiems šio minėjimo dalyviams, menantiems didingą istorinę dieną, didįjį vyrą Vytautą, didelę ir stiprią tada buvusią ir Lietuvą.

Širdingi mano linkėjimai, geros sekmės linkėjimai Kario Redaktoriui, redaktoriui tiek kietam ir ištvermingam, kad eilėj metų jis apie "nuovargį", atrodo, nė nesusapnuoja. Tesuteikia jam paguodą visas Kario bendradarbių suvažiavimas darniu maršu pagal "Kario" trimitą, bendradarbiavimu petys petin tam taip brangiam reikalui — Lietuvos laisvei.

Kaip tik šiandien, t.y. tą pačią dieną, kada netenku malonumo pabūvoti Jūsų visų šaunioj draugystėj, turiu tam tikrą šios skriaudos ir išlyginimą. Šiandien 7 val. v. kalbu Elizabeth N.J. visuomenei, taip pat Tautos Šventės minėjime čia. Ir jaučiu, kad žygiuoju su Jumis, mieli kariai, žingsnis žingsnin, patys petin — tuo pačiu maršu.

Su pagarba,

Ant. Diržys

ČIKAGOS RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Rugsėjo mėn. 17 d. Jaunimo namuose įvyko pirmas po vasaros atostogų skyriaus narių susirinkimas, kurį pravedė Juozas Rapšys ir Kazys Markus. Pranešimus apie skyriaus nuveiktus darbus ir ateity numatomus, padarė skyriaus pirm. A. Juškevičius. Jis painformavo, kad skyriaus valdyboje įvyko pasikeitimų, būtent: valdybos kasininkui M. Maksvyčiui pasitraukus kasininko pareigas eiti buvo pakviestas K. Leknickas. Beto, jis kvietė pasisakyti dėl išvažiavimo į International Friendship Garden, kurį valdyba yra numačiusi įvykdyti dar šią vasarą. Išvažiavimo reikalą paliko įvykdyti tik norintiems. Taip pat, painformavo, kad ir šįmet bendras Naujų Metų sutikimas įvyks, bet tik naujoje vietoje, kurios adresas bus paskelbtas vėliau.

Skyriaus KARIO atstovas J. Stankūnas pranešė, kad spalio 22 d. Jaunimo namuose, draug su Birutės dr ja, yra ruošiama arbatėlė su programėle. Pelnas yra skiriamas paremti KARĮ. Beto, jis kalbėjo apie ateityje ruošiamą pobūvį, kuriame dailininko Vaitekūno dovanotas paveikslas bus leidžiamas loterijos būdu, ir kad tas pobūvis taip pat ruošiamas KARIUI paremti.

Atstovas taip pat kvietė įsigyti loterijos bilietų, kurių knygutė tik $3.00 už šešis bilietus.

Susirinkimo eigoje Centro valdybos narys J. Gaižutis iškėlė klausimą, kad susirinkime turėtų visuomet būti skaitoma kokio nors turinio paskaita ir šiame susirinkime pasiūlė pakviestinarį Povilą Dirkį, kuris turėjo paruoštą paskaitą apie a.a. inž. E. Galvanauską. Susirinkimas tam J. Gaižučio pasiūlymui pritarė ir P. Dirkis buvo pakviestas paskaitą skaityti. Paskaitos turinys buvo įdomus, nes atskleidė velionio gyvenime daug dar nežinomų dalykų ir įvykių, už tai prelegentas buvo palydėtas aplodismentais.

Po paskaitos ėjo įvairūs sumanymai, pageidavimai kaip labiau pagyvinti ramovėnų veiklą. Pabaigoje ugningai kalbėjo Antanas Rėklaitis, Lietuvių Fondo atstovas, kuris įtikinančiai kvietė paremti "Nežinomojo Kario įamžinimą" fonde.

P. Erdvys

— — —

Žmogau, pagalvok apie savo kilmę; juk buvai sutvertas ne tam, kad gyventum kaip žvėris, bet kad sektum dorybę ir išmintį. **Dantė**

Minia turi daug galvų, bet neturi smegenų. **Rivarol**

Valstybė (ir tauta), kaip ir žuvis, pradeda gesti nuo galvos (t.y. vadų).

F. Harris

---

tokios katastrofos nebūtų išgyvenę.

Jei arabai nenori, kad jų žemes ateityje valdytų Izraelis, privalo užmiršti brangių papuošalų pirkimą, azartinius lošimus, o už tuos pinigus savo valstybėse statyti kodaugiausia bendro lavinimo ir augštesniųjų mokyklų. Nes naujausiųjų ginklų vartojimui reikalingi augšto išsilavinimo ir įgudę kariai.

K. M. J. Šarūnas

Mirus

A.a. C. ŠČEPAVIČIENEI

nuoširdžiai užjaučiame sūnų BRONIŲ ŠČEPANAVIČIŲ ir artimuosius

L. BILERIO ŠEIMA

DĖL MINĖJIMŲ

Mes, Čikagos ramovėnai, esame labai užimti įvairių minėjimų. Kadangi taip daug jų rengiama, tai pasimiršta reikšmingesnieji, kuriuos būtinai reikėtų prisiminti.

Kiekivienais metais, taigi ir šįmet, liepos mėnesį, buvo minimas mūsų didvyrių Atlanto nugalėtojų, kpt. S. Dariaus ir S. Girėno žuvimas.

Jau 36 metai prabėgo, kai Soldino miške nulūžusių eglių stuobriai liudija tą baisią nelaimę. Ten, liepos mėnesio 16 dieną, susirenka vokiečių kilmės žmonių, kurie atneša gėlių ir pagerbia mūsų narsiuosius vyrus.

Šįmet ir mūsų pavergtoje tėvynėje okupantas nedraudė prisiminti ir pagerbti Atlanto nugalėtojus. Visi gerai žino, kad kiekvieno lietuvio širdyje yra žaizdelė, kuri niekuomet neužgis, kol bent vienas lietuvis gyvens. Todėl daugelyje vietų jie buvo prisiminti.

O kaip gi šįmet, mes čikagiečiai, pagerbėme mūsų didvyrius? Turiu pasakyti, kad labai liūdnai. Kiekvienais metais minėdavome labai iškilmingai, gausiai susirinkdavome prie jų paminklo, dėdavome vainikus, gėles, giedodavome himnus. Šįmet to nebuvo.

Minėjimo priešaky buvo ir yra Dariaus ir Girėno Amerikos veteranų postas. Prie jų, paprastai, prisideda lietuviškos organizacijos ir visuomenė. Šįmet minimasis postas, kartu su Market Parko bendruomenės skyriumi, kvietė visus pagerbime gausiai dalyvauti. Kvietė ir mus. Liepos 23 d. 3 val. pradėjo rinktis publika. Publikos atėjo nemaža, o mūsų labai nedaug, mažiau negalėjo ir būti.

Kai 1966 metais buvo minimas Ukrainos vado gen. Petliūros žuvimo sukaktis, į minėjimą buvome pakviesti ir mes, atvyko mūsų nemaža. Vieni mašinomis, kiti autobusais skubėjome, kad nepavėlavus.

Pats savęs klausiu. Kuo nusipelnė mūsų tautai minimas generolas, kad mūsų gerokas būrys susirinkome jį pagerbti? Ar jis 1919-20 metais kovojo mūsų savanorių eilėse? Ar jis garsino mūsų kraštą vardą, kaip mūsų didvyriai kpt. Darius ir Girėnas? Jei taip buvo, tai aš to nežinau. O jo pagerbti susirinko be mūsų, dar ir įvairių lietuviškų organizacijų. Užėmėme net pusę salės.

Taip, visi vadai ir kovotojai verti pagarbos ir pagerbimo, kurie tik kovojo už savo kraštо laisvę, ar žuvo. Bet, man atrodo, kad pirma reikia mums prisiminti ir tinkamai pagerbti savo pačių didvyrius, o jau vėliau pagerbti ir kaimynus.

Kad ne kpt. Darius ir Girėnas dar ir šiandieną kiti kraštai nežinotų kur mūsų tėvynė Lietuva randasi. O, tačiau, jų prisiminimas, laikas nuo laiko, eina pamirštin. Atgaunant mūsų tėvynei laisvę, kpt. Darius kovojo tų pačių savanorių, dabar ramovėnų, eilėse, tai viena; o, antra, to jam neužteko. Kad apie mūsų tėvynę žinotų visas pasaulis, jis nutarė išgarsinti Lietuvos vardą perskrendant Atlantą. Tą nutarimą jis įvykdė, pastatydamas savo tėvynę kitų valstybių priešaky.

Jų testamento ir tragiško žuvimo prisiminimas įpareigoja kiekvieną lietuvį ateiti prie jiems pastatyto paminklo, nusilenkti ir juos pagerbti. Tačiau, kada jau taip mus nuvargina visoki kiti minėjimai, gal reikėtų tokius svarbius įvykius minėti rečiau — kas penki ar dešimt metų.

Gal tuomet gausiau susirinktume ir gražiau pagerbtume?

Ramovėnas K. Leknickas

DAUGIAU ATSIMINIMŲ!

Buvęs nepriklausomos Lietuvos artilerijos majoras, Petras Gudelis, dabar gyvenąs V. Vokietijoje, dažnokai ir gražiai rašė KARYJE apie karo komendantūras ir kitas karines organizacijas, kuriose jam teko tarnauti, veikti. MŪSŲ SPARNUOSE jis rašo apie savo keliones po Europą ir įspūdžius, bei studijas apie vieną kitą kadaise buvusius religinės srities mokslininkus ir kt,

Deja, niekada ir niekur neteko užtikti atsiminimų apie p. P. Gudelio tarnybą nepriklausomos Lietuvos artilerijoje, nors caro laikų tarnybą Karso tvirtovės artilerijoje jis mielai aprašė. N. Lietuvoje jis gražiai sutvėrė I-mą gaubicų bateriją, ugdė ją, vadovavo jai kautynėse ir žygiuose. Toji baterija davė Lietuvai eilę žymių žmonių: architektą V. Landsbergį, plk. prof. dr. J. Vėbrą, ir kt.

Būtų netik labai įdomu, tačiau reikalinga ir būtina mūsų karo istorijai tos baterijos buvimą taip tiksliai ir gražiai, kaip p. P. G. moka, aprašyti KARYJE.

Toji baterija 1920 metais pateko lenkų nelaisvėn be savojo vado, kuris tų nelemtų kautynių metu, buvo baterijos rezerve. Vėliau majoras Gudelis tarnavo Šarvuotų traukinių pulke.

Buvę kariai, ypač tos baterijos vyrai, laukte laukia kada tie brangūs aprašymai pasirodys KARYJE.

Jonas Eivenis

LAIŠKAS KARIO REDAKCIJAI

Dėl knygos
"Sovietinis genocidas Lietuvoje"

Jau bent keliuose laikraščiuose rašyta apie įsteigtą Lietuvos Tyrimo Institutą. "Draugas" Nr. 181/67 laiškų skyriuje patalpino straipsnelį. To straipsnelio autorius pasirašė J. Pietietis ir atkreipė mano dėmesį. Jis rašo: : : : "Spaudoje paskelbtas Lietuvos Tyrimo instituto atsišaukimas rinkti medžiagą apie Lietuvos gyventojų naikinimus nuo 1940 metų birželio 15 d. iki dabar, yra visuotinai visų pažiūrų lietuvių remtinas.

Prie to norėčiau pastebėti, kad apie bolševikų nukankintus, kalintus ir pan., prieš apie 10 metų per visą spaudą buvo skelbta, kad tokį veikalą imasi redaguoti vienas asmuo, bene J. Rimašauskas, jei prisimenu ... dėl kokių tai priežasčių knyga nepasirodė."

Taip, buvo atsiradusi kokia tai **Lietuvių Buvusių Politinių Kalinių Sąjunga** Čikagoje. Ji išsiuntinėjo laiškus asmeniškai, kaip ji pati savo laiško prieraštėje sako ... "Kadangi naudojomės mūsų turimų kelių dešimtų tūkstančių lietuvių adresynu"... Tą LBPKS-gos laišką gavau ir čia dedu ištisai:

"Lietuvių Buv. Politinių Kalinių Sąjungos Chicagoje valdyba

Chicago, 1955 m. birželio mėnuo

G. T.

Lietuvos okupacijos 15-kos metų sukaktuvių proga, Lietuvių buv. Politinių Kalinių Sąjunga Chicagoje ima si didelio darbo. Ji leidžia Jono Rimašausko paruoštą knygą "Sovietinis genocidas Lietuvoje".

Tai daugiau kaip 500 psl. darbas, kuriame įvardinama arti 5000 asmenų ir patiekiama 200 dokumentų ir dokumentinių foto nuotraukų. Tai pirmosios bolševikų okupacijos Lietuvoje genocidinė enciklopedija.

Kadangi tokios knygos išleidimas (kietais viršeliais) kainuoja apie 7000 dol. ir Sąjunga nėra pajėgi savo turimomis lėšomis jos išleisti, prašau Jus tapti knygos prenumeratoriumi. Paprasta prenumerata kainuoja 5 dol.ir garbės — 10 dol. ir daugiau. Leidinį perkant pas platintojus kainuos 7 dol.

Jei nesusidarys rimtesnių kliūčių knyga pasirodys š.m. rugsėjo-spalio mėn.

Knygai specialų įvadą paruošė Amerikos Lietuvių Tarybos pirmininkas Leonardas Šimutis.

Padėkite mums pastatyti amžiną paminklą komunizmo aukoms! išryškinkime Lietuvos okupantų genocidinius darbus.

Gautas pelnas bus skiriamas antikomunistinei akcijai. Panašus darbas

ALGIMANTAS VILKAS ŽUVO VIETNAME

Kovoje su pasaulio ir kartu Lietuvos priešu Vietname, 1967 m. rugpjūčio mėn. 7 d., žuvo lietuvis karys Algimantas Vilkas.

Algimantas Vilkas gimė 1931 m. rugpjūčio mėn. 21 d. Panevėžyje. Jo tėvas atsargos kapitonas Kazimieras Vilkas, tuo metu buvo Panevėžio aps. policijos vadu, o motina Frida mokytojavo vienoje iš Panevėžio mokyklų.

Algimanto jaunystė buvo sunki, nes bolešvikams okupavus Lietuvą jo tėvas, buvęs policijos vadas, buvo persekiojamas ir turėjo slapstytis, o jo šeima, drauge su Algimantu, kentėjo nuolatinę baimę, kol pagaliau jiems pasisekė pasitraukti į Vakarus.

Algimantas mokytis pradėjo Panevėžyje, o vėliau— Vokietijoje. Atvykęs į JAV, jis čia baigė metalo virinimo mokyklą ir dirbo keliose įmonėse. 1955 m. savanoriu įstojo į JAV kariuomenę. Armijoje įsigijo augštesniosios mokyklos diplomą, išėjęs įvairius kursus, gavo kelias kario specialybes. Tarnavo jis JAV, Grenlandijoje, Vokietijoje, Korėjoje, o 1967 m. gegužės mėn. 19 d. savanoriu nuvyko į Vietnamą kovoti su komunizmu.

Algimantas Vilkas žuvo Vietname 1967 m. rugpjūčio mėn. 7 d. Jo kūnas buvo atvežtas į Hamiltoną, Kanadoje, kur gyvena jo tėvai. Rugpjūčio mėn. 15 d. iškilmingomis bažnytinėmis ir kariškomis apeigomis, Algimantas buvo palaidotas Šv. Jono lietuvių kapuose, netoli Toronto, Ont.

Algimantas Vilkas parodė drąsų ir taurų pavyzdį, kaip reikia kovoti ir aukotis už laisvę. Ilsėkis ramybėje!

Petras Starevičius

---

yra numatomas išleisti ir anglų kalboje.

Užsakymus ir pingus siųsti LBPK S-gos Chicagoje iždininkui šiuo adresu: Mr. Juozas Žičkus, 6357 So. Albany, Chicago 29 Ill.

Jungiame dvi prenumeratos korteles. Viena Jums, o antroji Jūsų kaimynui.

Laukiame Jūsų palankaus atsiliepimo.

Lietuvių Buv. Politinių Kalinių
Sąjungos Chicagoje Valdyba"

Knyga, mano nuomone, buvo remtina ir ilgai nelaukęs užpildžiau vieną prenumeratos kortelę. Ją, pridėdamas $5.00, pasiunčiau kaip laiške buvo nurodyta, Juozo Žičkaus adresu. Po to, nė apie knygą, nė apie tos knygos prenumeratos pinigus — nė šnipšt.

Kad knyga gali greitai nepasirodyti, arba ir visai nepasirodyti, tai nė vieno nenustebins, nes knygai nepasirodyti yra daug įvairių priežasčių. Bet kaip su tos knygos prenumeratai surinktais pinigais?

Po kelių metų, norėdamas žinoti apie knygą ir jos prenumeratą, kreipiausi laiškais į J. Žičkų. Pirmą laišką parašiau 1958 m. birželio 20 d., antrą — 1958 m. liepos 22 d. ir trečią — 1958 m. rugpjūčio 25 d., bet Žičkus nė į vieną laišką nesiteikė atsakyti. Kokia priežastis, p. Žičkau?! Kodėl tyli? Manau,kaip tas J. Pietietis išsireiškė, kad darbas remtinas. Tos nuomonės buvau ir esu ir manau, kad 1955 m. buvo daug kitų panašių, kurie pasiuntė vietoj penkinės, net ir po daugiau. Tik prisiminti reikia, naudojotės kelių dešimtų tūkstančių lietuvių adresais. Nemanau, kad jie visi buvo kurti-nebyliai.

Mano šis klausimas keliamas ne pirmą kartą. Kaip minėjau, trimis laiškais kreipiausi į iždininką J. Žičkų. Atsakymo jokio. Kreipiausi per spaudą į tą vadinamą 1955 m. Čikagoje susidariusią LBPKS-gos valdybą, jei tokia buvo, prašant paaiškinti apie tą J. Žičkaus iždą. Rezultatai: kaip su botagu į vandenį.

Kas žino, kad tais metais buvo susidariusi Lietuvių Buv. Politinių Kalinių S-gos valdyba Čikagoje (o jei buvo, kodėl ji tyli)? Jos sąstatas niekur nebuvo skelbtas, nurodant tik iždininką kur reikia pinigus siųsti. Aš turiu interesą. kaip aukščiau pažymėta, kad ir mano pas tą iždininką randasi "ubago grašis". Tegul ir tiek, bet nepakęsiu, kad tie pinigai, kurie buvo skirti knygai, būtų išleisti.

Nenorom peršasi mintis, kad LB PKS-ga Čikagoje su visa valdyba sutilpo į J. Žičkaus asmenį. Kaip ten bebūtų su valdyba, bet iždininkas už iždą lieka atsakingas: kadangi knyga nepasirodė, ilgai nelaukdamas grąžink prenumeratos pinigus pagal prenumeratos kortelės nurodytą adresą.

Dabar atsirado Lietuvos Tyrimo Instituto Taryba. Tikslas tas pats, bet daug yra naujovės. LTST sudarą asmenys viešai pasiskelbė spaudoje pasiskirstę pareigomis; tai asmenys — veikėjai visiems gerai žinomi. VL IKui pasiūlius ir jiems sutikus tą nelengvą darbą dirbti, galima pasitikėti, kad jie pasiimtą uždavinį atliks be priekaištų. Tačiau nereikia manyti, kad jie tą darbą atliks be plačiosios visuomenės talkos. Daug iš mūsų yra kurie patys kentėjo, matė savo artimųjų bei pažįstamų kančias. Todėl, žinias ir korespondenciją siųsti: **Lithuanian Research Institute,**

29 West 57th Street Fl. 10
New York, N.Y. 10019, U.S.A.

J. BARČAS
2556 Norman Ave.
Detroit, Mich. 48209

— — —

Tiesa yra kur-tai virš dviejų kraštutinumų, bet ne tarp jų.

D. v. Hildebrand

— — —

Žmonių likimas yra jų pačių rankose — paveldėtos praeities supratime ir sugebėjime valdyti proto dovaną.

Intelektualai, menininkai, valstybininkai, bendrai, visas visuomeniškasis elitas yra atsakingas už savo vaidmenį: — tradicijas ir protą jis privalo naudoti, kad veiktų į įvykių eigą, bet ne plauktų pasyviai su dabarties banga. Tos atsakomybės atmetimas, ar atsisakymas jos yra "trahison des clercs" — intelektualų išdavystė, taip ryški šiame 20-me amžiuje.

F. S. Meyer, N. R.

Kaina
2.- a

LIETUVOS POLICIJA

(atkelta iš 242 psl.)

kruopščiu darbu sukurtas ir puikiai veikęs Lietuvos administracijos aparatas žiauraus okupanto bematant buvo sunaikintas. Lietuva buvo išprievartauta ir apiplėšta.

Vokiečiam Lietuvą okupavus, 1941 m., laikinoji Lietuvos vyriausybė, valstybės administracijos aparatą buvo atkūrusi. Nuo baisaus bolševikų teroro išlikusieji policijos tarnautojai, laik. vyriausybės pašaukti, grįžo į pareigas, bet vokiečiam Lietuvos laik. vyriausybę likvidavus ir įsteigus neva lietuvių savivaldos organus, Lietuvos policija buvo subordinuota vokiečių SS ir tvarkos policijos vadui, nacių generolui Lietuvoje. Vokiečiai tikėjosi iš lietuvių policijos pagalbos vykdant priespaudą ir išnaudojant Lietuvos gyventojus, bet labai apsiriko. Lietuvis policininkas, savo metu, išmokslintas ir patriotiniai Lietuvos kariuomenėje bei policijos mokykloje išauklėtas, kad ir vokiečių valdžioje būdamas, pasiliko ištikimas savajam kraštui, savajai tautai. Dirbo ne Reicho, bet Lietuvos labui. Apie visokius vokiečių žandarmerijos numatytus vykdyti aruodų "valymus", gyvulių bei pašaro rekvizicijas, jaunų vyrų "medžiokles", kratas ir t.t., lietuviai policininkai įvairiais būdais įspėdavo gyventojus ir todėl vokiečių žygiai baigdavosi nesekmingai. Geštapas įtartadavo lietuvius policijos pareigūnus, areštuodavo juos, terorizuodavo, išsiųsdavo frontan, ištremdavo Reichan priverstiniems darbams, atiduodavo SS telsmui, kuris dažniausia nuteisdavo mirties bausme. Tokiu būdu buvo nužudyta keliolika lietuvių policijos pareigūnų. Dėl tokių su vokiečiais santykių, lietuviams tarnauti policijoje pasidarė nebeįmanoma, o vokiečiai iš tarnybos neatleisdavo. Prasidėjo policininkų masiniai, ypač iš Rytinių Lietuvos apskričių, dezertyravimai. Tokių dezertyrų buvo užregistruota virš 500, nors faktinai jų buvo žymiai daugiau. Iki 1944 metų pabaigos lietuvių policijoje, įvairiose pareigose, tarnavo virš 7000 vyrų.

Nuo 1921 metų, nepriklausomos Lietuvos visų rūšių policija, turėjo savo metinę šventę — spalių 2 d. — Angelų Sargų — dieną. Tą dieną iš visos Lietuvos kampelių, rinktiniai mūsų policijos vyrai, puošniomis tarnybinėmis uniformomis, suvažiuodavo į laikiną krašto sostinę. Čia, katedroje, iškilausydavo iškilmingas pamaldas, o po iškilmingų pietų policijos klūbe, žygiuodavo į ąžuolyną, kur vykdavo įvairių sporto šakų rungtynės ir žaidimai. Pabrėžtina, kad policijos eilėse turėjome geriausius šaulius, nekartą tarptautinėse šaudymo runktynėse laimėjusius pirmuosius prizus.

Iškilmingo policijos žygio su garsiu policijos orkestru priešakyje (kplm. Br. Jonušas), grojančiu nuotaikingus maršus, pasižiūrėti Laisvės Alejoje susirinkdavo didelės žmonių minios. O kiek gėlių mergužėlės sumesdavo bežygiuojantiems policininkams po kojų!... Žmonės mylėjo savo policiją — Angelus Sargus — didžiavosi ir gėrėjosi ja.

Lietuvos policija galutinai buvo likviduota 1944 metų spalių mėnesį. Dauguma buv. policijos tarnautojų, išvengusių ištrėmimo Sibiran ir nenukankintų, pasitraukė į Vakarus, išsiskirstė po visą laisvąjį pasaulį. Nemažas jų skaičius apsistojo Čikagoje. Čia jie turi įsteigę klūbą — "KRIVULĘ". Steigiant šį klūbą nemaža pasidarbavo aukščiau minėtas rašytojas - redaktorius Br. Kviklys. Jau, berods 6 metai, "Krivulės" valdybai sekmingai pirmininkauja energingasis Povilas Dirkis.

Klūbo narių tarpe yra neblogai plunksną valdančių vyrų. Spalių 2-sios proga, juos visus sveikinu ir linkiu nedelsiant prižadinti iš saldaus miego "Krivulėnų atsiminimų rašytojų komisiją", kurios vardas nusako ir jos paskirtį. Buv. Lietuvos policijos tarnautojų atsiminimai kruopščiai surašyti ir gražiai atskira knyga išleisti būtų labai naudingas įnašas į mūsų valstybės kūrimosi memuarinę literatūrą. Tokia knyga yra ne tik pageidaujama, bet labai reikalinga.

Tad, vyrai, kas gali į darbą! Jeigu pavieniai kaikurie buvę policijos tarnautojai sugebėjo parašyti ir išleisti savo asmeninius atsiminimus (A. Neverdauskas, "Pajūriais—pamariais"), nejaugi kolektyvui tas nebūtų įmanoma?...

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Jono Budrio Atsiminimai, KONTRŽVALGYBA LIETUVOJE, 224 psl., iliustracijos ir aplankas Pauliaus Jurkaus; išleido DARBININKAS, 1967 m.

William R. Schmalstieg, Antanas Klimas, LITHUANIAN READER FOR SELF-INSTRUCTION, 62 psl.; išleido Tėvai Pranciškonai, Brooklyne, 1967 m.

Juozas Švaistas, DANGUS DEBESYSE, autoriaus išgyvenimai 1918-1919 metais. 325 psl. NIDOS leidinys.

TREČIOJI PRADALGĖ, Literatūros metraštis, 414 psl. NIDOS leidinys.

Eddy Florentin, THE BATTLE OF THE FALAISE GAP, vertė iš prancūzų kalbos Merwyn Savill. 362 psl. įrišta, su aplanku, daugiau kaip 75 žemėlapiai ir nuotraukos, kaina $7.50. Išleido Hawthorn Books, Inc. 70 Fifth Avenue, New York, 10011.

— — —

Birželio 5 d. smogdamas arabams Izraelis, jei ir negavo amerikiečių ir britų orinės taktinės priedangos, tai didžiosios Vakarų valstybės vistik parūpino Izraeliui tokią strateginę priedangą, be kurios Izraelio jėgos nebūtų drįsę pajudėti. Jos teikė jam ir istorinę, politinę bei ekonominę priedangą, be kurios Izraelio tautinė ir valstybinė egzistencija ir bet kuris progresas būtų buvęs neįmanomas.

James Burnham — N.R.

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code) 1. Date of filing Oct. 1, 1967. 2. Title of publication KARYS; 3. Frequency of issue Monthly except July and August; 4. Location of known office of publication 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221.

6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor: Publisher — Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Editor—Zigmas Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn N.Y. 11221. Managing Editor (same); 7. Owner Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, Address 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221; 8. Known bondholders, mortgagees, & other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state) None; 10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, postal manual (Sections 4355a, 4355b. and 4356 of Title 39, United States Code). Average No. Copies each issue during preceding 12 months; A. Total No. copies printed 1300 (1300); B. Paid circulation: 1. Sales through dealers and carriers, street vendors and counter sales 140 (140); 2. Mail subscriptions 1032 (1032); C. Total paid circulation 1172 (1172); D. Free distribution (including samples) by mail, carrier or other means 48 (48); E. Total distribution (Sum of C. & D.) 1220 (1220); F. Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing 80 (80); G. Total (Sum of E. & F. — should equal net press run shown in A.) 1300 (1300).

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner) Zigmas Raulinaitis. (POD Form 3526, Aug. 1967)

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkevičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina $3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška, PRAEITIES PABIROS, 352 psl., daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams — $5.50).

O. Urbonas, ŽALGIRIO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausta iš 1961 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams — $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ, 80 psl. Kaina $1.25.

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS, 32 psl. Kaina $1.00;

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina $1.75 (Prenumeratoriams — $1.50).

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE II dalis — kaina $1.75.

J. Variakojis, 4 P. L.K. MINDAUGO PULKAS. Kaina $3.50.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS, 64 psl. Kaina $1.25.

P. ŽILYS

SUOMIŲ-SOVIETŲ KARAS
1939-1940

jau išspausdintas

Naujoji knyga pradėta siuntinėti užsisakiusiems. Kadangi išspausdinta mažas kiekis egzempliorių, todėl prašome nedelsiant pasinaudoti ankstyvu užsisakymu, atsiunčiant užsakymo lapelį. Knygos kaina — $3.50

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00; atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N.Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.